

ISSN 1311-8544

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА
СЪВЕТ ЗА ЧУЖДЕСТРАННА БЪЛГАРИСТИКА

БЪЛГАРИСТИКА

VULGARICA

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

19/2009

СОФИЯ•2009

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „МАРИН ДРИНОВ“

На корицата: Сборник на Владислав Граматик (Андриант), Рила НМРМ
3/6, 1473 г. Заставка в балкански стил с източни влияния и инициал „О”
към Слово на Йоан Златоуст.

Редактор: ст.н.с. дфн Анисава Любенова Милтенова

Съставители: ст.н.с. дфн Анисава Любенова Милтенова,
ст.н.с. д-р Никола Рачев Казански, Емилия Якова Волева

© Централна библиотека на БАН, 2009

Адрес на редакцията:
Българска академия на науките
Съвет за чуждестранна българистика
ул. „15 ноември“ 1, София 1040, Бюлетин „Българистика“
Анисава Милтенова,
тел. (+359-2) 989 84 46 / 383, 384, факс: (+359-2) 986 25 00
E-mail: anmilten@bas.bg; bulgarist2@cl.bas.bg

© Велина Богданова Мавродинова, художник, 2009

ISSN 1311-8544

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
CENTRAL LIBRARY
COUNCIL FOR BULGARIAN STUDIES ABROAD

BULGARIAN STUDIES BULGARICA

INFORMATION BULLETIN

19/2009

SOFIA•2009

MARIN DRINOV ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

On the cover: Miscellany of Vladislav The Grammarian (Andrianti), Rila
NMRM 3/6, 1473. Headpiece in the Balkan style with Eastern influences and
initial letter O to the Sermon of St John Chrysostom

Editor: Assoc. Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD

Compiler: Assoc. Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD,
Assoc. Prof. Nikola Rachev Kazanski, PhD, Emiliya Yakova Voleva

© Central Library of BAS, 2009

Council for Bulgarian Studies Abroad
Bulgarian Academy of Sciences
Bulgarica, Information Bulletin
Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040
Anisava Miltenova, tel. (+359-2) 989 84 46 /383, 384, fax: (+359-2) 986 25 00
E-mail: anmilten@bas.bg; bulgarist2@cl.bas.bg

© Velina Bogdanova Mavrodinova, cover designer, 2009

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОДНИ ДУМИ	9
Румяна Дамянова — 140 години Българска академия на науките	9
БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА	13
Книги 2009 г.	14
Съст. Емилия Волева	
Научна периодика 2009 г.	26
Съст. Емилия Волева	
ДИСЕРТАЦИИ	41
Съст. Никола Казански	
НАУЧНИ ФОРУМИ	43
Съст. Никола Казански	
ХОРИЗОНТИ	49
Тиен Дзиендзюн, Мариана Малинова — Българистиката в Китай.	
Историческо развитие на университетската българистика в Китай	49
НАУЧЕН ЖИВОТ	65
Мария Панова — Културното наследство и Рилският манастир — състояние и перспективи на проучването, опазването и реставрирането му	65
Мариета Иванова-Гиргинова — Русия в многополярния свят: Образът на Русия в България, образът на България в Русия	70
Николета Пътова — Национална научна конференция 175 години от рождението на Каравелов	73
Емил Миланов — Българистиката в Полша — състояние и изследователски прогнози	75
Емилия Волева — Юбилейна научна конференция на Централна библиотека на БАН по случай 140 години от нейното създаване	77
Валерий Леонов, Олга Волкова и Светлана Тафрова. Българската книга в Славянския фонд на Библиотеката на Руската академия на науките в Санкт Петербург (БАН)	80
Стиляна Баталова — Международна научна конференция „Кирило-методиевското културно наследство и националната идентичност“	85

ПРОФИЛИ	89
Маргарет Димитрова — Матей Матеич на 85 години	89
Ала Татаренко — Владимир Андреевич Моторни на 80 години	94
Маргарет Димитрова, Анега Димитрова — Йосип Братулич на 70 години	99
Емилия Стайчева — Габриела Шуберт на 65 години	103
Габриела Шуберт — Център и периферия: Западна, Централна и Югоизточна Европа	109
ОТЗИВИ	113
Рая Заимова — Il regno de gli slavi. Hoggi corrottamente detti schi avoni. Historia di don Mavro Orbini Ravseo abbate melitense	113
Иван Божилов — Bulgarien in Himmerod/България в Химерод. Herausgegeben von Abt Bruno Fromme OCist und Rumjana Zlatanova	116
Лучия Антонова — Назиф Докле. Богомилството и етногенезиса на торбешите от Кукъска Гора	119
Васил Гюзелев — Людмила Горина. Професор Марин Дринов — основоположник на българското академично славянознание	122
Искра Христова — Старобългарски речник, т. 2	125
Марияна Витанова — М. Китанова. Стилистична функция на диалектизмите в съвременната художествена проза (по материали от Николай Хайтов и Йордан Радичков)	128
СЪОБЩЕНИЯ	133
Наградени учени	133

C O N T E N T S

PREFACE	9
Rumyana Damyanova — 140 years of the Bulgarian Academy of Sciences	9
BULGARIAN LITERATURE	13
Books 2009	14
Comp. by Emilia Voleva	
Periodicals 2009	26
Comp. by Emilia Voleva	
THESES	41
Comp. by Nikola Kazanski	
SCIENTIFIC EVENTS	43
Comp. by Nikola Kazanski	
OUTLOOKS	49
Tian Jianjun, Mariana Malinova — Bulgarian Studies in China. Historical Development of the University Bulgarian Studies in China.	49
SCIENTIFIC ACTIVITY	65
Maria Panova — The Cultural Heritage and Rila Monastery — State and Perspectives of its Study, Conservation and Restoration	65
Marieta Ivanova-Girginova — Russia in a Multi-Polar World: the Image of Russia in Bulgaria, the Image of Bulgaria in Russia	70
Nikoleta Patova — National Scientific Conference for 175 Anniversary of Karavelov	73
Emil Milanov — Bulgarian Studies in Poland — State and Research Prognoses and Prospects	75
Emilia Voleva — Jubilee Scientific Conference of the Central Library of Bulgarian Academy of Sciences to its 140th Anniversary	77
Valeriy Leonov, Olga Volkova and Svetlana Tafrova — Bulgarian Books in the Slavonic Collection of the Library of Russian Academy of Sciences at Saint-Petersburg (LAS)	80
Styliana Batalova — International Scientific Conference „The St. Cyril and St. Methodius Cultural Legacy and National Identity“	85

PROFILES	89
Margaret Dimitrova — Mateja Mateić at 85	89
Ala Tatarenko — Vladimir Andreevich Motorniy at 80	94
Margaret Dimitrova, Aneta Dimitrova — Josip Bratulić at 70	99
Emilia Staycheva — Gabriella Schubert at 65	103
Gabriella Schubert — Centre and Periphery: West, Central and Southeastern Europe	109
 REVIEWS	 113
Raya Zaimova — Il regno de gli Slavi hoggi corrottamente detti Schiavoni. Historia di don Mavro Orbini Rauseo abbate Melitense	113
Ivan Bozhilov — Bulgarien in Himmerod. Herausgegeben von Abt Bruno Fromme OCist und Rumjana Zlatanova	116
Luchya Antonova — Nazif Dokle. Bogomilism and the Ethnogenesis of the Torbeshi from Kukaska Gora	119
Vasil Gyuzelev — Lyudmila Gorina. Professor Marin Drinov — Founder of the Bulgarian Academic Slavonic Studies	122
Iskra Hristova — Old-Bulgarian Dictionary, Vol. 2	125
Mariana Vitanova — M. Kitanova. Stylistic Function of the Dialectics in the Modern Fiction (by the texts of Nikolay Haitov and Yordan Radichkov)	128
 ANNOUNCEMENTS	 133
Awarded Scientists	133

УВОДНИ ДУМИ

140 години Българска академия на науките

През 1869 г. в Браила е основано Българското книжовно дружество, което обединява усилията на културния елит през Възраждането за модерно образование, за развитие на науката и книжнината. Епохата на Българското възраждане — време на борби и надежди, на силни емоции и колосални очаквания — създава културните герои на времето. Сред тях са основателите на Българското книжовно дружество в Браила — **първите действителни членове**, поели смелата идея да променят културата и историята:

- Професор Марин Дринов — първият председател на Дружеството и бъдещият първи български министър на Народното просвещение;
- Васил Димитров Стоянов — историк и писател, един от бъдещите директори на Народната библиотека в София;
- Писателят Васил Друмев — бъдещият митрополит Климент Бра-нишки и Търновски, два пъти министър-председател на България.

Пътят на създаване на Българското книжовно дружество — **първата българска национална институция** — е продължителен и нелек. Може да се каже, че наченките на Дружеството датират още от първите десетилетия на XIX век с утвърждаване на стремежа към знание и просвета, с прекло-нение пред книгата и духовността. В обявлението за първата новопечатна българска книга (1806 г.) — „Неделник“ — нейният съставител Софроний Врачански патетично заявява: „Досега такава книга по българският език на света не е била“ — и дава на своите съмишленици и следовници формулата, която през целия възрожденски период осмисля всички идеи и прояви: **„вед-нош да бъде начало“**. Сред идеите за създаването на общество, което да се грижи за знанието през XIX в., се откроява през 1821 г. предложението на търговеца Васил Ненович за „Филологическо дружество“; не по-слабо внушение носи и мисълта на д-р Петър Берон: „Аз бих искал да се състави едно дружество, което да се грижи не само за училищата (...)“; за такова „Българско общество“ говори и Неофит Бозвели през 1840 г., а парижкият възпитаник Гаврил Кръстевич през 1844 г. обръща поглед към европейския

опит, според който са важни „академиите (...) на общоговоримите язици на всеки народ (...)“.

Въпреки трудностите — БКД се създава извън българските предели с подкрепата на българските емигранти в Румъния, — въпреки някои противоречия между „младите“ и „старите“, новосъздаденото Дружество става активна част от културния живот на българската народностна общност. Близките на Любен Каравелов революционни дейци подкрепят решително идеята за едно общество, което да се грижи за просветата, за знанието и за запазване на старината. Сред тях е и Апостола Васил Левски, който записва скромната сума от 22 франка и 70 гроша.

Основен документ на Българското книжовно дружество, изработен и приет от ръководния орган — Общото събрание на БКД — и отпечатан веднага в отделна брошура, е „Уставът на Българското книжовно дружество“. В него ясно и категорично са формулирани насоките на бъдещата работа на Дружеството. В неговата широкообхватна програма заляга **грижата на първооснователите за бъдещето на българската наука и култура, за опазване на българското културно наследство, за развиване на потенциала на българското общество:**

Т. 1. Обработване и усъвършенстване на българския език, на българската история и народната наша словесност вобщие.

Т. 2. Разпространение на всеобщото просвещение и на напредък между народа (с допълнение „за всичките класове на народа вобщие и за женския пол особено“).

Т. 3. Изучаване на народния бит на българите и вобщие на всичките съседни народи.

Т. 4. Събиране на различни сведения за изучаването на всичкото българско отечество.

Т. 5. Сведения за явния и дружествения живот на просветените народи.

Т. 6. Освен това Дружеството ще съдържа беседи (...) върху различните отрасли на науката, изкуствата и художествата (...).

Заложеният огромен потенциал в създаването на БКД се подкрепя и от големия интелект на неговия първи председател — историка Марин Дринов, който категорично заявява, че в бъдещата му дейност трябва да се укрепят **„нравствените сили на българина — т.е. езикът, вярата, народното образование, литературата и общественото мнение“**. Тези жалони на знанието — **език, вяра, литература, обществен просперитет** — стават основен ориентир в работата на първооснователите на БКД. А гл. III от Устава посочва и състава на Книжовното дружество, който да включва действителни, дописни, спомагателни и почетни членове, т.е. „учени лица, които да представляват дружеството и се предвижда да бъдат те от българска народност“.

За да се утвърди БКД като **форум за наука** и всеобщо знание, проникателният Марин Дринов предлага в програмата решение да се създаде печатен орган — „**Периодическо списание на Българското книжовно дружество**“ — който започва да излиза незабавно. Две десетилетия по-късно — през 1889 г. — един от действителните членове на Дружеството проф. Иван Д. Шишманов основава „Сборник за народни умотворения, наука и книжнина“ (СБНУ). В тези два научни форума българските интелектуалци публикуват множество статии и материали за образованието и науката, за възпитанието и грижата за съхраняване на фолклорното наследство; в тези издания намират прием първите статии върху математика и астрономия, върху физика и биология. В бр. 12 на СБНУ се появява и първата публикация на физика П. Бахметиев „Материал за изучаване на земните електрически токове в България“, като се обосновава и самостоятелна научна рубрика; проф. М. Дринов е публикувал вече основополагащата студия „Отец Паисий, неговото време и учениците му“, а проф. Ив. Шишманов е поставил началото на българската хуманитарна наука с базовата студия „Значението и задачата на нашата етнография“. Непосредствено преди Освобождението, през 1875 г., Любен Каравелов (който присъства на учредяването на БКД и изцяло го подкрепя) започва издаването на списание „Знание“ с мотото на Френсис Бейкън: „**Знанието е сила**“.

Този силен тон на утвърждаване на научното знание намира подкрепа сред първите български интелектуалци — учени, писатели, изследователи, просветители. Българската културна памет пази имената на членовете на БКД отпреди Освобождението и непосредствено след това — личностите, които всеки българин познава и тачи: Петко Р. Славейков, Кузман Шапкарев, Ефрем Каранов, Васил Попович, Цани Гинчев. През 1881 г. са приети за дописни членове (днес чл.-кор.) Иван Евстратиев Гешов (който става редовен член през 1884 г.), Христо Г. Данов, Иван Вазов, Константин Величков, Александър Теодоров-Балан. За редовни членове през 1898 г. са избрани Стоян Михайловски и Пенчо Славейков, а за дописни — Иван Плачков, Беньо Цонев, д-р К. Кръстев; по препоръка на председателя Марин Дринов са приети като членове Тодор Влайков, Иван Шишманов и др. Тези и други видни личности стават носители на идеята за утвърждаване на българската наука и култура, те стават **първите посланици на българската наука в европейския свят**.

В началото на 1882 г., отново по предложение на М. Дринов, Българското книжовно дружество се премества в София, а на 5 октомври 1890 г. започва строежът на официалната сграда на БКД.

На Общо събрание през 1911 г. Българското книжовно дружество е преименувано в **Българска академия на науките**. Неговият печатен орган

„Периодическо списание“ става основен форум със заглавие „Списание на БАН“ и продължава да излиза и до днес.

В своята дълголетна дейност Българската академия на науките създава мощна традиция. Нейните председатели са учени със световна известност – хуманитаристи, физици, химици, философи, математици, археолози – Марин Дринов, Васил Д. Стоянов, Васил Друмев, Иван Гешов, Любомир Милетич, Богдан Филев, Димитър Михалчев, Годор Павлов, Любомир Кръстанов, Ангел Балеви, Благовест Сендов, Йордан Малиновски, Иван Юхновски, Никола Съботинов. Отделните научни институти, проблемни групи, научни екипи, отделни ярки изследователи доизграждат образа на българската наука, която с ярка изследователска мощ дава своите приноси в различни отрасли и сфери на научното знание.

Днес, в XXI век, Българската академия на науките е водеща национална научна институция, за която мястото на българската наука в света е грижа и отговорност, основателна гордост и достойнство.

Румяна Дамянова

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Рубриката съдържа периодика и книги (монографии, сборници, учебни помагала, речници и др.) за 2009 г. По отношение на научната периодика, която тук е представена за пореден път, от съдържанието на всяка книжка са подбрани статии, студии и научни съобщения на български автори, които изследват българистични теми и проблеми в областта на хуманитарните и обществени науки (история, обществознание, археология, кирилometодиевистика, език, литература, изкуствознание, традиционна и съвременна култура и др.). Поради спецификата на настоящия информационен бюлетин не се включват преводни материали (от чужд на български език), както и рецензии, обзори и др. Принципно е отразена научната периодика за 2009 г. В случай, когато няма излезли книжки от определено периодично издание за 2009 г., са отразени последните регистрирани години. Книгите с липсващ ISBN и периодичните издания с липсващ ISSN са означени със знака *.

От редактора

КНИГИ 2009

BOOKS

ОБЩ ОТДЕЛ / GENERAL

БЪЛГАРИСТИКАТА по света. С., АИ Марин Дринов, 2009. 192 с.
ISBN 978-954-322-361-9.

Съставител: Анисава Милтенова

Сборникът съдържа очерци на изтъкнати български и чужди учени, които представят традициите и постиженията на изявени в областта на българистиката университети и научни институции.

БЪЛГАРИТЕ в Крим. С., ИФ—94, 2009. 384 с.
ISBN 978-954-944-508-4.

Съставители: Иваницка Георгиева, Красимир Стоилов

Сборникът, посветен на българите, живеещи на Кримския полуостров в Украйна още от началото на XIX в., съдържа научни статии, фолклорни материали, спомени и документи.

В СВЕТА на човека. С., УИ Св. Климент Охридски —
Т. I. 2008. 356 с. ISBN 978-954-07-2715-1.

Съставители: Джени Маджаров и Красимир Стоилов.

Сборникът, посветен на 70-годишнината на изтъкнатия български учен етнолог проф. дин Иваницка Георгиева, съдържа статии, обединени под наслов „Общности и култури“.

Т. II. 2008. 664 с. ISBN 978-954-07-2716-5.

Томът съдържа статии, обединени в разделите: „Култура и традиция“, „Светоглед и словесност“, „Жената в културата“ и „Етнологията и другите науки“.

„ВЪЗРОДИТЕЛНИЯТ процес“. Българската държава и българските турци. С., Главно управление на архивите при МС —

Т. I. 2009. 752 с. ISBN 978-954-9800-80-7.

Съставители: Искра Баева, Евгения Калинова

Първият том на сборника, посветен на „възродителния процес“, съдържа 372 документа за периода от средата на 30-те до началото на 90-те години на XX в., избрани от фондовете на Централния държавен архив, Архива на Министерството на вътрешните работи, Архива на Министерството на външните работи, Архива на Българската телеграфна агенция.

Документите проследяват еволюцията в отношението на българската държава към турската общност в България в последното десетилетие на Третото българско царство, през 45-те години държавен социализъм и в началото на прехода към демокрация с акцент върху насилственото преименуване на българските турци,

сложило началото на асимилационна политика, наречена от властите „възродителен процес“. Представени са сложните процеси в българското общество и държава, които довеждат до този акт на насилие срещу част от българските граждани.

ГОРИНА, Людмила. Професор Марин Дринов — основоположник на българското академично славянознание. С., АИ Марин Дринов, 2009. 312 с.
ISBN 978-954-322-356-5.

В книгата е представено фундаменталното творческо наследство на Марин Дринов, проследено е израстването и утвърждаването му като учен и преподавател. Двуетично издание на български и руски.

ГАЛУНОВА, Калина. Бай Ганьо българина. Опити върху българската народопсихология и българската модерност. Велико Търново, Фабер —
Книга 1. 2009. 384 с. ISBN 978-954-400-074-5.

Изследване върху етнокултурните и социопсихологическите проекции на един от най-знаковите образи в българската литература.

ГЕМИДЖИЕВ, Георги. История на Панагюрище. 1878—1944. С., Богианна, 2009. 619 с. + 64 с. черно-бели приложения.
ISBN 978-954-676-081-4.

Краеведческо изследване. Богато илюстрирано. Съдържа именов показалец.

ДРИНОВСКИ сборник. С., АИ Марин Дринов —
II том. 2008. 352 с. ISBN 978-954-322-224-7.

Главен редактор: Сергей Страшнюк

Сборникът съдържа статии на български, украински и руски учени, представени на IV дриновски четения, проведени през февруари 2006 г.

ДРИНОВСКИ сборник. С., АИ Марин Дринов —
III том. 2008. 487 с. ISBN 978-954-322-323-7.

Главен редактор: Сергей Страшнюк

Сборникът съдържа статии на български, украински и руски учени, обединени в разделите „Руско-турската война 1877—1878 и Освобождението на България“, „Третото българско царство“, „Българската диаспора“, „Проблеми на византистиката“, „Извори и изворознание“.

ЕТНОСИ, култури и политика в Югоизточна Европа. Юбилеен сборник в чест на проф. Цветана Георгиева. С., Нов български университет, 2009. 264 с.
ISBN 978-954-5355-75-2.

Редактор: Румен Генов

Сборник с материали от научна конференция, посветена на 70-годишнината на проф. Цветана Георгиева. Проблематиката на статиите в сборника е свързана с най-актуалните, исторически обусловени проблеми на Югоизточна Европа — етногенезиса на нациите и държавите в региона, тяхната културна специфика и развитието на сложните исторически и политически взаимоотношения в съвременното ни общество.

ИВАНОВА, Евгения. Изобретяване на памет и забрава. С., Нов български университет, 2009. 490 с.

ISBN 978-954-5355-69-1.

Текстът изследва паметта на сърби и българи за османското нашествие и механизмите, чрез които спомените за това събитие се враждат в националната самоидентификация.

ИЗ личния архив на Кимон Георгиев. С., Главно управление на архивите при МС — Том 3. 2009. 762 с. ISBN 978-954-9800-83-8.

Съставители: Милена Годоракова, Калинка Анчова

Документите в сборника, 333 на брой, са предимно от периода 1946–1947 г. Те отразяват живота и дейността на К. Георгиев като ръководител на България и нейната външна политика в периода след края на Втората световна война.

ИЗ личния архив на Кимон Георгиев. С., Главно управление на архивите при МС — Том 4. 2009. 784 с. ISBN 978-954-9800-84-5.

Съставители: Милена Годоракова, Калинка Анчова

Сборникът съдържа 405 документа, които отразяват събитията от 9.IX.1944 г. до лятото на 1946 г., когато Кимон Георгиев застава за втори път начело на българската държава. Особен акцент е поставен върху нарастващата му политическа и дипломатическа активност при подготовката на Парижката мирна конференция.

КЕРЕН, Цви. Еврейската общност в Русчук. От периферия на Османската империя до столица на Дунавския вилает 1788–1878. С., УИ Св. Климент Охридски, 2009. 353 с.

ISBN 978-954-07-2798-1.

Първата книга на български език, представяща интердисциплинарен анализ на една от еврейските общности в България в края на османския период.

ОФИЦИАЛНАТА и тайната българо-турска дипломация (1903–1925 г.). С., Главно управление на архивите при МС, 2009. 784 с.

ISBN 978-954-9800-82-1.

Съставители: Цочо Билярски, Валентин Китанов

Сборникът съдържа 439 документа от българските архиви, свързани с дейността на редица турски и български държавни дейци, дипломати и революционери: Мустафа Кемал Паша, Исмет Инюню, Тальят Бей, Енвер Паша, Григор Начович, ген. Рачо Петров, д-р Васил Радославов, ген. Стефан Париков, ген. Михаил Савов, д-р Христо Татарчев, Христо Матов, Борис Сарафов, Годор Александров, ген. Александър Протогеров, Симеон Радев и др. За пръв път са публикувани и документи от поверителен характер за тайните дипломатически отношения между България и Турция, за развитието на Македонския въпрос, гръцката инвазия в Мала Азия, съвместните революционни връзки между българските и турските революционни организации за времето след Балканските войни и др.

РАЙЧЕВСКИ, Георги. **Пловдивска енциклопедия**. Пловдив, Жанет 45, 2009. 439 с. ISBN 978-954-491-553-7.

Книгата представя всички по-известни личности и институции, свързани с историческата значимост на град Пловдив.

СБОРНИК по случай 170-годишнината от рождението на проф. Марин Дринов. С., АИ Марин Дринов, 2009. 198 с. + 8 с. черно-бели приложения. ISBN 978-954-322-333-6.

Редактори: Илия Тодев, Михаил Станчев, Румяна Радкова, Сергей Страшнюк
Съдържа докладите, изнесени на международния симпозиум, проведен в Панагюрище през октомври 2008 г., и други материали, посветени на различни аспекти от живота и делото на Марин Дринов.

СЛАВЯНСКИЕ рукописи болгарского происхождения в Российской национальной библиотеке — Санкт Петербург. С., УИ Св. Климент Охридски, 2009. 536 с. ISBN 978-954-423-096-7.

Съставители: Боряна Христова, Вячеслав Загребин, Геннадий Енин, Елена Шварц
Каталогът представлява единствен по рода си справочник, изработен от български и руски учени. Той обхваща 88 ръкописа с български произход от X до XIX в., написани с глаголица и с кирилица, на пергамент и на хартия. Паметниците са аналитично описани в съответствие с археографските традиции в двете страни, подредени са по хронология, като каталогът започва с глаголическото Зографско евангелие и завършва със сборник на Софроний Врачански от 1805 г. Към изданието е приложен богат палеографски албум със снимки от ръкописите, албум на водните знаци, таблици на сигнатурите и няколко показалци (именен, географски, предметен, на началата на текстовете и произведенията).

СТАНЧЕВА, Магдалина. **София от древността до нови времена**. С., Нов български университет, 2009. 191 с. ISBN 978-954-5355-79-0.

Книгата е посветена на многовековното архитектурно наследство на София, както и на държавната политика по отношение на него.

ТЕРЗИЙСКА, Милка. **Книжовно-просветна дейност на Рилския манастир**. С., УИ Св.Климент Охридски, 2009. 216 с. ISBN 978-954-07-2885-8.

Изследването е опит да бъде разгледана всестранно книжовно-просветната дейност на Рилския манастир от неговото основаване през X век до Освобождението.

ТОДОРОВА, Мария. **Живият архив на Васил Левски и създаването на един национален герой**. С., Парадигма, 2009. 522 с. ISBN 978-954-326-094-2.

Изследването върху процесите, свързани с героизацията и прославата на Левски, обхваща хронологически почти два века. Проследени са дебатите около погребението и костите на Левски и въпросът за канонизирането му. Направени са обстоятелни наблюдения върху учебниците по история и художествените интерпретации в литературните произведения. В края на книгата е направен опит да се зададе

теоретична рамка на въпроса за героизацията. Авторката изследва как процесът на създаването на герои зависи от историческия контекст, както и връзката между светците и героите. Разгледани са проблемите на ритуала и честванията, национализма и религията, които пряко са обвързани със социално-икономическите и културните процеси. Превод от английски език.

LAUREA. In honorem Margaritae Vaklinova. С., НАИМ—БАН —

Книга I. 2009. 313 с. ISBN 978-954-92395-1-5.

Редактори: Бони Петрунова, Андрей Аладжов, Елена Василева

Сборникът е посветен на 70-годишнината на Маргарита Ваклинова, изтъкнат български археолог, ръководител на теренни проучвания и автор на множество научни публикации в областта на Късната античност и Средновековието.

ИСТОРИЯ / HISTORY

ГОЛЯМАТА война. 1914—1918. С., УИ Св. Климент Охридски, 2009. 303 с.

ISBN 978-954-07-2902-2.

Съставител: Борислав Гаврилов

Сборникът съдържа докладите от студентската конференция, проведена през март 2009 г. в София, посветена на стогодишнината от края на Първата световна война.

ГРИГОРОВА, Ирина. Българо-френските отношения по време на президентството на генерал дьо Гол (1958—1969). С., Албатрос, 2009. 288 с.

ISBN 978-954-751-096-8.

Изследването разглежда мястото на България в източната политика на голистка Франция и отношението на София спрямо Париж; нарастващата значимост на френската промишленост за българската икономика; новите аспекти в културния обмен.

ДРАГОВА, Надежда. Славянское царство Мавро Орбини. С., Дамян Яков, 2009. 36 с.

ISBN 978-954-527-455-8.

Брошурата е приложение към новото фототипно издание на историята на Мавро Орбини с акцент върху ролята ѝ при съставянето на „История славянобългарска“ от Паисий Хилендарски.

ИСТОРИЯ и историография. С., УИ Св. Климент Охридски, 2009. 412 с.

ISBN 978-954-07-2770-7.

Съставител: Елка Дроснева

Сборникът в чест на проф. Мария Велева съдържа изследвания на български и руски историци, философи, педагози и изкуствоведи.

ИСТОРИЯ на Народна република България. Режимът и обществото. С., Институт за изследване на близкото минало и Сиела, 2009. 716 с.

ISBN 978-954-28058-8-5.

Под общата редакция на Ивайло Знеполски

Книгата се стреми да предложи сравнително пълна картина на най-важните моменти и аспекти от историята на Народна република България.

СБОРНИК в чест на 70-годишнината на акад. Константин Косев. С., АИ Марин Дринов, 2009. 410 с.

ISBN 978-954-322-277-3

Редакционна колегия: Румяна Радкова, Стефан Дойнов, Илия Тодев, Тамара Стоилова, Инна Манасиева

Сборникът съдържа материали и статии, посветени на различни периоди от нашата история, най-вече от възрожденския период, както и библиография на трудовете на изтъкнатия историк акад. Константин Косев.

130 години от Руско-турската война (1877–1878 г.) и Освобождението на България.

Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2009. 277 с.

ISBN 978-954-524-712-5.

Редактори: Иван Стоянов и др.

Сборникът съдържа докладите, представени на международната конференция под едноименния наслов, проведена през 2008 г. във Велико Търново.

ТЪПКОВА-ЗАИМОВА, Василка. „Българи родом...“ Комитопулитe в летописната и историографската традиция. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2009. 295 с.

ISBN 978-954-524-684-5.

Книгата включва български, гръцки, латински, източни и др. извори за комитопулитe – представители на висшата българска наследствена аристокрация, управлявала българската държава през VII–IX век.

РУССКОЕ зарубежье в Болгарии: история и современность. С., Русский Академический Союз в Болгарии, 2009. 315 с.

ISBN 978-954-92421-1-9.

Съставител: Сергей Рожков

Книга албум, в която се разглежда двувековната история на руската емиграция в България.

ЕТНОГРАФИЯ И ФОЛКЛОР / ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE

ВУКОВ, Николай. Родствени отношения в българския юнашки епос. С., АИ Марин Дринов, 2008. 246 с.

ISBN 978-954-322-262-9.

Опит да се обхванат, опишат и интерпретират разнообразните прояви на родството в българския юнашки епос.

КАЛЧЕВ, Калчо. Българската етническа общност в Бесарабия (XIX–XX в.). Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2009. 262 с.

ISBN 978-954-524-678-4.

Изследване върху произхода, историческото развитие и участие в националните процеси на българската етническа общност в Бесарабия.

КАСАБОВ, Йордан. Етнокултурно изследване на къзълбашите в Североизточна България. С., Български аграрен съюз, 2009. 236 с.

ISBN 978-954-838-714-9.

Книгата съдържа резултатите от тридесетгодишни теренни изследвания. Богато илюстрирана.

КРАЕВ Георг. Фолклорът като сувенир – начин на употреба в туризма. С., Нов български университет, 2009. 216 с.

ISBN 978-954-5355-77-6.

Започвайки от произхода и значението на думата фолклор, авторът постепенно въвежда в образността и приказната страна на фолклорното слово, обредността, народните умотворения и фолклорната риторика. Вниманието е съсредоточено върху сувенирната страна на фолклора и интереса към него. Особено полезни са включените указания как да се събират фолклористични сведения. Описан е традиционният народен светоглед, както и съвременното му състояние.

НАРОДНИ култури и балкански терени. Сборник в чест на Жан Кюизение. С., АИ Марин Дринов, 2009. 326 с. + 24 с. цветни илюстрации.

ISBN 978-954-322-336-7.

Съставител: Мила Сантова

Съдържа текстовете на докладите, представени на проведената през март 2007 г. в София международна конференция под едноименния наслов.

ОБЩЕСТВА. Трансформации. Култури. Постсоциалистическата всекидневна култура в България и Сърбия. С., Етнографски институт с музей – БАН, 2009. 246 с.

ISBN 978-954-8458-37-5.

Съставители: Ана Лулева, Иванка Петрова, Радост Иванова, Станка Янева

Сборникът съдържа докладите, изнесени на Шестата българо-сръбска конференция, проведена през октомври 2008 г. във Варна.

ПЕТРОВ, Петър. Погребалната шейна през всяко време на годината у българите. С., Св. Иван Рилски, 2009. 106 с.

ISBN 978-954-353-095-3.

Проучване върху народните обичаи в Подунавие от Видин до Силистра, основано на събраните от автора сведения за местните погребения и други народни обичаи, полезни народни знания и нрави, свързани с живота на населението край Дунава.

ЕЗИКОЗНАНИЕ / LINGUISTICS

ЕЗИКОВЕДСКИ изследвания. С., УИ Св. Климент Охридски, 2009. 418 с.
ISBN 978-954-07-2696-0.

Съставители: Боян Вълчев и др.

Сборникът, издаден в чест на изтъкнатите български езиковеди проф. Тодор Бояджиев, проф. Венче Попова и проф. Петър Паишев, съдържа статии в областта на българската граматика, лексикология и стилистика, както и исторически и съпоставителни изследвания.

ДИМИТРОВА-ТОДОРОВА, Лиляна. Местните имена в процеса на езиковата комуникация. С., АИ Марин Дринов, 2009. 290 с.

ISBN 978-954-322-302-2.

В книгата е събран и научно интерпретиран богат исторически, археологически, краеведски, етнографски, фолклорен, езиков и топонимичен материал от бившата Поповска околия, Североизточна България. Цялостно и системно проучване върху процесите на взаимодействие между езици и диалекти на топонимично равнище.

ИВАНОВА, Елена. Сопоставителна българско-русская граматика. Синтаксис. С., Велес, 2009. 336 с.

Том 2. ISBN 978-954-302-024-9.

Компаративистично изследване. Представени с междуезикови паралели и различия в областта на основните логико-синтактични типове изречения, както и в областта на семантичната типология на предикатите.

КОВАЧЕВ, Николай. Местните имена в Дряновско. Велико Търново, УИ Св. св. Кирил и Методий, 2009. 448 с.

ISBN 978-954-524-621-0.

Основната цел на изследването е чрез задълбочено тълкуване на местните имена да се разкрият наличните данни в тях и доколкото е възможно, да се изяснят езиковите, етничните и селищни отношения в поречието на Дряновска река и на река Белица, десни притоци на Янтра, от дълбока древност до наши дни.

НИКОЛОВА, Надежда. Професор Марин Дринов и българската обществено-политическа лексика. С., АИ Марин Дринов, 2009. 290 с.

ISBN 978-954-322-320-6.

Изследването на езиковостроителната дейност на Марин Дринов очертавава практическите му заслуги за градивните процеси в устройството на българската лексика, нейната европеизация и осъвременяване.

ОСЕНОВА, Петя. Именните фрази в българския език. С., ЕТО, 2009. 187 с.

ISBN 978-954-9859-43-0.

Книгата е резултат от многогодишните занимания на автора в областта на формалната и корпусната лингвистика. Опит да се представи цялостен модел за описание на именните фрази, в който да се проследят взаимовръзките между спецификациите на думите в лексикона, принципите на изграждане на фразите и онтологията на езиковите явления в именната област.

ПЕТКОВ, Георги и Мария Спасова. **Търновската редакция на Стишния пролог. Текстовете. Лексикален индекс.** Пловдив, УИ Паисий Хилендарски —

Том II. Месец октомври. 2009. 499 с. ISBN 978-954-423-527-7.

Настоящото издание е том втори от дванадесеттомната поредица, в която ще бъдат публикувани проложните текстове от Търновската редакция на Стишния пролог по най-старите точно датирани български ръкописи от средата на XIV в. Проложните стихове са преведени на съвременен български език. Лексикалният индекс включва 9 358 словоформи.

СЪСТОЯНИЕ и проблеми на българската ономастика. Велико Търново, Ивис —

Т. 9. 2009. 535 с. ISBN 978-954-8387-31-6.

Съставител и отговорен редактор: Мария Ангелова-Атанасова

Сборникът съдържа материали от националната конференция „Състояние и проблеми на българската ономастика в началото на XIX век“ и Кръглата маса „Електронен архив картотека на българската топонимия“, проведени през юни 2006 г. във Велико Търново.

ORATIO vitae simulacrum. Сборник научни изследвания в чест на 65-годишнината на проф. Христина Станева. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2009. 435 с. ISBN 978-954-524-693-7.

Отговорен редактор: Стоян Буров

Сборникът съдържа статии, обособени в разделите: „Стилистика и лингвокултурология“, „Ономастика, диалектология и история на езика“ и „Граматиката в частен, съпоставителен и методологически план“, както и библиография на трудовете на проф. д-р Христина Станева.

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ / THEORY OF LITERATURE

АЛЕКСАНДРОВА, Надежда. „Аз нося вашето смирение...“ Книга за Николай Лилиев. С., Нов български университет, 2009. 368 с.

ISBN 978-954-5355-53-0.

Съдържа есета върху живота и творчеството на Николай Лилиев, върху ценностното му присъствие в българската литература и култура. Представени са документи от архива на Лилиев — писма до него и непубликувани ръкописи на други автори върху поезията му.

АНТОВ, Пламен. **Яворов — Ботев: модернизъм и мит. Атавистичната памет на езика.** С., Просвета, 2009. 288 с.

ISBN 978-954-01-2189-5.

Интертекстуално изследване, което представя една цялостна, нова и нестандартна концепция за междутекстовите връзки в поезията на двамата големи български творци.

АРЕТОВ, Николай. **Българската литература от епохата на националното Възраждане.** С., Кралица Маб, 2009. 270 с.

ISBN 978-954-533-099-5.

Нов поглед към българската литература от XVIII и XIX век, от Паисий Хилендарски до първото следосвобожденско десетилетие.

АТАНАСОВ, Владимир. **Никола Вапцаров в света на посмодерната комуникация.** С., Просвета, 2009. 391 с.

ISBN 978-954-01-2371-4.

Съвременен критически прочит на Вапцаровата поезия.

МИЛЧАКОВ, Яни. **Социални полета на литературата.** С., УИ Св. Климент Охридски, 2009. 339 с.

ISBN 978-954-07-2838-0.

Съдържа статии, обединени в разделите: „Литературната наука: историзъм и интердисциплинарна хуманитаристика“, „Цензурата – стратегии и история“, „Литература и политически контрол“ и „Литература и дипломация“.

НЕСЛУЧЕНИЙТ канон. Български писателки от Възраждането до Втората световна война. С., Алтера, 2009. 432 с.

ISBN 978-954-9757-32-3.

Съставител: Милена Кирова

Сборникът съдържа статии на български литературоведи, които разглеждат проблемите на пренебрегването на жените писателки и техните произведения, както и механизмите на компенсация, чрез които българската женска литература е оцеляла през десетилетията.

НИХОРИТИ, Мариана. **Българо-гръцки литературни взаимоотношения след Втората световна война до 2000 г.** С., Боян Пенев, 2008. 310 с.

ISBN 978-954-8712-55-2.

Изследване на духовния и книжовен обмен между две култури. Максимално изчерпателно е очертана рецепцията на българската литература в Гърция и на гръцката – в България, както тяхното ситуиране в чуждия езиков и културен контекст.

СТОЙЧЕВА, Светлана. **Приказката в българската литература през XIX век.** С., КаринаМ, 2009. 248 с.

ISBN 978-954-315-056-4.

Интертекстуално изследване.

СУГАРЕВ, Едвин. **Поезията на Александър Вутимски. Паралелни прочити.** С., Алтера, 2009. 576 с.

ISBN 978-954-975-722-4.

Ново многостранно литературоведско изследване на творчеството на А. Вутимски в контекста на българската поетична традиция.

ЯНЕВ, Владимир. **Въвеждане на безпределното.** С., Гео Милев, 2009. 324 с.
ISBN 978-954-333-014-0.

Изследване върху българския авангардизъм.

ИЗКУСТВО / ART

ДАНОВА-ДАМЯНОВА, Диана. **Musica nova в българската музикална култура.** С., Институт за изкуствознание—БАН, 2009. 295 с.

ISBN 978-954-8594-16-5.

Изследването разглежда дейността на Дружеството за нова музика в България (1990–2003 г.).

ТОПАЛДЖИКОВА, Анна. **Разриви и нови посоки. Българският театър от средата на 50-те до края на 60-те.** С., Петко Венедиков, 2009. 416 с.

ISBN 978-954-987-037-4.

Книгата откроява пресечните точки между радикалните промени в света и политическите обрати в България, очертава уникалния обмен на идеи. Представено е състоянието на българския театър от това време – творчески търсения, инвенции, раждане на силни екипи.

GEORGIEVA, Milena. **South Slav Dialogues in Modernism. Bulgarian Art and the Art of Serbia, Croatia and Slovenia 1904 – 1912.** С., Институт по изкуствознание – БАН, 2009. 368 с.

ISBN 978-954-8594-09-7.

Книгата е значим принос в развитието на сравнителната история на изкуството в България. Посветена на артистичните контакти на южните славяни и на взаимоотношенията им в началото на XX век. Проследена е традицията и оставилият следа в културната история опит да бъдат развити връзките между интелектуалния и артистичния елит на южнославянските народи..

Изданието е изцяло на английски език.

РЕЧНИЦИ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК / DICTIONARIES IN BULGARIAN LANGUAGE

МЛАДЕНОВ, Асен. **Трънските думи.** С., ДТМ, 2009. 240 с.

ISBN 954-938-007-6.

Речник на регионалния говор.

ПАШОВ, Петър и Христо Първев. **Правоговорен и правописен речник на българския език.** С., УИ Св. Климент Охридски, 2009. 1210 с.

ISBN 954-07-1668-3.

Съдържа около 350 000 думи и словоформи. Специално внимание се отделя на най-често срещаните грешки и отклонения в произношението и правописа. Приложен е Законът за транслитерацията.

Пето допълнено издание.

РЕЧНИК на българския език. С., АИ Марин Дринов и Емас —

Т. XIII. 2008. 1 224 с. ISBN 978-954-357-163-5.

Редактори: Лилия Крумова-Цветкова и Емилия Пернишка

Съдържа 8 995 речникови статии на част от буквата П (поен—прелестно).

СТАРОБЪЛГАРСКИ речник. С., Валентин Траянов —

Т. II. О—У. 2009. 1328 с. ISBN 978-954-992-838-9.

Отг. редактор: чл.-кор. проф. Дора Иванова-Мирчева

Речникът обхваща всички старобългарски паметници, както книжовни, така и надписи, които се датират до края на XII в. Новото във втория том е, че в него за първи път са включени намерените в най-последно време старобългарски паметници: Ватиканският палимпсест, новонамерените глаголически ръкописи в Синайския манастир, триодният фрагмент, няколко епиграфски паметника, които досега не са отразени в нито един публикуван лексикографски труд върху най-ранните източници. Тъй като в първия том не е представена тяхната лексика, новите лексикални единици от тях от буква А до буква Н са дадени като допълнение в края на втори том — 277 нови лексеми.

НАУЧНА ПЕРИОДИКА 2009

PERIODICALS

Археология. БАН, Археологически институт и музей. Гл. ред. Васил Николов. ISSN 0324-1203.

2009, № 1–2: Александров, Ст. Украшения за коса от злато и сребро през бронзовата епоха в Северна България, 7–20; **Попов, Хр.** Куш кая. Характеристики на обитаването през късната бронзова и ранната желязна епоха, 21–39; **Владкова, П.** Античен производствен център при Павликени (Долна Мизия) — периодизация и производство. Част първа, 40–51; **Панайотова, Кр.** Фигурални съдове (ойнохое) от Аполония, 52–61; **Овчаров, Н., Д. Коджаманова, Здр. Димитров, Д. Стоименов и Кр. Лещаков.** Късноримско и византийско имение върху тракийското светилище при Татул, 62–75; **Дончева-Петкова, Л.** Некрополът при Балчик. Нови данни за прабългарите, 76–90; **Даскалов, М. и Трендафилова, К.** Християнски храмове и некропол от X–XII в. в околностите на Созопол, 91–108; **Андреева, Д.** Антропоморфни изображения от тел Казанлък, 109–113; **Иванова, Б.** Пещ за керемиди от римския викус край Горско Абланово, Търговищко, 114–119; **Георгиев, П.** Двойно печатче с гръцки надпис от околността на Плиска, 120–124; **Бояджиев, Ст.** Отново по въпроса за мавзолея в софийския квартал Лозенец, 125–133; **Узунова, М.** Дарителство за исторически и археологически проучвания: от Освобождението до средата на XX век, 143–149.

Архив за поселищни проучвания. ВТУ. Гл. ред. проф. Марин Ковачев. ISSN 0861–6507.

2009, № 1–2: Лечев, В. Движение за защита на Съединението в град Свищов и региона (1885), 3–20; **Данков, Е.** Краеведското значение на Арнолд Тойнби (1889–1975) за средновековната духовна история на Велико Търново, 21–33; **Бонева, В.** Бюджетът на будителите: Търново, 26 октомври 1866 г., 34–50; **Овчаров, Т.** За мястото на Търновската книжовна школа, 51–55; **Минчева, Т.** Паметникът на Асеневци във Велико Търново, 56–62; **Анастасова, Н.** Съдбата на един преселнически род от Царибродско, 63–69; **Несторов, И.** Националната вечеринка с. Крумово, 70–73; **Братанов, И.** Щрихи към историята на ротарианството в Русе, 74–81; **Атанасова, Св.** Дейността на търговска къща „Хаджи Кирил Димитров Русович и дружие“ — село Арбанаси, Търновско от втората половина на XIX век, 82–88; **Рошкева, Р. и Н. Цветкова.** Емануил Габровски и дейността на фирма „Братя Габровски“, 89–101; **Димоларева, М.** Читалище-паметник „Искра“ — Велико Търново (1896–1944 г.), 102–114.

Архивен преглед. Главно управление на архивите. Отг. ред. Лидия Букарева. ISSN 0204-8132.

2009, № 1–2: Отчет за дейността на Държавна агенция „Архиви“ през 2008 г., 20–73; **Лапатова, В.** Димитър Греков — върховен съдия на „човешко правосъдие“ и за „общото благо на народа и княза“ (по повод 130-годишнината от Учредителното събрание и приемането на Търновската конституция), 74–83; **Войчева, Цв.** Композиторият Любен Константинов Тодоров и архивният му фонд в Държавен архив — Варна, 84–91; **Агопян, М.** Лозаро-винарска кооперация „Мискет“ — Ямбол (1924–1949), 92–103; **Паскова, И.** Началото на българската изпълнителна власт, 104–105; **Пелова, В.** Неизвестни страници от миналото на Враца (30 септември 1923 г.), 106–127; **Гаркуша, И.** Документи за историята на България в Руския държавен военноисторически архив (РГВИА), 128–131; **Маринова, А. и Г. Стоянова.** Имената на младите и старите от Македоно-одринското опълчение 1912–1913 г. в архивните документи, 132–138; **Антонова, В.** Независимо сдружение „Екогласност“ — Русе, 139–147; **Стоянова, Д.** Архивният фонд на Българския олимпийски комитет (БОК) в Централния държавен архив (1952–1990 г.), 148–152; **Нови постъпления в архивите**, 167–172.

Балканско езикознание. БАН, Институт за български език. Гл. ред. Анна Чолева-Димитрова. ISSN 0324-1653.

2008, № 2–3: Schaller, H. W. Die Balkanlinguistik an der Wende vom 20. zum 21. Jahrhundert, 117–124; **Асенова, П.** Консерватизм и неология в условията на езикови контакти, 125–132; **Steinke, Kl.** Kreolisierung, Hybridisierung und kein Ende, 133–142; **Voss, Chr.** Akkulturation im Schatten des Ethnonationalismus: die Sarakatsanen in Griechenland und Bulgarien, 143–154; **Söhrman, I.** The Romanian Pluperfect within the Past Tense System in Romance, Slavic and Balkan Perspectives, 155–162; **Димитрова-Тодорова, Л.** Структура топонимов на турецкого происхождения в регионе города Попово, 163–170; **Kristophson, J.** Ist das Bulgarische noch eine Balkansprache?, 171–176; **Leschber, C.** Zwei etymologische Mitteilungen: bg. (dial.) рѠки und rum. murg (1), (2), 177–184; **Колева, Кр.** Личные имена на Балканах: сквозь традицию к глобализации, 185–198.

Българска етнология. БАН, Етнографски институт с музей. Гл. ред. Ана Лулева. ISSN 1310-5213.

2009, № 1–2: Пимпирева, Ж. Аспекти на идентичността на бесарабските българи в Украйна, 7–17; **Бонева, Т.** Българите в Бесарабия: власти и идентичност (историко-етнографско проучване), 18–35; **Матеева, В.** Българи и гагаузи — единство в различieto (по теренни материали от Молдова), 36–45; **Георгиева, И.** Кримските българи — история и култура, 46–51; **Васева, В.** Погребения на видни политици и общественици с бесарабски произход, 52–65; **Попова, И.** Гладът на бесарабските българи от Южна Украйна през 1946–1947 г., 66–75; **Георгиев, Г.** Една сватба от с. Хасан-Батър в Украйна.

Общностни образи на паметта и идентитета във всекидневния живот на българите от Бесарабия днес, 76—95; **Средкова, С.** Съвременна семейна празнично-обредна трапеза в Бесарабия, 96—105; **Минчева, Е.** Жилището на българите в Бесарабия (етнографски бележки от една експедиция), 106—126; **Лазаров, В.** Лозарството и винарството у българските преселници в Бесарабия — традиции и иновации, 127—135; **Парзулова, М.** Фамилната именна система българите в Бесарабия, 136—142; **Васева, В.** Етнографският институт с музей при БАН през 2008 г., 161—171.

Български език. БАН, Институт за български език.
Гл. ред. ст. н. с. д-р Владко Мурдаров. ISSN 0005-4283.

2009, № 1: Косеска-Тошева, В. Многогомна българско-полска съпоставителна граматика, 5—18; **Влахова, Р.** За семантичните особености и синтактичните функции на някои сложни предложни съчетания в българския език, 19—23; **Тишева, Й.** Въпросителната частица *нали* като част от комплементизаторната фраза в българския език, 24—34; **Павлова, С.** За лексикографията и речниковото „двуезичие“ в България през XX век, 35—46; **Лилова, М.** Електронният речник — нови възможности при лексикографското описание на семантичните неологизми, 47—51; **Добрева, Е.** Метафората „малък ръст“ в съвременния български печат, 52—60; **Мичева-Пейчева, К.** Семантичната опозиция *чист—нечист* в езика на Патриарх Евтимий, 71—80; **Панчев, И.** Към опита за лингвокултурна съпоставка на концептите добро и зло в български и руски език, 81—87; **Сумрова, В.** Съществителните имена от женски род с наставката *-и(a)* в българския език, 88—93; **Дренска, М.** Въпросът за фонологичния статус на палаталните съгласни в книжовния български език, третиран в езиковедската ни литература от 60-те години насам, 94—100; **Мурдаров, Вл.** За *може* и *мога*, с. 101; **Мурдаров, Вл.** За смущаващите диалектни форми на глаголите, 102—103.

2009, № 2: Легурска, П. Някои размисли за етнолингвистиката, съпоставителното езикознание и въпроса за Tertium Comparationis, 5—11; **Крумова-Цветкова, Л.** Културната памет в благословиите и клетвите, 12—25; **Витанова, М.** Човекът и светът на животните в българските устойчиви сравнения, 33—45; **Добрева, Е.** Метафората „малък ръст“ в съвременния български печат, 46—54; **Китанова, М.** Концептът *жена* в българските и руските пословици и поговорки, 55—66; **Кирилова, Й.** Концептът *ум* в българската езикова картина на света, 67—77; **Барболова, З.** Циганите през погледа на българите според прецедентните текстове в българския език, 78—91; **Шалагин, В.** За някои основни моменти при видоопределянето на страдателните причастия в историята на българския език, 92—99; **Мурдаров, Вл.** За бройните форми на *ден* и *път*, с. 100; **Сумрова, В.** Авангардно, но... оказионално. Поне засега [словосъчетания с транспонирано в неизменяемо прилагателно съществително име], 101—102; **Кърпачева, М.** Библиография на българската езиковедска литература. 2008 г. (първо полугодие), 109—126.

Български език и литература. МОН. Гл. ред. доц. д-р Владимир Атанасов.
ISSN 0323-9519.

2009, № 3: **Микова, Л.** Константин Петкович — един непознат?, 3—14; **Енчев, Мл.** Пари и детство, 15—30; **Симеонов, И.** Фолклорната и литературната приказка, 31—41.

2009, № 4: **Йовева, Р.** Градът крепост и домът крепост в две повести на Емилиян Станев, 18—31; **Костова-Панайотова, М.** Образи на революцията в поезията на Христо Смирненски, 32—40.

Български фолклор. БАН, Институт за фолклор. Гл. ред. Любомир Миков.
ISSN 0323-9861.

2008, № 2: **Капарова, Р.** ХорА и игри от Гоцеделчевско, 6—39; **Кауфман, Д.** Женското и мъжкото във фолклорно-музикалната ни култура, 40—49; **Рашкова, Н.** Свирачи и хороиграчи: музикално-танцовото взаимодействие, 50—59; **Нейкова, Р.** Къде продължава животът?, 60—84; **Братанова, Р.** За орнаментиката в обредния песенен цикъл на Родопите, 85—98; **Тончева, В.** Български етноджаз във Виена, 99—106; **Грънчарова, Е.** Традиционни форми на танцово обучение (От играенето до хорото), 107—113; **Захариева, В.** Братя Митеви от село Владая — уникални носители на шопската музикалнофолклорна традиция, 114—123; **Кауфман, Н.** Народната ни песен в творчеството на композитора Тодор Попов, 124—131.

2008, № 3—4: **Лозанова, Г.** Господ рече на ангелите: „Ще създам на земята наместник“ [разказите за Сътворението на човека в устната традиция на българите мюсюлмани], 17—38; **Любанска, М.** Използване на лечители друговеци като проява на религиозен антисинкретизъм (Принос към анализа на мюсюлманско-християнските отношения в Западните Родопи), 63—78; **Тодорова, О.** Джендърни аспекти на ислямизацията: устната традиция срещу историята, 79—100; **Троева-Григорова, Е.** Историографията като поле на работа на паметта, 101—117; **Миков, Л.** Ески джамия във Враца и нейната стенописна украса, 118—133; **Иванова, З.** Отново за ръкописното наследство на Смолянския регион, 158—168; **Миков, Л.** Каменни релефи по фасадните ъгли на конака в с. Нановица, Момчилградско (Друго мнение), 169—183.

2009, № 1: **Сантова, М.** Памет и интерпретация [теренно изследване във Видин], 7—14; **Вуков, Н.** „Постсоциалистически“ идентичности — трансформации и репрезентации: сравнителни паралели между България и Румъния, 15—35; **Тончева, В.** „България“ във Виена — места, музика, идентичности, 36—50; **Алексиев, Б.** Образи и думи от огледалния свят: наблюдения върху един интернет проект [мултимедийна интернет платформа Image.BG], 51—71; **Дорондел, Ст.** Етничност, държава и достъп до природни ресурси в Югоизточна Европа. Случаят на *рударите*, 72—86; **Шербан, Ст.** Политики срещу етничност. Случаят *рудари* от Варненска област, 87—107; **Миков, Л.** Типологично сходство между културните традиции на ахиите от Анадола и на хетеродоксните мюсюлмани в България (бекташи и къзълбаши/алеви),

108—132; **Иванова, Е.** Сватбеният обред в с. Церово, Благоевградско, 149—170; **Теренни записи от Златоград**, 171—177.

2009, № 2: Елчинова, М. Миграция и трансформиране на локалната общност (Сравнение между две рурални общности в България), 7—21; **Денева, Н.** Международни и вътрешни миграции: ролята на границите в мобилизацията на мрежи в едно родопско село, 22—37; **Парла, А.** Работници без документи или етнически родственици? Трудовата миграция от България към Турция след 1990 г., 49—69; **Бързинска, М.** Македонските студенти в България и българският паспорт: прагматизъм срещу емоции, 70—82; **Тончева, В.** „Българско няма къде да свирия...“ От национално към интернационално в репертоара на един български акордеонист във Виена, 83—96; **Рашкова, Н.** „Всичко българско беше тяхно, всичко словашко — пак тяхно“ (Словашките ремигранти от България — един личностен поглед), 97—115.

Българско музикознание. БАН, Институт за изкуствознание.

Гл. ред. ст. н. с. д-р Елисавета Вълчинова-Чендова. ISSN 0204-823X.

2009, № 2: Куюмджиева, Св. В търсене на ранните осмогласници, 3—41; **дякон Иванов, И.** Теория и праксис — литургия и музика — традиция и съвременност, 42—64; **Петрова, А.** Божидар Спасов: рефлексии върху българския неравноделен ритъм в „Пиериди“, 65—83; **Йосифов, Др.** Маска, алегория и избор като инструменти на сюжетността [Лазар Николов и Емил Виеру], 84—91; **Драгоева, П.** „Шест екзотични прелюдии“ опус 17 на Панчо Владигеров — музикалнотехнологични прояви на екзотичното, 92—116; **Атанасов, А.** Песни, записани с Хрисантова нотация през XIX век: нови данни, 131—138.

Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“. Факултет по класически и нови филологии. Гл. ред. доц. д-р Дина Манчева. ISSN 0204-9600.

2008, 97—98: Пороманска, Ст. Новогръцките диалекти по Българското Черноморие (Поморие, Созопол). Особености на съществителните имена, 5—64; **Парашкевов, Б.** Етимологичен и лексикално-семантичен речник на немските словесни елементи в българския език, 111—164.

Известия на исторически музей — Търговище. Регионален исторически музей — Търговище. Отг. ред. проф. дин Димитър Овчаров. ISSN 1312-5141

2009, 2: Такорова, Д. Култови стълбове от селищните могили Поляница, Овчарово и Търговище — интерпретации, 9—18; **Върбанов, В.** Колективни монетни находки от II—III век от Търговищка област, 19—32; **Иванов, Ст.** Находка от провинциални бронзови монети от с. Медовина, Търговищко, 33—43; **Георгиев, М.** Рядък античен хирургически инструмент от Поповско, 44—48; **Русев, Н.** Вотивни пръчици от късноантичната крепост Ковачевско кале, 49—53; **Дончева, Ст.** Средновековни медалиони с митологични изображения от Търговищко, 54—64; **Конаклиев, А.** Базилика № 3 в Мисионис край Търговище, 65—69; **Апостолов, К.** Средновековен некропол на хълма

„Сакарджа“ край гр. Омуртаг, 70—77; **Жекова, Ж.** Колективна находка от региона на Търговище в колекция „Васил Хараланов“, 78—82; **Ковачев, Р.** Самата Ески Джумая (гр. Търговище) в османски описи от XVI—XVII в., 83—98; **Кендерова, Ст.** Мерки на административната власт срещу разпространението на болести и епидемии в Търговище и региона, 99—107; **Темелски, Хр.** Неизвестен ръкопис на вече известен възрожденски духовник и книжовник [йеромонах Никифор], 108—115; **Петкова, Й.** Демографски промени и занаяти във възрожденско Търговище според фамилни и лични имена в кондиката на българската православна община, 1818—1882 год., 116—119; **Дряновски, Б.** Документи за Търговищкия край, съхранявани в Държавен архив — Варна, 120—125; **Събев, О.** Село Лиляк (Чикендин) — история и име палимпсест, 126—134; **Андреева, М.** Панайот Волон в Ески Джумая, 135—139; **Дражев, П.** Ботевиат знаменосец Никола Симов и българската национална революция, 140—145; **Милев, В.** Ески Джумая и околията в Изложенията на Шуменския окръжен управител за периода 1888—1926 година, 146—150; **Княжевич, В.** Приносът на Шишмановия и Свещаровия род за общественоекономическото и духовно израстване на град Търговище, 151—159; **Томова, Кр.** Търговищенецът Руси Матеев — кмет на Варна, 160—163; **Атанасов, И.** Паметници в Поповско на офицери и войници, загинали във войните през 1877—1878, 1912—1918 и 1944—1945 г., 164—174; **Овчарова, М.** Възрожденско-просветната традиция в дейността на Работническото самобразователно дружество в Търговище 1904—1905 г., 175—178; **Божинов, Св.** Съюзно колоездачно дружество „Орел“ — Търговище 1905—1944 г., 179—188; **Жечева, М.** Банките на Търговище (1878—1951 г.), 189—199; **Стоянова, П.** Традиционното облекло на местното население в Ески Джумая (Търговище) от края на XIX до средата на XX век, 200—207; **Дечева, М.** „По липите и върбите“ — пътят на едно рударско семейство през Източните Балкани, 208—215; **Стоянова, Ж.** Начало на кооперативното движение в бившата Търговищка околия (Създаване и дейност на кредитна кооперация „Напредък“ в с. Герен (Въбел), 216—225; **Любенова, Т.** Катастрофалното наводнение в Ески Джумая (6 юли 1914 година), 226—239; **Тошев, М.** Осман Пазар и Ески Джумая, Омуртаг и Търговище — опит за характеристика на съседските им отношения, 240—243; **Игнатова, М.** Георги Бабачев — един позабравен общественик и културен деец, 244—250; **Куманов, М.** Професор Стефан Великов — шрихи към портрета му, 251—257; **Филипова, М.** Административното управление на Търговище и Търговищка околия 1951—1958 г. (по протоколи на Околийски народен съвет—Търговище, съхранявани в ТД „Държавен архив“ — Шумен), 258—262; **Аврамова, Св.** Почетните граждани на Търговище в най-ново време, 263—288; **Хараланова, Б.** За шуменския период в творчеството на Янаки Манасиев, 289—293; **Василева, Г.** Принос към културния живот на Търговище и България (Балетният състав към Образцово народно читалище „Напредък“ — Търговище (1971—2000г.), 294—312; **Бозова, Т.** Педагогическите кадри от Търговищкия край и Института за усъвършенстване на кадри — Варна, 313—330; **Научни и научно-популярни публикации на специалистите от Регионален исторически музей — Търговище (2004—2008),** 333—339.

Известия на Тракийския научен институт. Съюз на тракийските дружества в България. Гл. ред. проф. д-р Иван Филчев. ISSN 1312-6741.

2009, 9: **Филчев, И.** Балканската война 1912—1913 г.: величави победи и трагични последици, 10—32; **Гоцев, Д.** Четите на ВМОРО в Балканската война, 33—39; **Петров, Т.** Създаване, структура и въоръжение на Македоно-одринското опълчение, 40—45; **Николов, Р.** Генерал Никола Генев — живот и дейност, 46—54; **Иванов, И.** Бойни знамена на Македоно-одринското опълчение (1912—1913), 55—65; **Порязов, Д.** Погромът на тракийските българи през 1913 г. — разорение и изстребление, 66—98; **Димитров, Б.** Вината на българските политици, 99—104; **Петров, П.** От агресия към геноцид, 105—119; **Любчева, М.** Европейски ли е въпросът с имуществото на тракийските бежанци?, 120—124; **Балабанов, Д.** Западнотракийската турска република, 125—135; **Митрополит Кирил.** Народ, църква, държава, 136—142; **Райчевски, Ст.** Документи за разорението на българите в Източна Тракия — 1903—1904 г., 143—160; **Попчев, Зл.** Ролята на войводите Димитър Маджаров и Руси Славов в спасението на българщината през 1913 г., 161—176; **Даскалова, Н.** Отзвукът на трагедията от 1913 г. в живота на тракийските бежанци и техните потомци, 177—188; **Бакърджиева, М.** Село Доганхисар — защита и погром, 189—193; **Шалапатов, Д.** Българските християнски селища в Западна Тракия, 194—201; **Стоева, Хр.** Исторически събития в тракийския календар, 202—213; **Марева, Т.** Село Караачкьой, Гюмюрджинско — разорение и бежански невели, 214—226; **Чонкова, Г.** Проучвания на Георги Попаеянов за български селища в Лозенградско, 227—244; **Козарова, П.** По пътя на тракийската трагедия. Събития, договорености, уроци, 245—259; **Донжоров, Г.** За нашата родина. Село Еникьой, Узункюпрійско, 260—266; **Узунова, Кр.** Хасковският дипломат д-р Георги А. Кожухаров и неговата дейност в подкрепа на българските бежанци, 267—278; **Дякова, Кр.** Историята на един тракийски род — Балабанови, 279—284.

Исторически преглед. БАН, Институт по история. Гл. ред. проф. Георги Марков. ISSN 0323-9748.

2008, № 5—6: **Рабовянов, Д.** Извънстоличните крепости и отбранителната система на Първото българско царство, 3—15; **Билярски, И.** Примери за ранно влияние на Империята върху формирането на българската публичноправна терминология: воевода, чигот, чванчий, 16—27; **Христов, Я. М.** Култът към покръстител в средновековна България през X век: аспекти на утвърждаването, признанието и съществуването, 28—51; **Граматииков, Г.** Добив и търговия с дърва, дървен материал и дървени въглища в българските земи през XV—XIX век, 52—87; **Колев, В.** Краят на „турското робство“ в следосвобожденска България, 88—102; **Недков, Ц.** Градското земеделско стопанство на Южна Добруджа (1878—1912 г.), 103—126; **Галунов, Т.** Избирателни реформи и идеи за реформи (1934—1939), 127—143; **Златарски, В.** От перото към шика. Германското влияние върху българската преса през 30-те години на XX век, 144—168; **Рихлик, Я.** Словашко-български отношения в периода

1939—1945 година, 185—202; **Константинова, Ю.** Стефанос Драгумис като идеолог и вдъхновител на гръцката въоръжена пропаганда в Македония (края на XIX—началото на XX век), 211—231; **Велева, М.** Европейска интеграция или интеграция в Европа — стратегическо разграничаване, 232—243; **Сукарев, В.** Душевноста като научно понятие и обект на историческо изследване, 244—254.

2009, № 1—2: Архим. Стефанов, П. Българо-грузински културни и църковни връзки, 3—19; **Середа, А.** Образуване на санджаци в Северозападното Причерноморие и формиране на Силистренско-Очаковския еялет, 20—32; **Кирилова, А.** Откриване на руското консулско агентство в Пловдив през 1857 година, 48—76; **Цокова, П.** Дейността на Неврокопската митрополия в периода на войните 1912—1919 година, 85—111; **Задгорска, В.** Кръгът „Звено“ и неговата идеология, 112—130; **Банчев, Б.** Въпросът за българското малцинство в Югославия според документацията на ООН от 1994—1995 година, 131—140; **Филипова, Н.** Тенденции в развитието на външноикономическите отношения на България с Египет — средата на 60-те—началото на 70-те години на XX век, 141—164; **Грънчаров, С.** Начало на прехода към демократизация и пазарна икономика в България през погледа на българските автори, 165—186; **Мигев, В.** За Априлския пленум — 1956 година — и за либерализацията на режима в България през 50-те и 60-те години на XX век (Опит за историческа есеистика), 187—199; **Йорданова, Ю.** Изгубените: бесарабските българи през погледа на списание „Нация и политика“ от 30-те години на XX век, 200—214; **Кожухаров, А.** Българската военноморска образователна система според личния архивен фонд на капитан Георги Дюлгерев, 215—224.

История. Гл. ред. проф. д-р Георги Бакалов. ISSN 0861-3710.

2009, № 1—2: Проданов, Н. Понятието „България покрай Дунава“ и мотивът за принадлежността на Добруджа към българската етническа територия във възрожденските учебници по история, 43—49; **Петров, П.** Вела Живкова (Благоева) учителка в Одрин и Битоля (1881/82 г.), 50—59; **Кършаков, Бл.** Балканите във външната политика на Германия (1925—1933), 60—80; **Станчев, Л.** Запознанството в операта [в търсене на подходящата кандидатура за княз на България], 81—84; **Стамов, В.** Икономическа и културна политика на правителството на БЗНС (1919—1923), 85—100; **Плетньов, Вл.** За едно малко известно черноморско пристанище „Росико/Росито“, 101—116; **Славов, И.** Неизвестна страница от миналото на Ямболския край, 117—122.

2009, № 3: Шопова, И. Сведения за култа на Дионис в Долна Мизия и Тракия според епиграфските паметници, 1—7; **Станев, Вл.** Митологията за Търновската конституция, 21—30; **Табакова, Кр.** Княз Александър I Батенберг и вижданията на учениците за неговото управление, 31—39; **Колев, Б.** Относно гибелта на Христо Ботев, 52—63.

2009, № 4: Аризанова, С. Храната на средновековните български монаси (по данни на агиографската книжнина от XIII—XV век), 9—19; **Груев, М.**

Щрихи към политическата биография на Петко Каравелов, 19—26; **Симеонов, Ст.** Българската полиция и охраната на двореца в София, 27—30; **Петров, П. К.** Неизвестен труд за първата българска конституция, 31—34; **Колев, В.** „Сърпът“ срещу „чука“ — земеделци срещу комунисти през първата половина на 1923 г., 35—45; **Григоров, Д.** Антиюгославски карикатури в България (1948—1953) (Случаят „Стършел“), 46—54; **Попнеделев, Т.** Университетът и държавността, 55—58.

*Кирило-Методиевски студии, БАН, Кирило-Методиевски научен център.
Отг. ред. ст.н.с. Славия Бърлиева. ISSN 0205-2253*

2009, 18: Библиография на Светлина Николова, 9—30; Минчева, А. Лингвистични аргументи за времето на създаване на Пространното Кирилово житие, 31—42; **Иванова, М.** Пространното житие на св. Константин-Кирил във Великите чети-минеи на митрополит Макарий, 43—62; **Станчев, Кр.** Един щрих към предисторията на научната кирилославяноведска, 63—70; **Мирчева, Е.** Поученията на Климент Охридски в „Неделник“ на Софроний Врачански — въпросът за старо и ново във възрожденската книжнина и историята на новобългарския книжовен език, 71—80; **Илиев, И.** За Краткото житие на св. Климент Охридски, 81—91; **Пърличева, О.** Кирило-методиевските традиции в публицистиката на Григор Пърличев, 92—105; **Христова-Шомова, И.** Елинският прочит на книга Йов в *Септуагинта*, 106—115; **Илиева, Т.** Чуждата лексика в Книгата на пророк Иезекиил по ръкопис F. I. 461 от Руската национална библиотека в Санкт Петербург, 116—135; **Тасева, Л. и А. Рабус.** Преводачески и преписвачески грешки в славянската ръкописна традиция на Книгата на пророк Иезекиил, 136—151; **Желязкова, В.** Описанието на скинията в старобългарския превод на Книга Изход, 152—165; **Naumow, A.** Franciszek Skoryna z Połocka jako biblista, 166—173; **Almalech, M.** Hermeneutics of the Different Rains in the Pentateuch, 174—190; **Алексеев, А.** О времени и цели составления византийского лекционария, 191—201; **Дограмаджиева, Е.** Местоположението на подвижните дни в неподвижния календар от славянските евангелски ръкописи, 202—214; **Павлова, Р.** Славянските светци в южнославянските преписи на Обикновения пролог, 215—227; **Иванова, Кл.** За два светогорски кодекса, съдържащи слова на Йоан Екзарх, 228—247; **Thomson, Fr. J.** The Symeonian Florilegium: an Analysis of its Relation to the Greek Textological Tradition and its Association with Tsar Symeon, Together with an Appendix on the Old Believers and the Codex of 1073, 248—308; **Райнхарт, Й.** Старобългарският превод на Житието на Симеон Юродиви: текстология и лексика, 309—322; **Пентковская, Т.** Адаптация раннего болгарского перевода Иерусалимского Типикона в Древней Руси (*рукопись РГАДА, ф. 381, № 45*), 323—340; **Цибранска-Костова, М.** Към историята на славянските юридически книги през Средновековието: Устюжката кормчая от XIII—XIV в., 341—351; **Милтенова, А.** Неизвестно паренетично съчинение под формата на азбучен акростих (*Предварително проучване*), 352—367; **Мирчева, Б.** За употребата на думата мъзда в славянския превод на Мъчението на св. Еразъм Охридски (Формийски) в Успенския сборник от XII в., 368—375; **Томова, Е.** Нова руска

редакция на Търновското проложно житие на св. Иван Рилски (РНБ, ф. 536, ОЛДП F. 493 от XVI в.), 376—384; **Попконстантинов, К. и Х. Миклас.** Оловен амулет с глаголически текст, 385—398; **Милтенов, Я.** Песнивецът на цар Иван-Александър и глаголическата традиция, 399—405; **Мострова, Т.** За семантичната интерпретация на старобългарското ужелэти, 406—421; **Rusek, J.** Z historii dwu wyrazów bułgarskich: 1. оукрѡхъ 2. пжѡ, 422—427; **Delikari, A.** Parthikopolis und sein Bistum, 428—440; **Билярски, И.** Цар Арев (Бележки върху българската Апокрифна летопис от XI век), 441—447; **Баталова, Ст.** Квадратният нимб — традиция и трансформация в образа и текста, 448—476; **Мусакова, Е.** Изборното евангелие от Централната държавна библиотека в Букурещ и неговите части в сбирките на Рилския и Зографския манастир, 477—494; **Куюмджиева, Св.** Още веднъж за музиката през ранната старобългарска епоха (*Преразглеждайки изворите от IX до XII в.*), 495—507; **Ганчева, Н.** Достъпът до информация за палеославистичните проучвания в съвременния свят, 508—520.

Литературна мисъл. БАН, Институт за литература. Гл. ред. Радосвет Коларов. ISSN 0324-0495.

2008, № 2: Данова, Н. Няколко страници от историята на балканските утопии, 103—129; **Чавдарова, Д.** Москва и Петербург в пътеписа на Вазов „Извън България“, 130—138; **Чолакова, Ж.** Защо спи езерото?, 139—167; **Сугарев, Е.** Фигурата на смъртта в поезията на Яворов, 168—181; **Ракъовски, Цв.** Славчо Красински, 182—194; **Енчев, Мл.** Лъчезар Станчев. Мимикриите на играта, 195—211.

2009, № 1: Аретов, Н. Непретенциозната проза на Асен Христофоров и проблемът за антитоталитарната литература, 27—50; **Димитрова, Е.** Тоталитаризмът и моделирането на литературната история (модернизмът и неговите интерпретации), 51—56; **Димитров, Е.** Юбилей и канон, 71—92; **Христов, И.** Кръгът „Стрелец“. Осмислянето на традицията, 93—127; **Борисова, Е., Я. Милчаков и Пл. Шуликов.** Паралитературата: текстология и социология, 128—161; Резюмета на статиите на английски, 204—208.

Македонски преглед / Macedonian Review. Македонски научен институт. Гл. ред. проф. дин Трендафил Митев. ISSN 0861-2277.

2009, № 2: Митев, Тр. Законът за погресиращото изтощаване на родолюбието сред българското общество, 7—38; **Христова-Чалгънова, Е.** Поглед върху културнопросветната дейност на Кузман Шапкарев, 39—58; **Славов, Сл.** Яне Сандански: в сянката на македонизма, или посмъртната драма на един български национален революционер, 59—70; **Христова, Е.** Исторически промени във фонетичната система на горанския говор в Албания, 71—92; **Чолева-Димитрова, А.** Относно произхода и значението на някои селищни имена в Петричко, 93—104; **Кременлиев, А.** Спомени на македонския българин Григор Пенджерков, 117—120;

2009, № 3: Елдъров, Св. Национализъм и патриотизъм в българската история, 13—32; Трохаров, Л. Българската политика и дипломация по македонския въпрос след Освобождението, 33—42; Перчеклийски, Л. По-редки словообразователни типове от категорията *Nomina Actionis et Resultativa* в Мариинското евангелие от X век (наименования от женски род), 43—54; Проблемът „патриотизъм“ в съвременното българско общество (състояние и перспективи). Теренно проучване, 55—80; Георгиев, Г. Животописни бележки на/за участници в македоно-одринското революционно движение и войните за национално обединение (1895—1918 г.), 81—100; Билярски, Ц. Из архивното наследство на генерал Александър Протогеров. III. Бележки, 101—122.

Минало / Minalo. Гл. ред. Любомир Юруков. ISSN 1310-3415.

2009, № 2: Топалов, Ст. Първите в световното монетосечене реалистични портретни изображения, поставяни върху монетите на ранните владетели от Тракия (средата на V—края на IV в. пр.н.е.), 4—15; Ценова, Е. Типове градски центрове в Долна Мизия и Тракия I—III век, 16—28; Узунова, М. Дарителство и будителство през Възраждането и през първите десетилетия след Освобождението в България, 53—65; Бахаров, Хр. Размишления върху една библейска заповед и нашите далечни прадеди, 72—76; Чурешки, Ст. Поредица текстове „Философията на българската история“ и религиозният въпрос в България, 77—86.

2009, № 3: Алексиев, А. Открита е нова фотография на Иларион Драгостинов — главен апостол на II Сливенски революционен окръг през 1876 г., 4—6; Пенчев, Вл. Шест сребърни средновековни монети от фонда на АИМ—София, 7—9; Маркова, Р. Четири писма на Георги Бакалов до Василе Христу, 10—14; Кръстев, В. Участие на циганите във военните и паравоенните структури на Балканите (IX—XIX век), 32—40; Стоянов, Г. Един малко известен род [Донковият род от Сливен] с много известни потомци, 41—54; Живков, Св. Прогресивно-либералната партия и независимостта, 55—64; Петков, П. В. Люба Йоцова — най-красивата българка или първата „Мис България“, 65—67; Григорова, И. Партийните противоборства в българския политически живот. Примерът на емигрантската опозиция във Франция, 68—75; Желев, Й. Православие—традиционност—модерност в битието и светогледа на Дамаскин Хилендарец, 76—94.

Проблеми на изкуството / Art Studies Quarterly. БАН, Институт за изкуствознание. Гл. ред. ст.н.с. д-р Бисерка Пенкова. ISSN 0032-9371.

2009, № 1: Кърджилов, П. Следствено дело № 148/97 г. — историята на едно трансгранично кинематографично престъпление, 38—46; Лазаров, Н. „Църква за вълци“ — зад кадър, 47—53.

2009, № 2: Цветкович, Бр. Семантика и орнамент: методологически принос към изучаването на средновековната украса, 3—9; Джурова, А. За изписаното с червено мастило Евангелие от Тирана — Корча 92 (Предва-

рителни бележки), 10—17; **Смирнова, Е.** Мотивите на тератологичните инициали в руските ръкописи от XIII век. Някои наблюдения, 18—22; **Велинова, В.** Образът на владетеля в текста и миниатюрата (Бележки върху илюстрирания среднобългарски препис на Манасиевата хроника Vat. Slavo 2), 23—30; **Парпулов, Г.** Четири гръко-български миниатюри от XIV век, 31—34; **Мусакова, Е.** Ръкопис 862 от Националната библиотека — още едно евангелие с изчезнали миниатюри?, 35—41; **Гергова, И.** Самоковската художествена школа и украсата на ръкописната книга, 42—47; **Вълкова, Мл.** За техниката и материалите в украсата на Добрейшовото четвороевангелие, 48—55; **Дечева, Р.** Реставрация на гръцки пергаментен ръкопис от XI век — минимална намеса с цел запазване на важна кодикологична информация, 56—59; **Парпулов, Г.** Три добавки към старите описания на Зографския манастир, с. 60.

2009, № 3: Динова-Русева, В. Мюнхенски аспекти в живописата на Мърквичка, 14—21; **Маринска, Р.** София—Мюнхен. Траектории на общуването, 22—25; **Коева, Кр.** Флоренция и Мюнхен — две алтернативи през погледа на един български студент в края на XIX век, 26—29; **Николаева, А.** Проектът „Българските художници и Мюнхен“ — предизвикателства и нови открития, 30—33; **Рачева, Пл.** Две портретни рисунки на Борис Георгиев от обучението му в Мюнхен от фонда на НХГ София, 34—38; **Георгиева, М.** До Мюнхен и назад — житейските и творческите пътувания на Иван Пенков (1897—1957), 39—46; **Кузова, М.** Издаване на български картички в Германия. Немски иконографски модели и образи на модерността от края на XIX и началото на XX век, 47—53;

Проглас. ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Гл. ред. доц. д-р Пенка Радева. ISSN 0861-7902.

2009, № 1: Кръстева, М. В теополиса на историята [„История славянобългарска“], 5—21; **Русева, В.** Лириката на Дебелянов — поетически езици, 35—51; **Станков, И.** Проблемът за полифонизма, огледан в романа на Васил Попов „Низината“, 52—67; **Павлова, И.** Журналистиката — литература дефакто?, 68—79; **Дерекювлиев, Т.** Старинна домашна лексика от западнорупски говор, регистрирана в Търлиското евангелие, 96—107; **Братанов, И.** Употреба на надредните знаци в книгите на Матей Преображенски, 108—120; **Налбантова, Е.** „Защита на православието“ от Матей Преображенски като част от полемичното наследство на Българското възраждане, 121—130; **Цонева, Л.** Смях по време на криза (икономическата криза като тема на анекдота), 131—139;

Старобългаристика / Palaeobulgarica. БАН, Кирило-Методиевски научен център. Гл. ред. ст. н. с. Светлина Николова. ISSN 0204-4021.

2008, № 4: Vachkova, V. The Bulgarian Theme in Constantinople's Monuments (A new approach to the study of Bulgarian and Byzantine cultural memory), 3—24; **Цибранска-Костова, М.** Славянският Псевдозонар, 25—52; **Найденова, Д.** Каноничноправни текстове в състава на славянски ръкописи,

съхранявани в български книгохранилища (Предварителен списък), 53—69; **Женюх, П.** Кирилски и латински ръкописи от византийската традиция в контекста на културния и на религиозния плурализъм в Подкарпатския регион, 70—95.

2009, № 1: **Славова, Т.** Неизвестен български сан, 3—15; **Семенов, И.** К политической, социальной и этнической семантике термина *унногундур*, 16—25; **Тотоманова, А.-М.** За един *haxax legomenon* в славянската версия на Хрониката на Георги Синкел и за словообразователното значение на *u*-основата в праславянски и старобългарски език, 26—32; **Бобев, А.** Перикопата от глава седма на Книга на пророк Даниил в традицията на Славянския паримейник, 33—41; **Ганева, Г.** За някои случаи на словообразователна синонимия в историята на глаголната суфиксация, 42—52; **Младенова, О.** Соображения о композиции текста и о ее маркировке, 53—62; **Атанасова, К.** История на паметната плоча от с. Керека, посветена на 1 000-годишнината от смъртта на св. Методий, 63—67.

2009, № 2: **Иванова, Кл.** Житие св. Григория Великого (ВНГ 721) в славянской кириллической традиции, 3—15; **Христова-Шомова, И.** Един старобългарски празничен миней (*Кирилската палимпсестна част на апостол № 880 от НБКМ*), 16—38; **Чистякова, М.** Проложное Житие святой Параскевы Эпиватской по списку НБКМ № 167, 39—50; **Тончева, Хр.** Глаголическо наследство в ръкописни требници от XVII век, 51—62; **Николова, Б.** Цар Петър и характерът на неговия култ, 63—78.

Старобългарска литература. БАН, Институт за литература.
Гл. Ред. Лиляна Грашева. ISSN 0204-868X.

2008, № 39—40: **Станчев, Кр.** *Incognita Cyrillomethodiana*, 16—29; **Славова, Т.** Титулът *таркан* — почетно звание и/или длъжност?, 30—44; **Станков, Р.** Древнеболгарский перевод Хроники Георгия Амартола в древнерусской письменной традиции, 45—103; **Пеев, Д.** Архивският хронограф и Летописец Елински и Римски I редакция, 104—131; **Спасова, М.** Клонки от „родословното дърво“ на някои старобългарски съчинения, 132—142; **Пенкова, Б.** Образът на св. Йоан Рилски в Боянската църква, 163—183; **Зашев, Е.** Размисли за търновския книжовник Лаврентий от XIV в., 184—196; **Цибранска-Костова, М. и М. Райкова.** Богомилите в църковноюрдическите текстове и паметници, 197—219; **Георгиева, Г.** Публикации по старобългарска литература и култура, излезли в България през 2005 г., 258—307.

Bulgarian Historical Review / Revue bulgare d'Histoire. Bulgarian Academy of Sciences, Institute of History. Ed. -in-Chief Virginia Paskaleva. ISSN 0204-8906.

2008, № 3—4: **Radushev, E.** Conversion to Islam as a Social Process (Reflections of a Bulgarian Historian), 3—20; **Paskaleva, V.** Professor Marin Drinov. Ausgewählte biographische Skizzen vom ersten Präsidenten der Bulgarischen Akademie der Wissenschaften, 21—29; **Лабаури, Д. О.** К истории болгарского

национального движения в Македонии и Фракии в 1878—1908 гг., 30—44; **Slavov, S.** Les agences commerciales bulgares en Macédoine et dans la région d'Andrinopole et l'Organisation Révolutionnaire Intérieure Macédonienne Andrinopolitaine (ORIMA) (1903—1908), 45—69; **Simic, B.** The Organization of the State Propaganda in the Balkans throughout the Nineteen Thirties (Case Studies — Yugoslavia and Bulgaria), 117—131; **Martinovski, D.** Entre l'illusion et la vérité: Le Parti Communiste Bulgare (PCB) et le problème macédonien (1948—1956), 132—155; **Popova, N.** Littérature scientifique historique bulgare en 2007 (Deuxième partie), 272—286.

2009, № 1—2: Kirilova, A. L'activité socio-politique de Najden Guérov (1853—1856), 24—52; **Божинев, П.** Французские просвещенческие и антипросвещенческие влияния в возрожденской публицистике Марко Д. Балабанова, 53—79; **Micheva, Ts.** On the History of the Internal Macedonian Revolutionary Organization (1928—1934), 80—97; **Angelova, D.** Migrationen der Bevölkerung, an der bulgarischen Schwarzmeerküste während des 19. Jh. (bis 1878), 98—126; **Radoslavlévich, N.** Victor Tcholakov. Taxidiote de Hilendar et métropolitane de Nich, 127—142; **Grigorova, I.** The history of the production of Renault in Bulgaria, 158—163; **Gergova, I.** Das älteste Gedenkbuch des Rila-Klosters, 164—179; **Popova, N.** Littérature scientifique historique bulgare en 2008 (Deuxième partie), 234—247.

Études balkaniques. Institut d'études balkaniques. Ed. -in-Chief Agop Garabedian. ISSN 0324-1654.

2009, № 1: Guentcheva, R. Mobile Objects: Corecom and the Selling of Western Goods in Socialist Bulgaria, 3—28; **Paounovski, Vl.** Saul Mezan: sa vie et son œuvre. Première partie, 69—97; **Каширин, В. Б.** Похитители секретов болгарского льва: из истории деятельности русской разведки в Болгарии накануне и в годы Первой мировой войны, Первая часть, 98—142; **Айрапетров, О. Р.** К вопросу о проекте захвата Босфора (из истории внешней политики и стратегии России 1806—1884 гг.), 143—158.

2009, № 2: Petrov, B. Bulgarian Policy towards the Muslims in Western Thrace during World War II, 3—26; **Каширин, В. Б.** Похитители секретов болгарского льва: из истории деятельности русской разведки в Болгарии накануне и в годы Первой мировой войны, Вторая часть, 27—62; **Paounovski, Vl.** Saul Mezan: sa vie et son œuvre. Deuxième partie, 63—126; **Ivanova, Bl.** When the East Meets the West: The St. Stefan Church Complex on the Golden Horn in Istanbul, 127—144; **Angelov, P.** Les Grecs À travers le regard des Bulgares médiévaux, 145—189.

2009, № 3: Danova, N. Á travers l'histoire des utopies balkaniques, 32—67; **Hristov, P.** Borders and Identities (Difficulties and perspectives faced by comparative ethnological studies of the border regions in the Balkans), 109—126.

Scripta & e-Scripta. Institute of Literature. Ed. Anissava Miltenova.
ISBN 1321-238X.

2009, № 7: **Kemppen, S., D. J. Birnbaum, R. Cleminson, K. Ribarov.** Unicode U+2E2F, Cyrillic Yeric (Vertical Tilde), 9—12; **Bojadžiev, A.** Constructing Repertorium 3. 0, 13—48; **Cleminson R. M.** A Slavonic Translation of the Loci Selecti of St. John Damascene, 49—84; **Tăpkova-Zaimova, V. and G. Vălchinova,** Marges et frontières symboliques du Nord dans la longue durée: autour des traditions slavonnes du Roman d’Alexandre, 85—98; **Totomanova, A.-M.** Oratorio for Bulgarian Analytism, 99—106; **Johnson, M.-A.** Reconstructing Missing Folia in Selected Medieval Slavic Parimejnks: Grigorovičev, Hilandar Slavic №313, Q. p. I. 51, and Svjato-Troicka Sergieva Lavra, 107—120; **Саркисян, К.** Ошибки в топонимике как текстологический критерий при исследовании переводных памятников, 121—134; **Miltenov, Y.** The Slavonic Translation of the Minor Prophets with Commentary — a textological Approach, 135—180; **Evangelou, I.G.** The Bulgarian Translation of the Vita of St. Basil the New According to Manuscript 20 N in the Monastery of Sinai, 181—252; **Stammler, L.** Creating Sacred Spase by Commemorating Destruction: The Case of the Monastery of Zographou, 253—266; **Dimitrov, VI.** The Mihov Family of Zographs: Personalities and Works, 267—280; **Николова, М.** Рукопись № 217г из Университетской библиотеки в Софии и поздняя южнославянская традиция „Слова о двенадцати снах царя Шахиншаха“, 281—302.

ДИСЕРТАЦИИ

2009

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Антон Христов Баев. Романтическа формация и романтически мотиви в психографията и поетиката на Иван Пейчев. С., 2009.

Венцислав Славчев Божинов. Строителните групи в София — форми на мобилност. С., 2009.

Борислав Славов Борисов. Особености на кодифицирането на българския и чешкия книжовен език през Възраждането. С., 2009.

Полина Валентинова Венкова. Китайската художествена литература в България. Проблеми на рецепцията. С., 2009.

Алла Николаева Войникова. Ономастиката на селищата с българско население в Югозападния Буджак. С., 2009.

Лина Максимова Гергова. Етнически стереотипи във всекидневната култура. С., 2009.

Диляна Денчева Денчева. Фразеологизмите в съвременната българска поезия (и преводите им на полски език). С., 2009.

Светлана Василева Досева. Прозата на Борис Савинков. С., 2009.

Райна Христова Камберова. Лексеми със сетивна семантика в произведенията на украинските поети символисти. С., 2009.

Радосвет Стефанов Коларов. Повторение и сътворение: поетика на авто-текстуалността. С., 2009. ДН

Милена Петрова Маринкова. Сричката в съвременния испански език (синхрония и типология). С., 2009.

Марин Кирилчев Петков. Словообразователните модели в старовисоко-немските и в старобългарските славянски антропоними. С., 2009.

Екатерина Петкова Петкова. Терминологизацията в съвременния български книжовен език. С., 2009.

Владимир Едуардо Сабоурин-Дренска. Мистика и модерност. Испанската католическа мистика през Златния век. С., 2009. ДН

ИСТОРИЯ И ЕТНОГРАФИЯ

Силвия Валентинова Аризанова. Българското общество — бит и култура според агиографията от XIII—XV в. С., 2009.

Емил Митков Бузов. Египетската поучителна литература III—II хил. пр.Хр. С., 2009.

Анета Николова Гуадели. Костни артефакти от палеолита в България. С., 2009.

Таня Йорданова Джанфезова. Погребални обреди през късната бронзова епоха в България. С., 2009.

Виолета Калинова Коцева. Хигиена на българите (етнологички аспекти). С., 2009.

Любен Красимиров Лещаков. Типология и хронология на бронзовите върхове за копия от късната бронзова и началото на ранножелязната епоха в Югоизточна Европа. С., 2009.

Александър Станиславов Станев. Източногермански паметници на територията на балканските провинции на Източната Римска империя (V—II в.). С., 2009.

Камен Атанасов Станев. Миграционните процеси през Първото българско царство (по писмени данни). С., 2009.

Станимира Танева Танева. Къснопалеолитни ансамбли със затъпени пластинки от България в контекста на граветския технокомплекс в Европа. С., 2009.

Михаил Грозданов Христов. Селищна система и пътна мрежа в провинция Мизия Втора (IV—началото на VII в.). С., 2009.

Чавдар Сергеев Цочев. Тасос и Тракия. Проблеми на икономическите отношения V—III в. пр.Хр. (по данни от амфорната тара). С., 2009.

Славка Стефанова Чернева-Тилкиян. Занаятчийското производство във Филипопол IV в. сл.Хр. С., 2009.

НАУЧНИ ФОРУМИ

2009

НАУЧНИ ФОРУМИ

България — кръстопът на култури и цивилизации

VII национална научна конференция с международно участие

посветена на 1 ноември — **Ден на народните будители**

СВУБИТ — Специализирано висше училище по библиотекознание и
информационни технологии

1 ноември 2009 г. — София

103 доклада

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Академични четения по случай 100-годишнината от рождението на Иван Богданов

Департамент „Нова българистика“ при Нов български университет

10 ноември 2009 г. — София

Библейските преводи в славянската традиция и Кирило-Методиевите извори

Международна научна конференция

Кирило-Методиевски научен център при БАН

11—16 септември 2009 г. — Варна

Участници от 8 страни

Литературната критика и националният характер

Кръгла маса

Посветена на 130-годишнината от рождението на Симеон Радев и
Александър Балабанов и 80-годишнината от рождението на Тончо Жечев

Институт за литература при БАН и Столична градска библиотека

4 декември 2009 г. — София

На музите вечен обожател – MUSARUM SEMPER AMATOR

Научна конференция в памет на проф. Димитър Бояджиев
Факултет по класически и нови филологии на Софийския университет
„Св. Климент Охридски“
13–14 ноември 2009 г. — София

Научна конференция за Сирак Скитник

Катедра по литература към Филологическия факултет при Югозападния университет “Неофит Рилски“
4 декември 2009 г. — Благоевград

Паисиеви четения. Език–литература–обществени институции

Научна конференция с международно участие
Филологически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“
26–27 ноември 2009 г. — Пловдив
59 доклада от 4 страни
Форумът е придружен от следните кръгли маси: „Актуални проблеми на съвременния български правопис“; „Име и общество“.

Представи за българския канон

Втора национална конференция
Катедра по история и теория на литературата и Научен център за православна култура и изкуство “Св. Архангел Михаил“ при Факултета по хуманитарни науки на Шуменския университет “Епископ Константин Преславски“
26 ноември 2009 г. — Шумен

Проф. Марко Минков: световно име в англицистиката

Тържествена сесия, посветена на 100-годишнината от рождението му
Катедра “Англицистика и американистика“ при Факултета по класически и нови филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“
30 ноември 2009 г. — София

80 години от рождението на проф. Тончо Жечев

Национална научна конференция
Дружество на писателите в Шумен, община Шумен и Шуменски университет
„Епископ Константин Преславски“
20 ноември 2009 г. — Шумен

XVIII интердисциплинарен колегиум по старобългарската литература и култура в памет на акад. Петър Динеков и на 75-годишнината от рождението на ст.н.с. Стефан Кожухаров

Институт за литература при БАН

19—20 ноември 2009 г. — София

31 доклада

Развитие и креативност

Научна конференция

Съюз на учените в България

30 ноември 2009 г. — София

12 доклада

С любов и грижа за езика

Юбилейна научна конференция

Посветена на 150-годишнината от рождението и 50-годишнината от смъртта на акад. Александър Теодоров-Балан

Институт за български език при БАН и Факултет по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

22 — 23 октомври 2009 г. — София

Проблематиката на конференцията, съобразена с научните приноси на акад. А. Теодоров-Балан и тяхното актуално звучене, е обособена в следните направления: 1. Българската филологическа наука — тенденции в разволя на българския език и науката за него. 2. Общество и езикова култура — езикова ситуация и езикова политика. 3. История на новобългарския книжовен език. 4. Образование и езиково обучение; славянските езици и Обединена Европа. 5. Проблеми на изучаването и съхранението на българския език и култура. 6. Българската литература в контекста на национално-културната идентичност.

Сто години от рождението на Димитър Димов

Национална научна конференция с международно участие

Институт за литература при БАН, Катедра по българска литература при Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Национален литературен музей, Къща музей „Димитър Димов“ и Народна библиотека „Св.св. Кирил и Методий“

8—9 октомври 2009 г. — София

22 доклада

175 години от рождението на Любен Каравелов

Национална научна конференция

Институт за литература, Институт за фолклор и Институт за история при БАН

30—31 октомври 2009 г. — София

41 доклада

Териториите на сравнителното литературознание

Годишна конференция

Катедра „Теория на литературата“ при Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

26 ноември 2009 г. — София

25 доклада

Проблематиката на конференцията е обособена в следните направления:

1. Места и посоки на изследване в сравнителното литературознание;
2. Общите места като условия за сравнимост (традиции, сюжети, мотиви и др.);

3. Териториите, които сравнителното литературознание дели с други дисциплини като теория на литературата, история на литературата, културни изследвания;
4. Интерпретиране от перспективата на сравнителното литературознание на конкретни знакови места от интериора или екстериора като ателието, библиотеката, пансиона, мансардата, стълбата, училището, града;
5. Принципи на териториализация — отношенията между глобално и локално, изток и запад, север и юг, дома и далечното, ретериториализирането и детериториализирането на тези отношения;
6. Съпротивите срещу сравнителното литературознание — затваряне, изключване, изолиране;
7. Българските истории на западната литература.

ИСТОРИЯ И ЕТНОГРАФИЯ**Благотворителността в България — традиции, исторически измерения и аспекти**

Научна конференция

Регионален исторически музей „Акад. Йордан Иванов“ — Кюстендил

8—10 октомври 2009 г. — Кюстендил

61 доклада

Европа: народи и граници — Парижката мирна конференция 1919—1920 и нейното наследство

Международна научна конференция

Институт по балканстика при БАН и Дипломатически институт при МВНР

6 ноември 2009 г. — София

Етнологията в България

Научна конференция
Етнографски институт с музей при БАН
15—17 октомври 2009 г. — София

Империи и полуострови — Югоизточна Европа от Сремски Карловци до Одринския мир 1699—1829 г. (общества, войни и преходи)

Международна научна конференция
Исторически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“
9—10 октомври 2009 г. — София
36 доклада

Памет и забрава във Византия

Международна научна конференция
Софийски университет „Св. Климент Охридски“ и Fondation Maison des Sciences de l'Homme, Paris
26—29 ноември 2009 г. — София
26 доклада от 6 страни

Просвета и промяна

Международна интердисциплинарна кръгла маса посветена на историческата роля и значение на
Болградската гимназия за развитието на българската идентичност
Етнографски институт с музей при БАН
23 ноември 2009 г. — София

Теренът: интерпретации, легитимации, манипулации

Кръгла маса
Институт за фолклор при БАН
26 ноември 2009 г. — София

Тютюнът в историческата съдба на българите

Кръгла маса
Катедра по история и архивистика към Правно-историческия факултет на Шуменския университет “Епископ Константин Преславски“
2 декември 2009 г. — Шумен

ABOUT THE CENTRAL LIBRARY OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

The Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences is a multi-disciplinary scientific library responsible for the creation and the organization of the national library collection and of the library and information services of the readers and users with Bulgarian and foreign scientific literature and data bases in the field of mathematical, physical, chemical, biological sciences, Earth sciences, technical sciences, humanities and social sciences. The Central Library is a center of the special bibliography in the research fields covered by the Academy. The Library is a depository for the publications of the World Bank. It manages a network of 48 special libraries of the permanent research units of the Academy in an integrated library complex. The Central Library carries out research and development activity in the field of library and information sciences. It publishes monographs, reference works, bibliographies, studies and articles. Carries out expert activity in the field of the library and bibliographic standards and technologies. Collaborates in national and international projects. The Central Library is a base for education of students in library and information sciences.

The Central Library is the **first** scientific library in Bulgaria, founded in 1869 in Braila, Romania, as a book collection of the Bulgarian Learned Society, today Bulgarian Academy of Sciences. The whole academic library stock in 2004 is 1 888 763 volumes, from which 1 073 533 volumes of book and special kind of publications, and 815 230 volumes of periodicals. The academic collections contains more than 70 personal libraries and unique collections (old-printed books, microfilms of Slavonic and Greek manuscripts, Slavic literature). Promotes international cooperation with more than 1 500 institutions all over the world. Annually more than 1000 readers are served with over 20 000 library units and access to foreign data bases. In the Central Library is implemented the automated system for management of information resources ALEPH 500. An electronic catalogue is build for up to date and permanent 24-hour service and access to foreign data bases. The Library is a national coordination center for international standards MARC 21 and AACR2, and possesses rightful license from the Library of Congress to exchange data with leading libraries in the world.

Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040
tel. (+359-2) 987 89 66, fax (+359-2) 986 25 00
E-mail: library@cl.bas.bg
URL: <http://www.cl.bas.bg>

ХОРИЗОНТИ

Българистиката в Китай Историческо развитие на университетската българистика в Китай

За разлика от другите страни в Далечния изток, като Корея и Япония, където българският език се изучава само факултативно¹, а не като отделна специалност, а корейските и японски българисти се броят на пръсти, то в Китай българистиката има солидна основа, а китайските българисти в различни области на образованието, науката, културата, икономиката, търговията и политиката са вече стотици.

История на Пекинския университет за чужди езици

Единственото висше учебно заведение в Китай, в което се преподава български език, е Пекинският университет за чужди езици, който се намира в северозападната част на китайската столица. Университетът е създаден през 1941 г., т.е. още преди образуването на КНР и е първото в Китай висше учебно заведение за преподаване на чужди езици, а в наши дни е един от основните държавни университети в КНР. Първоначално той е обособен като Трети факултет по руски език при антияпонския университет Янан. В своята 68-годишна история Университетът е дал солидна езикова подготовка на десетки хиляди специалисти, които намират поприще за изява в различни области на дипломацията, икономиката, търговията, финансите, културата, образованието, науката, отбраната и т.н. не само в страната си, но и далеч извън нейните предели. Някои от тях заемат висши ръководни постове в отделни министерства, сред тях има зам.-министри, дори министри, над 200 негови възпитаници са посланици в чужбина. През юни 2001 г.

¹ Български език се изучава факултативно в два японски университета — университета Сока и Токийския университет за чужди езици (Tokyo University of Foreign Studies). Повече информация за българистиката в Япония и Корея вж. статията на Уон Хой Ким и Иван Г. Илиев. Българистиката в Корея и Далечния изток. (Българистика/ *Bulgarica*, Изд. на Съвета за чуждестранна българистика при БАН, 16, 2008, 51–61).

Пекиният университет за чужди езици се нарежда в класацията на стоте най-престижни държавни висши учебни заведения през XIX век.

Понастоящем Пекиният университет за чужди езици разполага с 11 института, 7 факултета, електронен Център за дистанционно обучение, Изследователски център за подготовка на научни кадри, 8 научни звена за подготовка на докторанти и 11 — за обучение на магистри, многобройни съвременни оборудвани фонетични кабинети, модерна сателитна апаратура, институтски библиотеки, университетска библиотека с над 800 хиляди книги и повече от 700 чуждестранни вестника и списания, издателски комплекс и т.н., които създават добри условия в процеса на подготовката на висококвалифицирани специалисти и действат стимулиращо на преподавателската и на научноизследователската дейност. В този аспект Университетът е не само център за обучение по чужди езици, но функционира и като средище за научно-технологични изследвания. По данни на Университетското издателство към края на ноември 2009 г. издадените от Университета книги са над 600 (в сравнение с 1997 г. са около 200), в това число сборници със статии от научни форуми, лингвистични и литературни трудове, учебници, преводна литература, монографии в областта на хуманитарните науки². Тук е мястото да се отбележи, че голяма част от учебниците на Издателството на Пекиния университет за чужди езици са получили различни държавни и правителствени награди, включително и Учебникът по български език (1995), който бе удостоен със специален приз от Министерството на просветата на КНР.

Университетът предоставя академична лингвистична подготовка по 33 чужди езика, сред които и български, а 17 от тези езици, които попадат в групата на т.нар. „редки“ езици, се изучават единствено тук. Към настоящия момент преподавателският състав наброява около 600 души, от тях над 300 са професори и доценти, а общият брой на студентите (бакалавърска степен), магистрите и докторантите е над 6 000 души³.

Пекиният университет за чужди езици развива ползотворни научни контакти с над 40 страни, в това число и България, осъществявайки сътруд-

² Информацията е от сайта на българската редакция на Радио Китай за чужбина. Вж.: <http://bulgarian.cri.cn/>.

³ Вж. част I на юбилейната статия на преподавателите по български език в Пекиния университет за чужди езици — професор Ян Йендзие и професор Лиу Джъбай „Пекиният университет за чужди езици — люлка за подготовка на специалисти по чужди езици“, която е поместена в рубриката „Китайска култура и изкуство“ на Българската редакция на Радио Китай за чужбина. Статията е структурирана в две части (Първата част, която проследява историята на Пекиния университет за чужди езици, е под формата на интервю с проф. Ян. Втората част, чийто автор е проф. Лиу, акцентира върху развитието на Катедрата по български език).

ничество и активен обмен с повече от 160 световни университета, сред които е и Софийският университет „Св. Климент Охридски“. Всяка година около 70—80 експерти по чужди езици са гост-лектори на Университета, а изискванията към тях от година на година се завишават. За българските лектори в Пекиния университет за чужди езици е отделено специално внимание по-долу, в параграфа, посветен на Катедрата по български език.

Развитие на Катедрата по български език в Пекиния университет за чужди езици

Катедрата по български език към Пекиния университет за чужди езици е създадена официално през юни 1961 г., а през есента на същата година в Китай започва да се изучава специалността „Българска филология“. За този далечен период проф. Лиу Джъбай си спомня с умиление: „През есента на 1961 г. 13 симпатични младежи влязоха в Пекиния университет за чужди езици и започнаха да учат непознат език — българския. По този начин те свързаха себе си с една далечна прекрасна страна — България, страната на розите“⁴.

Пътят до откриването на Катедрата никак не е лек, а подготвителният период за това начинание отнема повече от едно десетилетие. Преди образуването на КНР (01.10.1949 г.) в Китай няма местни жители, които да владеят български език, с изключение на малцина емигранти. През 1950 г. новото китайско правителство започва да изпраща студенти на обучение в България, целейки обезпечаването на доброто им езиково обучение и подготвяйки ги за бъдещи основоположници на българистиката в тази далечна източноазиатска страна. Сред първите китайски студенти в НРБ са: Ян Йендзие (1950—1953), Лиу Джъбай (1954—1960), Дзин Пилян (1959—1962), Ма Сипу (1960—1966).

Преподаватели по българистика в Катедрата по български език на Факултета за източноевропейски езици към Пекиния университет за чужди езици

1. Първият преподавател по български език и литература, първият ръководител катедра „БФ“ и първият преводач на книги от български на ки-

⁴ Вж.: Лиу Джъбай. Пекиния университет за чужди езици — люлка за подготовка на специалисти по чужди езици, част II, в рубриката „Китайска култура и изкуство“ на българската редакция на Радио Китай за чужбина.

тайски в Китай е **проф. Ян Йендзие**⁵, който с право е признат като „основоположник на българистиката в Китайската народна република“. Дълъг период от време той ръководи Катедрата по български език (1961—1984). Голям успех не само в неговата кариера, но и огромен престиж за китайската българистика е фактът, че българист е заместник-декан на Факултета за източноевропейски езици (1984—1987), а по-късно и директор на Център за изследване на Източна Европа (1987—1990), както и главен редактор на списанието „Дун оу“ („Източна Европа“). Изследванията му в областта на българската литература, култура и странознание, ведно с постиженията му в полето на художествения превод, го представят като продуктивен учен с изключителни приноси. Член е на Съюза на китайските писатели, на Съюза на преводачите в Китай, както и на Председателството на Дружеството на преводачите в Пекин⁶.

2. Вторият китайски българист в Пекиния университет за чужди езици е **доц. Дзин Пилян**⁷, който се издига до поста декан на Факултета за източноевропейски езици (1990—1993) в Пекиния университет за чужди езици и е единственият преподавател от Катедрата по БФ, който води лекции на студентите китаисти от Катедра „Езици и култури на Източна Азия“ към ФКНФ в СУ „Св. Климент Охридски“ (теория на превода и други курсове по преводаческа практика). Перфектно подготвен лингвист, с две висши образования — руска филология в Държавния университет на провинция Хейлундзян (1955—1959) и българска филология в СУ (1959—1962), който

⁵ Проф. Ян Йендзие (10.4.1930—13.1.2009) — заслужил китайски българист, учен и преводач с неосценими заслуги за създаването и укрепването на академичните, културните и литературните връзки между българския и китайския народ, е роден на 10 април 1930 г. в Пекин. В периода 1948—1950 е студент по английска филология в Пекиния университет, а през 1953 г. завършва БФ в СУ „Климент Охридски“ (1950—1953 г.). След завръщането си в Китай работи в Дирекция „Съветският съюз и Източна Европа“ към МВНР (1953—1961).

⁶ Вж. и статията за Ян Йендзие от Цанка Славчева в енциклопедичния справочник Чуждестранна българистика през XX век, Съвет за чуждестранна българистика, БАН, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, София, 2008, с. 665. Вж. също и некролозите на Ян Йендзие от Катедрата по български език и на целия колектив на Института по европейски езици и култури при Пекиния университет за чужди езици, публикувани в „Литературен вестник“, 21—27.01.2009, год. 19, брой 2, в рубриката „In Memoriam“ и във в-к „Култура“, Брой 3 (2530), 23 януари 2009. По информация на Българското посолство в Пекин, публикувана в официалния сайт на Посолството ни, на 17 януари 2009 г. посланик Георги Пейчинов и Ивац Владаичев, служител в посолството, изказаха съболезнования на членовете на семейството и ръководството на Пекиния университет за чужди езици и се поклониха пред паметта на проф. Ян Йендзие в „Бамбуковата зала“ на централните пекински гробища Бабаошан.

⁷ Доц. Дзин Пилян е роден 1934 в провинция Ляонин. В периода 1955—1959 год. завършва специалност „Руска филология“ в Хейлундзянския университет.

владее до съвършенство тънкостите на българския език. Любим преподавател, както на редица български китаисти, така и на много от китайските българисти. Член на редколегията на списание “Източна Европа” („Дун оу“). От 1977 е доцент. Научните му интереси са предимно в езиковедската сфера, в областта на стилистиката, фонетиката и разговорния български език, както и в техниката на превода. Съавтор е на много от учебниците по български език, както и един от съставителите на първия *Българско-китайски речник* (2007). Превежда разкази от Николай Хайтов („Диви разкази“; „Дърво без корен“), Йордан Радичков, Павел Вежинов („Белият гущер“), Ивайло Петров и др.

3. Третият българист — **проф. Лиу Джъбай**⁸, започва работата си като преподавател в Катедрата през 1963 г., скоро след завръщането си от България, където е завършила специалността „Българска филология“ (1954—1960) в Софийския университет. Тя води курсове, лекции и упражнения предимно по практически български език, българска граматика, журналистически стил, фонетични семинари, теория на превода (на двата езика — български и китайски), съпоставително четене и др. Освен длъжността завеждащ Катедрата по българска филология (1990—1993) е заемала и поста ръководител Катедра „Китайски език за чуждестранни студенти“ и главен редактор на списанието „Дун оу“ („Източна Европа“). През 1983 г. става доцент, а през 1993 г. — професор. Автор на многобройни помагала и учебници по теория на превода, на сборници с текстове и материали за превод, които са изложени в специален параграф. От 2007 г. е в екипа, който работи по съставянето на *Голям тематичен речник*. Член на Педагогическия съвет на Пекиния университет за чужди езици, член на Научния съвет на Университета.

4. **Проф. Гъ Джъциан**⁹ е първият преподавател, който е получил висшето си образование в Катедрата по български език на Пекиния университет за чужди езици и започва преподавателската си кариера там като асистент (1975—1984). Специализира български език в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (1984—1986). През 1994 г. излиза хабилитационният

⁸ Проф. Лиу Джъбай е родена през 1936 година в Дзъджун, провинция Съчуан. През 1953 година постъпва във Факултета по китайски език на Пекиния педагогически университет, а в периода 1954—1960 следва „Българска филология“ в Софийския университет, работейки едновременно като сътрудник в Китайското посолство в София. Вж. и статията за Лиу Джъбай от Цанка Славчева в енциклопедичния справочник *Чуждестранна българистика през XX век, Съвет за чуждестранна българистика, БАН, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“*, София, 2008, с. 317.

⁹ Проф. Гъ Джъциан е роден през 1951 г., в провинция Хъбей, КНР. Вж. и статията на Цанка Славчева в енциклопедичния справочник *Чуждестранна българистика през XX век, Съвет за чуждестранна българистика, БАН, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“*, София, 2008, с. 146—147.

му труд: „Учебник по български език“ (в 4 тома), с който става доцент по българистика. В периода 1993—1997 е ръководител Катедра БФ, след което заема поста зам.-декан на Факултета за източноевропейски езици (1997—2002) в същия университет. Китайският българист проф. Гъ е натрупал завидна преводаческа практика, преминавайки през школовката на преводач в Българското посолство в Пекин (1987), както и в Посолството на КНР в София (1990—1992). Превежда и българска художествена литература, сред която произведенията на българските класици Елин Пелин, Йордан Радичков и др. През 2002 г. е изпратен от Министерството на образованието на КНР като завеждащ отдел „Образование“ в посолството на КНР в София, където заема поста първи секретар в Посолството. Проф. Гъ Джъцян е научен ръководител на дипломни работи на студенти от бакалавърски и магистърски програми по българистика.

5. Доц. Тиен Дзиендзюн¹⁰ също е възпитаник на Катедрата по български език на Пекиния университет за чужди езици, където завършва специалност БФ (1984—1989) и веднага започва преподавателската си дейност. В периода март 1987—март 1989 г. е на двегодишна специализация по българистика в СУ „Св. Климент Охридски“ (Факултет по славянски филологии). От септември 1995 г. е старши преподавател, а от юли 2005 г. е доцент. С богата преводаческа практика: преводач на китайския национален отбор по художествена гимнастика в Държавна спортна комисия на КНР (1991—1992), преводач на китайски и български държавни, научни и неправителствени официални делегации, особено през последните години. Научните му интереси са насочени главно към областта на сравнителната лингвистика, българската културология и преводаческата дейност. Член на Научния съвет на Факултета по европейски езици, председател на Съюза на преподавателите в Пекиния университет за чужди езици, член на профсъюзните синдикати на Факултета, инспектор на студенти; консултант на българските лектори в Бейуай; научен ръководител на дипломни работи на студенти от бакалавърски програми по българистика. Към настоящия момент (от април 2007 г.) изпълнява длъжността директор (от китайска страна) на Институт

¹⁰ Доц. Тиен Дзиендзюн е роден на 01.05.1965 г., околия Фупин, провинция Шаанси, КНР. В периода 1999—2002 завършва магистратура и придобива образователната степен „магистър по хуманитарни науки“.

„Конфуций“ в София. Участва в международни научни конференции с доклади на български език¹¹.

6. Доц. д-р Чън Ин¹² е първият и единствен до този момент преподавател от Катедрата по българистика, който е защитил докторат. Непосредствено след завършването на висшето си образование по българистика във Факултета по източноевропейски езици на Пекиния университет за чужди езици (септември 1988—юли 1992 г.), постъпва на работа в Катедрата. Има няколко едногодишни специализации по български език и литература в Катедра БФ на СУ „Св. Климент Охридски“ (септември 1996—септември 1997; септ. 2001—септ. 2002), а от септември 2005 е докторант по детска литература в Педагогическия факултет на СУ под ръководството на доц. д-р Светлана Стойчева. От 2007 г. е доцент и помощник-декан, а от юни 2008 г. изпълнява длъжността зам.-декан на Факултета по източноевропейски езици. След успешна защита на докторската си дисертация на тема: „Китайската и българската литература за деца през периода на културния преход (50—те години на ХХ век)“, придобива научната и образователна степен „доктор по литература“ (март 2009 г.). Научните интереси на доц. Чън са в областта на литературата за деца и юноши и в съпоставителните литературоведски изследвания. Участва в международни научни конференции и кръгли маси по чуждестранна българистика с доклади на български език¹³. Съставител (в съавторство с Лин Уъншунан) на *Учебно помагало с фонетични упражнения по български език* (2004 г.).

¹¹ Сред докладите, изнесени от доц. Тиен по време на научни конференции в България и други европейски страни, които третираат българистична проблематика, са: „Съпоставителен анализ между Задушница и Цинминдзие в традиционния родов календар на българи и китайци“ — доклад, изнесен по време на Национална научна конференция по Родознание, проведена на 23 април, 2009 г. в „Славянска беседа“ в София; „Кратко сравнение между китайската и българската именна система“ — доклад, изнесен по време на Националната научна конференция на институт „Конфуций“ под наслов: „Китай — традиция и съвременност“, посветена на 60-годишнината от установяването на дипломатически отношения между България и Китай, проведена на 29 май 2009 в София и др.

¹² Чън Ин е родена през юни 1968 г. в провинция Дзянсу.

¹³ По време на кръглата маса „Книгата на ХХI век и нейните читатели“, състояла се през май 2008 година в Сливен, доц. Чън взема участие с доклада си на тема: „Китайската литература за деца и нейният читател през ХХI век“, който по-късно е публикуван в Сборник с доклади от Кръглата маса, Сливен, 2008, с. 77—83. Българската и китайската литература за деца в периода на обществения и културния преход от 50-те години на ХХ век — В: *Езиков свят*, издание на ЮЗУ „Неофит Рилски“ Благоевград (под печат); Българската и китайската литература за деца — един сравнителен ракурс към традицията. — В: *Сборник в чест на Божанка Константинова* (под печат).

7. **Лин Уъншуан** е най-младият лектор в Катедрата, а кариерата ѝ като университетски преподавател стартира през 1997 г. Специализира българска литература в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (1999—2000), а от 2006 г. е докторант по хуманитарни науки в University of Louisville, САЩ. Преводаческата ѝ дейност е свързана с преводи по време на двустранни визити на делегации от най-висок ранг¹⁴, а научната сфера на Лин е класическата, феминистката и най-новата българска литература, както и литературният обмен между Китай и България. Последните години изследователските ѝ интереси са насочени към балканистиката, по-конкретно към историята на Балканите, политическите взаимоотношения между балканските страни, балканските културни сблъсъци, влиянието на западната културна традиция и межкултурните взаимопрониквания. От 24 юни 2007 г. е член на Китайската асоциация за межкултурен диалог (China Association for Intercultural Communication — CAFIC) и на Международната асоциация за изследване на межкултурните диалози (International Association for Intercultural Communication Studies).

Известно време, още първите години от създаването на Катедрата, в Университета преподава и **Бай Шоумиен**, който по-късно започва работа в Министерство на външните работи, а през периода декември 1991—юни 1995 е посланик на КНР в София.

Изпълняващи длъжността завеждащ Катедра БФ:

1. Проф. Ян Йендзие (1961—1984);
2. Доц. Дзин Пилян (1984—1990);
3. Проф. Лиу Джъбай (1990—1993);
4. Проф. Гъ Джъцян (1993—1997; септември 2007—до днес)
5. Доц. Тиен Дзиендзюн (юли 1998—април 2007).

¹⁴ Лин Уъншуан е родена на 25 юни 1975 г. в Йентай, провинция Шандун. В периода 1993—1997 е студентка по български език и литература в Пекиния университет за чужди езици, където придобива бакалавърска степен, а през 2002 завършва и магистратура по същата специалност. В кариерата ѝ на преводач са: преводите по време на посещението в България на Китайска правителствена делегация, възглавявана лично от премиера на КНР — Джу Жундзи през юни 2000; посещението на Делегацията на българските писатели в Китай през март 2004 г.; на Българската военна делегация в КНР (май 2004 г.); на Делегацията на Българския върховен съд в КНР през септември 2004 г.; на гостуващата в Китай Делегация на Министерство на културата на България, в чийто състав са включени много български културни дейци (септември 2005 г.). Преводач е и на речта на тогавашния български посланик в Пекин — господин Ангел Орбецов, по време на посещението му в Пекиния университет за чужди езици (09 ноември 2007 г.). По време на Международната конференция по въпросите на междукултурния диалог (22—24 юни 2007 г.), проведена в Харбин, младият учен българист е модератор на секция.

Българските лектори в Бейуай

От началото на създаването на Катедрата до края на 2009 г. 9 български лектори са водили часовете по практически български. Това са:

1. Стефания Цветанова Гинина (СУ „Св. Климент Охридски“, 1963—1966);
2. Проф. Снежина Гогова (СУ „Св. Климент Охридски“, 1984—1987);
3. Цветана Базова (ИЧС, 1988—1991);
4. Проф. Бора Беливанова (СУ „Св. Климент Охридски“, 1991—1992);
5. Доц. Лилия Илиева (Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград, 1994—1997 и 2004—2006);
6. Доц. Илия Недин (Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград, 1998—2000);
7. Доц. Светлана Стойчева (СУ „Св. Климент Охридски“, 2000—2004 и 2009 — и в момента);
8. Доц. Мира Кръстева (ПУ „Паисий Хилендарски“, 2006—2007);
9. Доц. Димитър Камбуров (СУ „Св. Климент Охридски“, 2007—2009).

Китайските колеги на българските лектори и студентите българисти високо оценяват тяхната помощ и професионализъм не само по отношение на преподаването на езика, но и знанията им и личния им опит като носители на културата, душевността и бита на българския народ.

Имайки предвид обема и формата на настоящия материал, не е възможно подробно да посочим персоналните заслуги на всеки един от тях и в тази връзка ще се спрем по-обстойно на приноса на Стефания Цв. Гинина¹⁵, която е първият лектор по български език и литература в Китай и като такъв поставя началото на българския лекторат в Пекиния университет за чужди езици. Тя е един от първите преподаватели в Катедрата по български език за чуждестранни студенти в СУ „Св. Климент Охридски“, основана през 1960 г., която по-късно (1963 г.) се обособява в Институт за чуждестранни студенти (ИЧС). Когато пристига в Университета, през 1963, студентите, на които преподава, са вече в трети курс и за първи път им предстои да чуят българска реч от носител на езика. В тези първи години от проходаването на китайската българистика българският лектор — госпожа Гинина, води два вида занятия: практически курс със студентите, изучаващи бъл-

¹⁵ Стефания Цв. Гинина е родена на 16 февруари 1931 година в гр. Вълчедръм, окръг Монтана. В продължение на 40 години преподава български език на чужденци — от 1960 до 2000 година. Съставител (в съавторство и самостоятелно) на първите учебници на български език за чужденци: Учебник по български език за чужденци (1962 г.) (в съавторство с Цветана Николова и Люба Сакъзова). Това е първият учебник, издаден в България, предназначен за студентите чужденци, обучаващи се в Софийския университет.

гарски език, и спецкурс по методика на преподаването на български език за чужденци с тримата преподаватели (Ян Йендзие, Дзин Пилян и Лиу Джъбай), които по това време преподават в Пекин и които са нейни ученици още от София. Като най-добър свой „помощник“ в Пекин Стефания Гинина посочва Дзин Пилян, чието дело са преводите на китайски език към българските текстове, върху които по това време се водят упражненията. В този аспект тя обучава китайски студенти българисти не само по време на преподавателската си практика в Пекин, но и преди заминаването си в Китай, както и след завръщането си от Китай. Въпреки трудностите, съпътстващи началния етап от възникването на българистиката, които са свързани преди всичко с липса на учебници и учебни помагала за системно преподаване на български език, Стефания Гинина собственоръчно пише уроците си, които са съобразени с трудностите, които китайците срещат при изучаване на българския език, издава ги на циклостил, а по-късно оформя тези материали като учебници: „Курс по фонетика“; „Избрани художествени творби от българската литература“ (Текстовете са снабдени с речник от български на китайски и с лексикални упражнения); „Съвременен български език (граматика)“.

Освен гореизброените учебници, които са предназначени за чуждестранни студенти, българският лектор е съставител и на учебници по методика на обучението по български език в чужбина, по-специално за българските лектори¹⁶. В края на 80-те години на XX век Гинина, заедно с доцент Лиу Джъбай, е научен ръководител и консултант на китайските специализанти, които по това време са на езикови квалификационни курсове в Софийския университет. Като изключително успешна е определена защитата на дипломната работа „Изразяване на категорията „определеност/неопределеност“ в българския и китайския език“ на Лиу Баодзун, тъй като това е една от най-трудните граматически форми в българския език, особено за чужденци, в чийто език не съществува членуването, какъвто е китайският.

Въпреки че вече приближава 80-годишна възраст, г-жа Гинина все още помни имената на първите си студенти и когато разказва за отличниците на випуска — Уей Синлун, Чоу Баой, У Сидзун и Уан Дзинбо — очите ѝ заблестяват от щастие. Напълно отговорно техният учител ни информира, че живо се интересува и следи развитието на своите студенти и с нескрита гордост заявява за тяхната успешна реализация като дипломати в Китайското посол-

¹⁶ Дело на Стефания Гинина е и първият учебник по български език за чужденци 'A Bulgarian Textbook for Foreigners' /1962 г., издаден най-напред на английски език (по поръчка на Университета в Кеймбридж), а след това преведен на още седем езика. В продължение на повече от тридесет години този учебник служи като основно помагало в българските лекторати в чужбина.

ство, като кореспонденти на Синхуа в София, като преводачи или като специализанти. „Уей дълги години е културен аташе в Китайското посолство в София. У Сидзун и Уан Дзинбо са кореспонденти на информационно-осведомителната агенция „Синхуа“ в София, а Чоу Баой, работи като директор на българския отдел на радио „Пекин“ и идва няколко пъти на специализация в София“, си спомня тяхната учителка и не пропуска да добави, че продължава да поддържа приятелски отношения с бившите си китайски студенти¹⁷. На въпрос на авторите на настоящата статия, кой е най-силният, най-запомнящият се момент от преподавателската ѝ практика в Пекин, Стефания Гинина без колебание отговаря: „Ентусиазмът, с който работихме всички“.

Проследявайки в хронологически план развитието на специалността „Българска филология“ в Пекинския университет за чужди езици, трябва да отбележим, че след дългата подготвителна фаза и началния етап на зараждане, по време на който са поставени основите на китайската българистика, следва десетгодишен период (1966—1976), през който се извършват кардинални промени в културния и политическия живот на КНР, познати като *Културната революция*. Този период от най-новата китайска история, продължил едно десетилетие, но оставил след себе си изключително негативни последици върху цялостното развитие на страната, оказали се най-драматични в сферата на образованието, културата, икономиката, външната политика, както и върху манталитета на поколения китайци, неминуемо слага своя отпечатък и върху развитието на българистиката в Китай.

През 80-те години на ХХ, следвайки новия курс на Дън Сяопин, българистиката в Пекинския университет за чужди езици навлиза в нова фаза на развитие. Въвеждат се нови предмети, пишат се учебници, започва плахото възобновяване на връзките със СУ „Св. Климент Охридски“.

Успоредно с обучението по български език и литература, по география на България, български фолклор, кратка история и странознание на България, студентите изучават още един друг чужд език, древна китайска литература, история на международните отношения, история на дипломатията и пр., чрез които не само разширяват своя кръгозор, но усвояват и различни знания. Часовете по лингвистика включват следните предмети: практически български език, граматика на българския език, българска фонетика, разговорен български език, журналистически български език за средствата за масово осведомяване, теория на превода (български и китайски език).

¹⁷ Цитатът е от автобиографията на г-жа Гинина, която тя написа по молба на авторите на настоящата статия. Срещата с нея бе много емоционална и ние използваме възможността да я поздравим и да ѝ благодарим от името на всички китайски българисти, на които е преподавала.

През последните няколко години Пекинският университет за чужди езици води ползотворно сътрудничество със Софийския университет. Базирайки се на партньорското споразумение между двата университета, Катедрата по български език всяка година изпраща студенти, специализанти и докторанти на обучение в България, което неминуемо се отразява изключително ефективно върху преподавателската дейност.

Едновременно с обучаването на студенти по бакалавърски програми Катедрата по български език подготвя и магистри по българска филология. Постиженията за научно-технологичните изследвания на Катедрата също са забележителни. Преодолявайки трудности и лишения, китайските преподаватели по българистика, ръководени от своя лаошъ — проф. Ян Йендзие, съставят множество учебници и учебни материали, правейки по този начин възможно обучението по български език в Китай. В настоящата статия е невъзможно да бъде изброен пълният списък на трудовете, издадени от китайските българисти в Бейуай и ще се ограничим само до някои (вж. Приложението, в което са включени само учебници, монографии, без статии).

Като голямо постижение за българистиката в Китай трябва да се отчете фактът, че китайските българисти публикуват не само на китайски, но и на български език и в списания и сборници, издавани в България. Ще се ограничим да споменем само някои от тях: статията на Лиу Джъбай „Изучаването на българския език в Китай“ (сп. „Съпоставително езикознание“, 1/1988); статиите на Тиен Дзиендзюн. „Негативна трансференция на майчиния език при изучаване на българските съществителни имена при китайските студенти“ (сп. „Чуждо езиково обучение“, 4/2004); „За различията между китайската и българската фонетична система и опит за кодификация на транскрипцията на китайските звукове и звукосъчетания на българската кирилица“ (сп. „Съпоставително езикознание“, 1/2005); доц. Тиен има и изследвания по сравнително езикознание и въпроси на българистиката, но те са на китайски език¹⁸.

Като най-голям успех за китайската университетска българистика може да се посочи излезлият в края на 2007 г. първи *Българско-китайски речник* от Издателството на Пекинския университет за чужди езици, който е плод на 32-годишен неуморен труд на три поколения българисти от Катедрата по българистика на Пекинския университет за чужди езици — Ян Йендзие, Лиу Джъбай, Дзин Пилян и Гъ Джицянь. Според своя инициатор,

¹⁸ По въпроса за превода на китайските имена в българския език (2005); За стандартното предаване на китайските звуци и срички на български. — В: *Обучение и научни изследвания*, ПУЧЕ, Издателство „Чуждо езиково обучение и изследвания“ (2004); *Стачки и инфлация в България*. — В: *Източна Европа след промените* и др.

главен редактор и ръководител на екипа — проф. Ян Йендзие, Речникът, който се състои от хиляда и четиристотин страници, съдържа повече от 60 хиляди заглавни думи. Историята на Речника също не е лека. Тя стартира още в средата на 70-те години на XX век, когато по инициатива на тогавашния китайски премиер Джоу Ънлай започват да се сформират екипи за създаването на двуезични речници. В плана на Правителството е включен и българско-китайски речник и в тази връзка през лятото на далечната 1975 г. в Пекиния университет за чужди езици е създадена група от четирима души за съставяне на речника. Нееднократно процесът по събиране и обработване на материали по съставянето на Речника е принуден да прекъсва или е в застои поради финансови причини, но съставителите не се отказват и завършват своето дело докрай. Любопитен е фактът, че преди 34 години, когато започва работата по съставянето на Речника, г-н Гъ Джицян е само на 25 години, а сега той е 59-годишен професор. Във връзка с издаването на Речника той споделя в интервю, излъчено от Българската редакция на Радио Китай за чужбина: „Радвам се, че в Китай има желаещи да изучават български език. Дано те да станат продължители на нашето дело“. Издаването на българско-китайския речник ще бъде от голяма полза не само за студентите по българска филология в Пекин, но и за всички китаисти в България. Друга добра новина за китайската българистика е, че съвсем скоро ще излезе от печат и “Съвременен тълковен речник от китайски на български език“, който се очаква нетърпеливо от широк кръг българисти из цялата страна.

В Катедрата по БФ са обучени и възпитани стотици българисти — специалисти по български език, литература и култура — които намират поприще в различни области — в Министерство на образованието, на културата, на външните работи, на търговията и икономиката и т.н. Подготвените от Пекиния университет за чужди езици студенти вече са главен стожер в дипломатическите, икономическите, търговските, културните и образователните ведомства, както и в масмедииите. За пример могат да бъдат посочени агенция Синхуа и Радио Китай за чужбина, където почти всички са кадри на катедрата по български език на Пекиния университет за чужди езици. От работещите в българската редакция на Радио Китай за чужбина 90% са нейни студенти. Чрез тяхната работа се укрепват българо-китайските отношения и сътрудничеството между китайския и българския народ.

В заключение искаме да добавим, че българистиката в Китай в никакъв случай не се ограничава само до Катедрата по български език на Пекиния университет за чужди езици. В многобройните изследователски институти на Китайската академия за обществени науки също работят българисти, сред които са: проф. д-р Ма Сипу от Института по световна история, проф. Джан Ин и изследовател Ли Лина от Института за Русия, Централна Азия и Източна Европа, проф. Чън Дзиуин от Института по световна литература,

която за особени заслуги към преводното дело и за популяризирането на българската литература и култура съвсем наскоро (24.05.2008) бе провъзгласена за почетен член на Съюза на преводачите в България¹⁹. В Института по европейски изследвания към Китайската академия за обществени науки през последните две години е сформиран изследователски екип българисти, които изследват най-новите процеси и явления в българския политически и обществен живот и най-вече мястото на България в контекста на ЕС. Тъй като в настоящия материал е невъзможно да разгледаме техния принос към българистиката в Китай, то на това ще посветим специална статия.

**Тиен Дзиендзюн (Пекински университет за чужди езици),
Мариана Малинова**

Приложение

Книги, монографии и учебници

Проф. Ян Йендзие: *Енциклопедия за чуждестранни литератори* (176 статии за България, 1989); изследването *Славянските култури* (в съавторство) (1993); Главен редактор на многотомното издание *Световни антифашистки литературни творби и преводач на българския том Китайската революция в българската поезия, Избрани творби от българската антифашистка литература* (1995); *Граматика на българския език* (1995); *Възникване на Първата българска държава* (1996); *Избрани творби от българската поезия от ХХ век* (1996); *Софийският университет* (1998); *Българска литература* (2000) и др. Инициатор, съставител и съавтор на първия *Българско-китайски речник*, за който ще стане въпрос по-долу в специално обособен параграф. Проф. Ян Йендзе до последния си дъх работи върху специализираното изследване на *съвременната българска литература от периода 1980–2000*. Негова е и идеята да бъде създаден и *Китайско-български речник*, която остави като завет към следващите поколения китайски българисти.

Проф. Лиу Джъбай: *Учебник по български език. Т. 4. Пекин, 1995; Курс по превод от китайски на български и от български на китайски езици*. Пекин, 1999. Участие в съставянето на големия *Българо-китайски речник* (2007).

Проф. Гъ Джъцян: *Учебник по български език. Пекин, 1994; Българо-китайски разговорник*. Пекин, 1999; един от съставителите на първия *Българско-китайски речник* (2007);

¹⁹ На приема по случай Деня на славянската писменост и българската култура (24.05.2008) посланикът на Република България в КНР — Георги Пейчинов — връчи грамота и официално писмо от Съюза на преводачите в България на проф. Чън Дзиуин, с което тя бе провъзгласена за почетен член на Съюза за особени заслуги към преводното дело и за популяризирането на българската литература и култура.

Доц. Тиен Дзиендзюн: Участие с отделни статии при подготовката на *Тематичен речник* (в съавторство); *Учебник за тематично обучение по български език* (в съавторство); *Странознание на България*; *Учебник по български език (фонетика)*; *Учебник по български език (четене)*; допълнен и преработен вариант на *Учебник по български език (фонетика)*; *Български език за напреднали* (в съавторство); Университетски проект (съставител); *Българо-китайски разговорник* (отг. редактор и съавтор), (изд. Чуждоезиково обучение и изследвания).

Наградени учебници, учебни помагала, книги, монографии и сборници, написани от китайски българисти:

1. *Учебник по български език* (1994);
2. *Граматика по български език* (1995);
3. *Речник за преводите от китайски на български език* (1999);
4. *Речник за преводите от български на китайски език* (1999).

Китайски българисти, удостоени с различни държавни, правителствени и международни награди, грамоти и ордени:

Поради огромния му принос за укрепването на връзките между българската и китайската култура **проф. Ян Йендзие** е удостоен със следните ордени и отличия:

— през 1990 г. е удостоен със *Специална грамота от Съюза на преводачите в България*, както и с орден „Кирил и Методий“;

— през 1999 президентът на Република България Петър Стоянов му връчва орден „Мадарски конник I степен“²⁰.

Проф. Лиу Джъбай:

Лауреат на *правителствена специална субсидия за специалисти* (1994);

Носител на българското отличие орден „Мадарски конник I ст.“ (септември, 1999);

Доц. Тиен Дзиендзюн:

Награда „Чън Мейдзие“ за *най-добър млад преподавател в Бейуай* (1995);

Грамоти за *отличник от Профсъюза на университетските преподаватели* за 1995 г. и 1998 г. (връчени 01.1996 г. и 01. 1999 г.).

²⁰ Проф. Ян Йендзие е награден с орден „Мадарски конник първа степен“, с президентски указ № 290. Вж. ДВ, бр. 89/1999.

BULGARIAN BOOKS

Книгоразпространителска фирма „*BULGARIAN BOOKS*“
предлага български научни издания, речници, енциклопедии, албуми,
художествена литература.

За информация и контакти:

*The book-dealing company „BULGARIAN BOOKS“ offers
to its clients scientific books, dictionaries, encyclopedias,
albums, fiction from Bulgaria.*

For contacts, please use the following address:

BULGARIAN BOOKS
SOFIA 1000
PO Box 1567
fax/tel. (359 2) 952 25 75
e-mail:bulgarian_books@abv.bg
Mrs Teodora Davidova

НАУЧЕН ЖИВОТ

Културното наследство и Рилският манастир — състояние и перспективи на проучването, опазването и реставрирането му (София, 23—24 юни 2009 г.)

На 23—24 юни в София, в Заседателната зала на Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, се проведе конференция „Културното наследство и Рилският манастир — състояние и перспективи на проучването, опазването и реставрирането му“. Конференцията бе посветена на 540 години от пренасянето на мощите на св. Иван Рилски от Търново в Рилския манастир (1 юли 1469 г.) и на 120-годишнината от рождението на Петър Динев (1889—1980) и е във връзка с проект по дигитализиране и описване на славянските музикални ръкописи в Рилския манастир, финансиран от Министерството на образованието и науката.

Конференцията бе открита с приветствени думи от Негово Преосвещенство Адрианополски епископ Евлогий — игумен на Рилския манастир и от ст. н. с. I д-р Светлана Куюмджиева, която очерта основните цели на конференцията — представяне на най-новите резултати от проучванията на ръкописните сбирки в Рилския манастир и разкриване на немалко неизвестни страни от двата юбилея.

Първото заседание, ръководено от Вася Велинова, беше открито с доклада на Росен Малчев от Асоциация за антропология, етнология и фолклористика „Онгъл“ — „Реална и сакрална география. Процесията с мощите на св. Иван Рилски в северното подножие на Рила планина през 1469 г.“. В доклада бе очертан пътят на мощите на св. Иван Рилски от „Царевград Търнов“ до „славния град Средец“, след което беше направен обзор на двете основни научни хипотези, очертаващи пътя на мощите от Средец до Рилския манастир. Защитена беше тезата, че рилските монаси са имали ясна идея за това откъде да мине процесията — местата със силен политически и фолклорно-исторически спомен за последния владетел на свободна България — Иван Шишман. Като помиряващ двете хипотези за пре-

биваването на мощите на св. Иван Рилски в северното подножие на Рила — сапарево-банската и самоковската — авторът определя важния сакрален център „Петрова църква“ в землището на с. Доспей, Самоковско, който, според Р. Малчов, може да е мястото, посочено от Владислав Граматик, където участниците в шествието закусват.

В доклада на Константин Рангочев „Фолклорните сведения за пътя на мощите на св. Иван Рилски през 1469 г. от Средец до Рилския манастир“ бе изложена хипотезата за това, че пътят на пренасянето на мощите може да бъде реконструиран по засилената употреба на антропонима Иван в юнашкия епос в области, локализиращи в малък регион — Самоковско, Софийско, Пернишко, Радомирско, Трънско. За извор на песенния материал авторът е използвал том 53 на СБНУ.

В доклада, изнесен от архим. доц. д-р Павел Стефанов от Катедрата по теология в Шуменския университет, „Св. Иван Рилски в огледалото на неговите жития“ беше направен обстоен преглед на съществуващите агиографски, 16 на брой, и химнографски творби — 15 на брой, като по-подробно бяха разгледани фолклорните мотиви в Народното житие на св. Иван Рилски. Авторът достигна до заключението за наличието на юдео-християнски апокрифни мотиви в творбата.

В доклада на гл. ас. Костадин Нушев от Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ „Рилският манастир като духовно-просветен център и значението му за развитието на нравственото богословие в България“ беше разгледана ролята на Иван Рилски като основател на християнското монашеско и аскетическо богословие в България, поставен беше въпросът за преводите на монашеско-аскетическа богословска светоотеческа литература, които е извършил или ръковолил светият отец. Авторът очерта ролята на Рилския манастир като основна институция на приемственост и обновление на богословието и на съхраняване, развиване и обновление на традицията.

В доклада си „Принос към биографията на рилския духовник [Ставробоснански] митрополит Серафим“ Благовест Върбаков, докторант от Богословския факултет на Софийския университет, направи обзор на историко-биографичните трудове, посветени на митрополит Серафим, като внесе яснота около някои тъмни биографични моменти и коригира погрешни твърдения у досегашните биографи на отца. С този доклад беше закрито първото заседание на конференцията.

В първия доклад от второто заседание, председателствано от ст.н.с. д-р Елена Узунова, „Рилската ръкописна сбирка и нейната дигитализация“ на проф. д-р Искра Христова-Шомова и гл. ас. Димитър Пеев от Факултета по славянски филологии, беше представена работата по проекта за дигитализация на рилското ръкописно наследство, осъществяван от Катедрата

по кирило-методиевистика на СУ с благословията на игумена на св. Рилска обител епископ Евлогий и с финансовата подкрепа на фонд „Научни изследвания“. Досега по проекта са дигитално заснети 115 ръкописа, 22 старопечатни книги или общо 35 000 фотокадъра.

В доклада си „Гръцки мелотворци в рилските музикални ръкописи с Хрисантова нотация“ ст.н.с. I ст. д-р Елена Тончева от Института за изкуствознание — БАН изнесе кратки биографични и творчески бележки за 16 гръцки мелотворци, чиито имена се срещат в изследваните от нея 34 рилски музикални ръкописа.

Докладът „Нотирани песнопения за службите на св. Иван Рилски — нови данни“ на ст.н.с. I ст. Светлана Куюмджиева от Института по изкуствознание — БАН имаше приносен характер с оповестените нови сведения и направените изводи за нотираните служби за св. Иван Рилски от Рилския и Хилендарския манастир, намиращи се в Славници и Антологии, най-ранните преписи от които са от XVIII и XIX в.

В доклада „Причастните песнопения в рилските музикални ръкописи“ на свещ. Георги Десподов от Института за изкуствознание — БАН беше подчертана ролята на Петър Динев като откривател на Рилската певческа школа през 40-те години на XX в., когато вади отново на бял свят забравените ръкописи. Авторът ни запозна и с някои от дейците на Рилската певческа школа, творили причастни песнопения в духа на традицията — Атанасий, Акакий, Ксенофонт, Неофит Рилски (който само превежда, а не композира свои творби, поради възискателност и самокритичност).

В доклада си „Рилските музикални ръкописи извън манастирските предели“ Асен Атанасов от Института по изкуствознание — БАН откри трите основни пътя, по които ръкописите „пътуват“ (чрез поръчка, чрез манастирските таксидиоти и преписване при поклоннически престой). Докладчикът изброи рилските музикални ръкописи (над 20 на брой) извън пределите на манастира, като определи местонахождението им и типа сборници, в които се намират.

В доклада си „Сбирката от старопечатни книги в Рилския манастир“ Вася Велинова привлече вниманието на учените върху някои проблеми, на които се е натъкнала по време на работата си по проекта за дигитализация на рилското ръкописно наследство, като нуждата от: 1. реставрация и консервация; 2. нов опис на сбирката; 3. идентифициране и сваляне на приписките. Авторката посочи една от основните трудности при работата по съхранението и опазването на старопечатни книги — negliжирането на колекцията както от медиевистите, така и от изследователите на Възраждането.

Първият ден от конференцията приключи с откриване на изложбата „Из книжовното наследство на Рилския манастир“ и концерт „Православна музика“ в централното фоайе на НБКМ.

Първата сесия от втория ден на конференцията беше изцяло с изкуствоведска тематика. В доклада „Сцената „смъртта на праведника“ в стенописите на главната църква в Рилския манастир“ ст.н.с. I ст. д-р Иванка Георгиева разгледа една нетипична интерпретация, при която самоковският зограф не се е съобразил с описанието в ерминията. Според заключението на авторката тук не може да се говори за самостоятелна рилска зографска школа.

В доклада „Проблеми на атрибуцията в творчеството на банския зограф Тома Вишанов-Молера“ ст.н.с. д-р Елена Георгиева предложи хипотезата за авторството на Тома Вишанов-Молера на иконостаса от Будакалас (Унгария).

Докладът на Младост Вълкова от Националната художествена академия „Методи за изследване на украсата в старобългарски ръкописи върху хартия. Примери от библиотеката на Рилския манастир“ имаше характер на начален оглед и впечатления върху колорита на цветната декорация, заставките и живописата на Владислав-Граматикумови сборници.

В доклада на Румяна Дечева, реставратор от Центъра за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“, „Реставриране на писмени паметници и предмети от музейната сбирка на Рилския манастир“ бяха представени различни методи и способности, използвани при реставрирането на обектите в откритата на 23.06. нова сбирка в Музея на Рилската света обител.

Втората сесия доклади беше ориентирана около един тематичен кръг — Белчин.

Докладът на археолога Веселин Хаджиангелов „Датиращи археологически находки и книжни постъпления в музея в с. Белчин — Самоковско“ изнесе данни за археологическия комплекс над село Белчин, разположен на хълма Свети Спас, където са открити основите на три църкви — една средновековна и две антични. Църквата от 90-те години на IV в. засега е най-ранната в Самоковско. Като основен датиращ ориентир са използвани намерените на мястото на разкопките монети. В заключение докладчикът апелира към реставраторите да се включат в реставрирането на книгите от Белчинския комплекс.

В „Грамотност, книги и духовност в една гражданска общност (Белчин, XIII—XX в.)“ ст.н.с. д-р Елена Коцева очерта реликтовия характер на с. Белчин, подсказващ незапазения модел на културния живот на множество селища от Софийско.

В доклада си „Рилските ръкописи от XVII в.“ Диляна Радославова от Института за литература — БАН групира по типа на писмото и палеографските им особености ръкописите от посочения период. Така те биват разпределени в 4 групи: рилски, зографски, етрополски, средногорски ръкописи и една проблематична група — други.

В презентацията „Рилският манастир през погледа на фотообектива“ ст.н.с. д-р Ружа Симеонова от БИА — НБКМ показва документи от архива на ръкописно-документалния център на НБКМ, които беше оформила в три групи: 1. Пощенски картички, 2. Снимки и 3. Персоналии. Най-старата снимка беше на рилски монах от 1864 г.

Четвъртото заседание, посветено на 120-годишнината от рождението на Петър Динев, беше открито с доклада на доц. д-р Юлиан Куюмджиев от Академията за музикално и танцово изкуство — Пловдив „Петър Динев и спорът за истинското българско църковно пеене“. Основните задачи на доклада бяха да се открие мястото на Петър Динев в дискусиата за истинското българско църковно пеене и да се проследи еволюцията на мнението му по този въпрос.

В биографичния доклад „За църковно-певческото творчество на Петър Динев“ протоерей Кирил Попов проследи живота и музикално-творческата дейност на Петър Динев още от ранните му години като семинарист в Цариград.

Докладът „Източнокатолическата литургия „Света литургия на български език“ (съст. о. К. Патронов) по музика на Петър Динев“ на Стефка Венкова от Институт за изкуствознание — БАН беше фокусиран върху историята на българското църковно пеене. Авторката разгледа проблема за преведената на съвременен български език, от отец К. Патронов от Малко Търново, през 70-те години на миналия век Света литургия за нуждите на българската униатска църква, към която преводачът добавя мелодия от Петър Динев.

В доклада си „Относно указанията на Петър Динев за изпълнението на църковна музика и някои аспекти на приложението им в съвременната практика“ доц. Александър Куюмджиев от Югозападния университет — Благоевград предложи систематизация на дефиниции и специфики на църковнопевческата и диригентската практика.

В доклада си „Творби на Петър Динев, посветени на дамския хор при патриаршеската капела „Св. Николай Мирликийски“ — София“ докторантката от Института по изкуствознание — БАН Мария Вълчанова представи стремежа на Петър Динев за продължаване на източноцърковната традиция в многоглас като важна стъпка към европеизирането на църковната ни музика.

В доклада си Димитър Димитров, преподавател по музика в Софийската математическа гимназия, „Творчеството на Петър Динев като част от музикално-художествената самодейност на гр. Монтана“ представи музиката на Петър Динев като основа за психологическо проучване, проведено с ученици от СМГ.

Мария Панова

**Русия в многополярния свят: Образът на Русия
в България, образът на България в Русия
(26 до 28 октомври 2009, Санкт Петербург)**

От 26 до 28 октомври 2009, в Санкт Петербург се проведе международната научна конференция на тема: „Русия в многополярния свят: Образът на Русия в България, образът на България в Русия“, организирана от Института за литература при БАН, Института за руска литература „Пушкински дом“ при РАН, Специализираното висшето училище по библиотекознание и информационни технологии (СВУБИТ) и Санктпетербургския държавен университет. Българо-руският форум се превърна в едно от най-авторитетните научни събития от правителствената програма за честването на Годината на България в Русия, в Санкт Петербург, и се осъществи изцяло с помощта на Министерството на образованието, младежта и науката.

В работата на Конференцията взеха участие 16 български учени от Института за литература при БАН и различни университети на страната и 29 руски учени и изследователи слависти от цял свят. Научният форум се проведе в уникалната сграда — музея на Института за руска литература на брега на Нева.

Пленарното заседание постави рамката на един много широк кръг от изследователски полета, в които функционира амбивалентният образ на ‘Другия’ в миналото и сега — от археологията на чистите документални факти и свидетелства до интересните литературоведски хипотези и теории. В тази рамка се вписаха докладите на ръководителите на форума от българска и руска страна: Мариета Иванова-Гиргинова от Института за литература при БАН („Българският национален театър и руската режисьорска школа) и Цветана Георгиева от СВУБИТ („Митологичното огледало на пътешествието“), Зоя Кузминична Шанова („Образ болгарина в преводах с българското език на руски“)) и Олег Иванович Минин („Образ болгарина в руска литература XIX века: историко-културологически аспект“) от Славянската катедра на Санктпетербургския държавен университет.

Конференцията очерта многообразието на културно-историческите и литературни връзки и влияния между българската и руската литература в литературоведски и културно-исторически аспект от периода на средните векове, през XIX и XX век до наши дни. Проблемите на медиевистиката и старата литература, темите за образите на първоапостолите, агиографията

и представата за греха в Русия и южните славяни, засегнати в докладите съответно на Димо Чешмеджиев, Елена Томова и Мария Шнитер, отвори поредния дебат за следите и посоките на взаимните влияния, за ролята и мястото на 'Другия' в конструиране на езика и писмеността, за общото културно наследство и славянския „монопол“ върху образите на светците и житията. Авторитетната руска преподавателка от Санктпетербургския държавен университет Милена Всеволодовна Рождественска посочи изрично ролята на българските медиевисти от различните поколения за развитието на славистиката и старата литература.

Изследователите на периодите на Възраждането и на литературата през XIX в. изказаха нови хипотези за познати и непознати образи и сюжети, свързани с конструирането на националната идентичност. В доклада си Николай Аретов обърна внимание върху механизмите на изобретяването на мита за Русия през Българското възраждане през прочита на сюжета „Райна Княгиня“. Емил Димитров в стила на провокативната риторика изясни технологията в конструирането на националността в образа на прочутия Тургенев герой Инсаров. Силно разбуди духовете и наруши съдържания стил на научното полемизиране културологичният доклад на Камен Михайлов, който предложи три глобални стратегии в конструирането на образа на 'Другия'/българина в руската култура (от края на IX до XX в.) върху широк материал от историческите летописи на древността, през идеологическите шампи на държавната политика до богатата литературна традиция на Новото време. Върху епическата мащабност и значимост на сюжета „пътуване към Петербург“ в българската литературна и политическа култура от първите две десетилетия на XX в. обърна внимание Михаил Неделчев.

Модернизмът и литературата във времето на т.нар. социалистически реализъм рамкираха другото изследователско поле върху широк кръг от методологически теми и актуални въпроси на литературната история, теория и практика, нивелирани в последните две десетилетия от доминацията на социално-политическата събитийност. В това изследователско поле с интерес се посрещнаха докладите на колегите от секция „Нова и съвременна литература“ към Института за литература: Пламен Антонов („Под булото на идеологията. Руско-съветското като фактор в генезиса на българския пост-модернизъм“), Елка Трайкова („Литературната история през погледа на литературните полемии“) и Елка Димитрова („Модернизмът — български и руски отражения“), които представиха съвременното ниво на българското академично литературознание. Важния въпрос за преводите на руската литература в България след 1989 г. разгледа Милена Кирова, която с присъщата си академична акуратност и научна ерудиция представи обективното състояние на преводната рецепция през последните две десетилетия. Върху

интересната тема за паратекстовете на руската преводна литература в контекста на българското литературно самосъзнание се спря Евгения Русинова.

В рамките на Конференцията се проведе и специално заседание, посветено на 80-тата годишнина на видния руски учен от български произход Георги Гачев, ръководено от Александър Йорданов, който освети въпроса за генетичните корени на Гачевата теория за „ускореното развитие на културата“ и за „националните образи“ на света през критическите идеи на Боян Пенев и Иван Мешеков. Участниците в заседанието подчертаха актуалността и мащабността на делото на руския българист, което продължава и днес да провокира съвременното литературознание. Г-жа Анастасия Гачева показва вълнуващ и своеобразен автобиографичен филм за живота и делото на своя баща.

Участниците в Конференцията потърсиха през призмата на имагологията и нейните продуктивни изследователски оптики нови полета за научен и културен обмен.

Представените доклади разчупиха утвърдени стереотипи в рецепцията и тълкуването на образа на ‘Другия’, като очертаха различни аспекти от литературно-историческото, идеологическото, народопсихологическото и менталното битие на културния диалог между двете страни. Така образите на руския и съветския човек в българската литература и култура и на свой ред, на българския човек в руската и съветската литература и култура бяха разгърнати в светлината на тяхната историческа сложност и манипулируемост, изменчивост и противоречивост. Участниците и гостите на Конференцията бяха впечатлени от ценната сбирка с експонати на Литературния музей и на Отдела за ръкописи на Института за руска литература „Пушкински дом“, от възможността да се съчетае научноизследователската работа в настоящето с дъха на историята. Българските гости подариха 30 книги — авторски изследвания, монографии и научни сборници — на библиотеката на ИРЛИ.

Докладите от Конференцията могат да бъдат прочетени на сайта на ИРЛИ — www.pushkinskiydom.ru

С проведената научна конференция в града на Нева стартира и българо-русият научен проект: **“Литературата в парадигмата на културния диалог България/Русия”** между ИЛ БАН и ИРЛИ РАН, който цели да засили изследователските усилия на учени от различни направления на българската и на руската академична наука в издирване, архивиране и интерпретиране на събития, текстове и артефакти, осветляващи литературните механизми и стереотипи на културния диалог между двете страни през различните исторически епохи.

Марията Иванова-Гиргинова

Национална научна конференция 175 години от рождението на Каравелов

През 2009 година се навършват 175 години от рождението на Любен Каравелов, 140 години от основаването на вестник „Свобода“, 140 години от създаването на БРЦК и 130 години от смъртта на големия възрожденец. Тези годишнини станаха повод Министерството на културата на Република България да изгради Инициативен комитет, който изработи Национална програма за научните чествания, с водеща роля на Българската академия на науките.

Ръководител на екипа от Академията е чл.-кор. Атанас Атанасов, заместник-председател на БАН, и членове: проф. ди Мила Сантова от Института за фолклор, която ръководи заседанията на Кръглата маса по въпросите на фолклора в Копривщица (16 август), проф. д-р Румяна Дамянова от Института за литература, която организира и ръководи Националната научна конференция, и проф. дин. Илия Тодев от Института по история.

Конференцията се състоя на 30 и 31 октомври 2009 година в Големия салон на БАН. Участваха с доклади учени от четири института на Академията — от Института за фолклор, от Института за литература, от Института за български език и от Института по история. Активно и силно беше участието и на колеги от Софийския университет „Св. Климент Охридски“, от университетите в Пловдив, Велико Търново, Шумен и Благоевград. Имаше представители от община Копривщица и от музея „Любен Каравелов“.

Националната научна конференция откри проф. Кирил Топалов с емоционално въздействащия и писателски атрактивен доклад „За България и българите“, в който проследява с едри щрихи мащабното книжовно и революционно дело на Любен Каравелов. Докладът изтъква жанровото многообразие на неговото литературно творчество, богатството на идеи и подчертава писателския и публицистичен талант на автора. В заключение проф. Топалов обобщава: „Каравелов ни оставя една от най-характерните парадигми на българския лидер от онова време, в чиято характеристика са органично вплетени чертите и заслугите на идеолог и деец на националната революция, на будител и създател на новата българска литература и култура“.

В следващия доклад акад. К. Косев откроява политическото присъствие на Каравелов. Представя го като един от най-видните политически лидери на националноосвободителното движение през Възраждането и изяснява

обществените му позиции и възгледи за взаимоотношенията на българите с техните съседи и с Великите сили чрез контекста на конкретните политически ситуации от Кримската война нататък.

Многообразието от доклади най-обобщено се групира в няколко тематични звена. Литературоведските акценти бяха поставени главно върху публицистиката и белетристиката на Каравелов. С доклада си „Свобода за всички“ проф. Л. Минкова разкри позициите на българина, изразени на страниците на руската периодика, за социална свобода за руския народ и национална за украинците, които го представят като политически активен публицист не единствено по отношение на своите сънародници. На Николай Чернокожев, Надежда Александрова и Мария Калинова принадлежат различните и интересни гледни точки върху Каравеловата публицистика. Любопитни и задълбочени анализи на белетристични творби на автора предлагат докладите на Елена Налбантова, Паулина Стойчева и Анна Алексиева. Модерно говорене от историк върху белетристиката на Каравелов демонстрира и докладът на Кети Мирчева. С помощта на материал, събран от интернет форумите, Елена Тачева обрисова днешното отношение към „Българи от старо време“. Катя Станева припомни за реформите в Османската империя през остро критичния поглед на копривщенеца. А двете със Светла Черпокова, която сподели своите наблюдения върху „Прикованият Прометей“, препратиха в докладите си към изследванията на предишни каравеловеди — Д. Леков и Цв. Унджиева.

Докладът на Славка Керемидчиева от Института за български език много точно представи източните говори в Каравелова интерпретация. Интересът на Любен Каравелов към фолклорното наследство беше основа на докладите на Ирина Коларска, Светла Петкова и Владимир Пенчев. Атмосферата на Копривщица през Възраждането пресъздаде текстът на Мария Караниколова от Музей „Любен Каравелов“.

Всяко от седемте заседания на Националната научна конференция завърши с дискусия. Конференцията демонстрира много солидно присъствие на всички, които изучават и преподават Каравелов. Предстои да бъде издаден сборник с докладите от този научен форум.

Николега Пътова

**Българистиката в Полша — състояние
и изследователски прогнози
Втора общополска среща на българистите
(6 ноември, 2009, Краков, Полша)**

Втората общополска среща на българистите се състоя на в Краков. Съорганизатори на проявата, проведена в рамките на правителствената комуникационна стратегия по членството на България в ЕС, бяха Посолството на Република България във Варшава и Институтът по славянска филология при Ягелонския университет (ИСФ при ЯУ) в Краков. Във форума взеха участие преподаватели и учени, представители на българистиката от Полската академия на науките, от университетите във Варшава, Краков, Лодз, Люблин, Познан, Торун и Катовице, както и студенти и докторанти, преводачи и интелектуалци, представители на българската общност. Гост на проявата от България беше д-р Румен Сребранов от Института за български език при БАН.

Форумът беше открит с встъпително слово на проф. Целина Юда, директор на Института по славянска филология.

Конференцията протече в две части: презентации на изследователската работа на млади учени българисти и на изследователски центрове, като цяло; дискуссионна част.

Първата част на конференцията бе ръководена от представителите на домакините от Краков д-р Ванда Минчева и д-р Елжбиета Солак. Първи представиха своите научни теми участниците от Варшава — Евелина Джевиецка, Силвия Шедлецка и Анна Валенчей (докторанти във Варшавския университет), Анета Фодер и Йоанна Шепетовска (докторанти в Полската академия на науките). Доц. Мариола Мостовска представи новите проекти в българистичните изследвания в Университета „Мария Кюри-Склодовска“ (УМКС) в Люблин, а д-р Данута Рошко и д-р Роман Рошко от ПАН — сравнителното изследване „Българско-полско-литовски паралелен корпус“, над което работи екип от Института по славистика (ИС) при ПАН съвместно с Института по математика и информатика при БАН, и като резултат се очаква издаването на полско-български речник в интернет версия. За финансиране на съвместните си изследвания двата института са спечелили проекти по Протокола за сътрудничество между двете академии на науките, в т.ч. и по европейски проекти. С работата си върху друг специфичен българо-полски речник — на вербо-номиналните анализми — ни запознаха д-р Юлия Мазуркевич (от Лодзкия университет — ЛУ) и д-р Агата Мокрицка (от УМКС в Люблин), а естествено продължение на тази тематика беше

презентацията на Лукаш Банашак (от ЛУ) върху номинализацията на екстенционални изречения. Изследванията си върху новата българска литература представиха докторантите от Ягелонския университет Магдалена Пътлак и Катажина Милошевска. Младите учени от ЛУ д-р Иван Петров, Лукаш Мишилски и Каролина Кшешевска изнесоха доклади за проучванията си в областта на палеославистиката и фолклора, върху които се работи в рамките на специалността „Палеославистика и народна култура“ под ръководството на проф. Георги Минчев, а колегата им от Ягелонския университет д-р Ян Страдомски — палеославистичните изследвания в Ягелонския университет. Новоприетите докторанти от Шльонския университет в Катовице (Сусновец) Магдалена Шидловски и Тимотеуш Цудни, заедно със своя ръководител — проф. Людвиг Селимски — представиха българистиката и нейните нови изследвания в Университета, а д-р Йежи Хатлас от Познанския университет привлече вниманието на аудиторията, представяйки своите проучвания в областта на етнологията и по-специално върху българската диаспора в Бесарабия (Молдова и Украйна).

В дискуссионната част, която се проведе под ръководството на проф. Целина Юда, директор на ИСФ при ЯУ, и проф. Гражина Шват-Гълъбова, директор на Института по славистика при ПАН, взеха активно участие и известни учени българисти като проф. Йежи Русек и проф. Людвиг Селимски, българските лектори и гостите на проявата. В рамките на дискусията, в която се включиха представители на всички центрове, се очертаха някои проблеми: изолираност на отделните българистични центрове и научни екипи помежду им, липса на възможност за обсъждане на научни и практически проблеми между отделните центрове и др.

Участниците във форума се обединиха около решението да бъде разработена и пусната в действие интернет страница на полските българисти, а с изпълнението на идеята се ангажираха домакините от Ягелонския университет, които, освен да проучат, допитвайки се до другите българистични центрове, идеите за съдържание на сайта, ще проучат и възможностите за постоянно финансиране на страницата. Участникът в проявата от Посолството — Емил Миланов — информира участниците за актуалното състояние на двустранното сътрудничество в областта на образованието и науката. Той подари от името на Посолството комплекти с учебно-помощна литература на университетските българистични центрове.

В изказванията си участниците оцениха високо стойността на представените изследвания на младите колеги и нивото на проведената научна среща, като изразиха мнението за необходимостта от превръщането на тези форуми в традиционни. Те благодариха на Посолството за поддръжката, която получават в своята работа, и изразиха надежда тази подкрепа да бъде продължавана и разширявана.

Емил Миланов

**Юбилейна научна конференция
на Централна библиотека на БАН
по случай 140 години от нейното създаване**

На 10 ноември 2009 г. в Големия салон на централната сграда на Българската академия на науките бе проведена Юбилейна научна конференция на Централната библиотека на БАН, посветена на нейната 140-годишнина.

Присъстваха представители на Ръководството на БАН, на министерства, научни и културни институции, библиотеки и архиви. Поднесени бяха приветствия от Ръководството на Академията в лицето на нейния председател акад. Никола Съботинов, от министъра на образованието, младежта и науката Йорданка Фандъкова, министъра на културата Вежди Рашидов, председателя на Българската библиотечно-информационна асоциация Ваня Грашкина, директора на Университетската библиотека при Софийския университет „Св. Климент Охридски“ д-р Анна Ангелова, ст.н.с. д-р Цветолюб Нушев — от името на Народна библиотека „Св.св. Кирил и Методий“, ректора на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии проф. дин Стоян Денчев, Надя Терзиева — директор на Библиотеката на Нов български университет и председател на Български информационен консорциум, доц. д-р Елена Павловска от Руската академия на науките, директора на библиотеката на Руската академия на науките в Санкт Петербург проф. Валери Леонов, Наталия Бичерова — зам.-директор на Библиотеката по естествени науки към Руската академия на науките в Москва, Светлана Завелская — научен секретар на Библиотеката на Санкт-петербургския държавен университет.

Същинската част на Конференцията започна с представянето на фондация *Национална академична библиотечно-информационна система (НАБИС)* от ст.н.с. д-р Динчо Кръстев, който запозна присъстващите с учредителите на Фондацията, основните цели и идеите за постигането им.

Екатерина Дикова представи обзорно проект ATHENA: неговите цели и перспективи, неговите дейности и работни групи и спомена участващите държави. Тя разказа за петте български колекции, които ще бъдат включени в базата данни за европейско културно наследство и подкани към участие повече български институции. Д. Атанасова запозна аудиторията с BASLib — софтуера за управление, поддръжка и организиране на дигитални колекции, който се предоставя безплатно от ЦБ на БАН.

В доклада на ст.н.с. д-р Анисава Милтенова *Към изграждане на дигитална библиотека от славянски ръкописи* бяха представени проектите в областта на хуманитаристиката, които имат отношение към използването на информационни корпуси и бази данни. В съответствие с ползвателите (учащи се, преподаватели, изследователи и специалисти) бяха демонстрирани приложенията на компютърни технологии за изграждане на единна информационна система в съответствие с принципите, на които трябва да отговаря крайният продукт според съвременните изисквания на Европейската дигитална библиотека. Бяха проследени етапите в сътрудничеството между Централната библиотека на БАН и работната група в Института за литература, съвместните национални и международни проекти между двете институции, които са се развили в продължение на последните десет години. Особено внимание бе отделено на българо-британския проект за описание и дигитализиране на славянските ръкописи в Британската библиотека в Лондон (2005—2011), на българо-руския проект за стандартизиране на метаданните и на терминологията в палеославистиката съвместно с Библиотеката на Руската академия в Санкт Петербург (2007—2011). Беше представена базата от метаданни в ALEPH на микрофилмовата колекция в ЦБ на БАН, създадена по проект, финансиран от НФНИ (2007—2009) „Изграждане на инфраструктура за дигитална библиотека от средновековни ръкописи“.

Екатерина Дикова накратко изложи работата по проекта Дигитален архив „Луиджи Салвини“ и структурата на създадения уебсайт, който цели да популяризира дейността на видния славист, полиглот и приятел на България Луиджи Салвини, да отрази частта от неговия ценен архив, свързана с дейността му като българист и да предостави равен достъп до ценни документи за културната история на България и за връзките ѝ с Италия. Две от участничките в проекта — Надежда Сотянова и Алесандра Бертучели — споделиха впечатленията си от работата по архива.

С презентацията си *История на Библиотеката на БАН* ст.н.с. д-р Мария Аргирова и Мария Ефремова запознаха гостите на Конференцията с основни етапи, дати и личности, свързани със създаването и развитието на най-старата научна библиотека в България. Съпроводено с богат илюстративен материал, представянето отвори важни моменти от миналото на една от най-авторитетните научни институции с национално значение.

Приносът на Библиотеката на Българската академия на науките в развитието на специалната библиография бе обобщен в презентацията на ст.н.с. д-р Цветана Стайкова и Мария Ефремова. Открити бяха по-важните етапи от създаването и развитието на библиографията в Библиотеката на Българското книжовно дружество, представени бяха главните фигури, допринесли за изграждането на Библиотеката като многоотраслово научно звено с национална отговорност за осъществяване на библиотечно-инфор-

мационно обслужване на учените и специалистите в БАН и в страната в областта на науките по профила на Академията. Представени бяха основните постижения на Централната библиотека в областта на специалната библиография и перспективите за развитието ѝ.

В доклада си *140 години Научен архив на БАН* Габриела Йончева и Дарина Иванова проследиха историята на най-старата българска архивна институция. Изброени бяха по-важните моменти от развитието и обогатяването на Архива, комплектуването и обработката на разнородни архивни единици — документи, ръкописи, фотографии и др., тяхното опазване и реставрацията им. Изтъкнати бяха усилията, които полагат сътрудниците на Научния архив на БАН, за да изградят облика му на съвременна културна и научна институция, горда с традициите си. Подготвя се публикация на доклада като брошура в разширен и допълнен вид.

Валерий Павлович Леонов, директор на Библиотеката на Руската академия на науките в Санкт Петербург, представи *Българската книга в Славянския фонд на Библиотеката на Руската академия на науките в Санкт Петербург (БАН)*. Поради изключителния интерес към доклада го публикуваме в превод по-долу.

Заключителният доклад на Максим Анатолиевич Морозов, главен библиотекар на Научната библиотека на Санктпетербургския университет, беше посветен на създаването и историята на Библиотеката на Санктпетербургските висши женски (Бестужевски) курсове (1878—1918). Подчертана бе основополагащата роля на научната библиотека за пълноценното функциониране на всяко висше учебно заведение. Проследена бе дългата традиция на дарителството, благодарение на което библиотечният фонд нараства и се обогатява непрекъснато. Отделно бе внимание на принципите на организация и каталогизация на постъпващите сбирки и колекции. Докладът завърши с обобщение на работата по създаването на мемориално-библиотечен комплекс „Библиотека на Бестужевските курсове“.

Емилия Волева

Валерий Леонов, Ольга Волкова и Светлана Тафрова. Българската книга в Славянския фонд на Библиотеката на Руската академия на науките в Санкт Петербург (БАН). Резюме на доклада, изнесен на Юбилейната научна конференция на Централната библиотека на БАН на 10 ноември 2009 г.

Славянският фонд на Библиотеката на Руската академия на науките в Санкт Петербург (БАН) съдържа 274 000 тома (повече от 80 000 заглавия). Той обхваща няколко века — от XVII в. до 1930 г. — на всички славянски езици (с изключение на руски). Най-ценната част от този фонд е формирана в периода на разцвет на петербургската славистика, когато за нуждите на академичната българистика внимателно се подбира най-доброто от българската научна и художествена литература, осъществява се книгообмен с най-важните български научни и издателски центрове, а също така Библиотеката придобива изключително интересни частни колекции.

Българската сбирка в рамките на Славянския фонд на БАН наброява 2 500 заглавия — книги и периодични издания, които основно имат хуманитарно съдържание.

Книгопечатането на български език води началото си от 1806 г., като създаването на единен, нормализиран книжовен език започва откъм 1835 г. За първите сто години българско книгопечатане излизат повече от 15 000 книги и периодични издания.

Българската колекция в Славянския фонд на БАН наброява 2 448 издания: 465 издания от 1823—1878 (периода на националното Възраждане) и около 2 000 издания от 1879—1930 г. Това е литература най-вече от областта на хуманитарните науки, предимно българистика: книги по история археология, етнография, фолклор, литературознание, езикознание, изкуство, педагогика, журналистика, библиотечно дело, право, икономика, военно дело, библиографски пособия, универсални и отраслови списания, централни и регионални вестници¹.

В картотеките на Славянския фонд са отразени повече от 158 български книги с автографи на известни деятели на литературата, изкуството, културата и науката.

¹ Иванова, Л. А. Болгарская коллекция Славянского фонда Библиотеки Академии Наук. Болгарский ежегодник. Київ, 2000. 196—205.

Обемът на колекцията от редки (раннопечатни) български издания в БАН позволява да се говори за нея като за най-голямата от подобен род извън пределите на България, като тя може да бъде самостоятелен обект на изследване от страна на учените българисти. Нашата колекция български книги от периода на националното Възраждане съдържа около 20—22% от цялата българска книжна продукция за този период.

Сбирката от първопечатни книги много точно отразява особеностите на репертоара на българската печатна продукция, особено неговата структура. Тук се намират:

- о книги от златния фонд на българската наука и култура;
- о преводни монографии и оригинални популярни брошури по медицина, химия, физика, астрономия, география, селско стопанство, техника и математика;
- о произведения от всички направления и жанрове на българското художествено творчество, в това число преводи от руски, френски, немски, полски, италиански, унгарски, гръцки, обогатяващи стилистиката и образността на българската реч;
- о трудове по всемирна история (история на Древния свят, Кирило-Методиево наследство, Турция, Русия, Сърбия, САЩ), отразяващи характерното за Българското националното възраждане търсене на привлекателен модел на историческо развитие);
- о първи трудове по социално-политическа история на българите в древността и в ново време, съдържащи нови оригинални концепции и въвеждащи в научно обръщение нови източници (в това число трудове по история на българския църковен въпрос и биографии на възрожденски дейци);
- о организационно-методическа литература, необходима за изграждащата се система на средното и висшето образование;
- о първи пособия по книгоразпространение и национална библиография;
- о литература по военно дело;
- о етнологички публикации;
- о трудове по българско езикознание;
- о трудове по въпросите на православната и католическата догматика и обредност;
- о календари, списания, вестници.

В Славянския фонд на БАН по различни пътища са постъпвали редки български книги от личните сбирки на руските слависти и библиофили А. А. Башмаков, И. А. Бодуен де Куртене, О. М. Бодянки, В. Н. Корабълъв, Ф. Е. Корша, П. А. Кулаковски, А. Я. Пасовер, А. Л. Петров, П. А. Плетньов, А. П. Пипин, П. А. Сирку.

В Славянския фонд попадат и български раритети от колекциите на различни научни и културни дейци от България (Васил Хаджистоянов Берон, Стефан Бобчев, Любен Каравелов, Захари Княжески, Димитър Манчов, Спиридон Палаузов, Георги Стойков Раковски, К. С. Траков, Сава Филаретов, Иван Шопов), Македония (Стефан Веркович), Сърбия (Вук Караджич).

И. И. Срезневски събира ценна колекция от редки български книги, общо 68 заглавия, които по-късно постъпват в Славянския фонд на библиотеката. Чрез книжарницата на Д. Манчов в Пловдив са придобити не по-малко от 139 издания — най-голямата от колекциите с редки български книги, постъпили в БАН.

Нашата сбирка е интересна и от гледна точка на издателската структура. От 135 посочени в Описа на М. Стоянов² типографии, занимаващи се с издаване на български книги в периода на Възраждането, във фонда на БАН се представени 87 (65%).

Раритети

Благовествование. Евангелие от Матфея. СПб.: Рос. библейское. о-во, 1823.

Любословие или повсемесечно списание. Год 2 (януари-декември 1846), число 13—24 / Издатель Константин Георгиев Фотинов. Смирна: Тип. А. Дамианова, 1846. 192 с.

Българският орел: известник гржданскй, търговскй и книжовен / Изважда Иван Андреев. Първогодишен, бр.3, 1 януари, 1847. Липиска: Тискарница на Фр. Рюкманн, 1847. (9)-12 с.

Яворов П. К. Безсъници: Стихове Премия на сп. Библиотека, 1906-1907. София, 1906—1907.

Редки издания в Славянската зала

Новый Завет сиречь четырите Евангелиете на четырите вангелиста, переведены от эллинския на болгарския язык. Букурещ, 1828

Павлович Христаки (Хрисант) Георгиев (1804—1848). Арифметика или наука числителна. Расположенана три части и оканчивающа с един месяцослов праздничен / За болгарски деца... Белград, 1833

² Стоянов, М. Българска възрожденска книжнина. Аналитичен репертоар на българските книги и периодични издания. 1806—1878. Т. 2. С., 1957—1959.

Новый Завет Господа нашего Иисуса Христа сега ново преведенный от славенски на болгарский язык от Неофита иероманаха П. П. Рыльца и с прилежанием прегледан и одобрен от преосвященнаго и премудраго митрополита Тернавскаго Г. Г. Илариона. Смирна: Тип. А. Дамианова, и содружества, 1840.

Войников Д. П. Криворазбрана цивилизация: Смешна позоришна игра в петъ действия / от Д. П. Войникова. Букурещ: Народната Книгопечатница „Отечество“, 1871.

Издания с автографи

Стоянов-Берон Васил Хаджистоянов. Първа българско-френска граматика. Букурещ, 1859.

Стоянов-Берон Васил Хаджистоянов. Българско-френски букварь. Болград: Въ училищна-та книгопечатница, 1863.

Бобчев Стефан Савов. За събиранieto и изучаванieto на народните юридически обичаи. Пловдив, 1883.

Бобчев С. С. Един паметникъ на старото българско право. (Извадено изъ „Периодическо Списание“, LXII).

Геров, Найдено. Речникъ на българский языкъ. Пловдив, 1895.

Дринов Марин Стоянов (1838—1909). О болгарско-русскомъ словаре Найдена Герова. Харьков: Типография и Литография Зильбергбергъ, 1897.

Венелин (Гуца), Юрий Иванович (1802—1839). Критическія изследованія объ исторіи болгаръ. Съ прихода Болгаръ на Фракійскій полуостровъ до 968 года, или покоренія Болгаріи Великимъ Княземъ Русскимъ, Святославомъ. Изданныя на иждивеніи Болгарина И. И. Денкоглу. Москва: В тип. Николая Степанова, 1849.

Априлов, Василий Евстатиевич (1789—1847). Завет атъ на Василия Евстафьева сына Априлова. Одесса: Тип. на А. Браун, 1849.

Априлов Василий. Мысли за сегашно-то Балгарско учение: Одесса: Въ градската печатница, 1847.

Клембовски В. Подготовка на пехотата къмъ патрулната и пазузнавателната служба. Преведе отъ руски капитанъ Шингаровъ. Варна: Печатница „Зора“, 1901.

Шингаров, капитан. Учебникъ за редниците. София: Придворна печатница - бр. Прошекови, 1905.

Сиракъ Скитникъ (Панайот Тодоров Христов. 1883—1943). Изповеди. Стихове, книга първа. Сливен: Печатница „Надежда“, 1910.

Неофит Рилски (1793—1881). Болгарска граматика сега перво сочинена / От Неофита П. П. суцаго из священная обители Рылския, за оупотребления на Славеноболгарски те оучилища, а на свет издана от любородны те предстоятели за Болгарско-то просвещение Г. братия Мустакови, жители Букорещкия, с иждивение-то на общо то новосоставлено в Габрово оучилище. Крагуевец: Княжеско - Сербска тип., 1835.

Габровско-то училище и неговы-те първы попечители. Цариградъ: Въ книгопечатница-та на А. Минасіана и Съдруж., 1866.

Издания на българско-банатски език

В Славянския фонд се съхраняват издания на **българско-банатски език**. Те постъпват в библиотеката в периода 1904—1914 г. от библиотеките на Л. Милетич, П. Сирку, П. Кулаковски. Книгите са предимно с религиозно съдържание, издадени на територията на днешна Румъния, Унгария, Италия. Сред тях има и произведения на българо-банатската литература, произведения на Леополд Косилков и Андреа Клубучар.

Литература:

1. Иванова Л. А. Болгарская коллекция Славянского фонда БАН — Болгарский ежегодник. Том IV. Киев, 2000.
2. Андреев В. Д. О переводах и распространении библии в Болгарии. — Переводы библии их значение развитии духовной культуры славян. СПб, 1994.
3. Куманов М., К. Исова. Историческа енциклопедия България. С., 2006.
4. Болгарские раннепечатные издания в библиотеке Российской Академии Наук. (1823—1878). Каталог коллекции. СПб, 2001.

**Международна научна конференция
„Кирило-методиевското културно наследство
и националната идентичност“
(11–13 ноември, Братислава, Словакия)**

От 11 до 13 ноември 2009 г. в Братислава се проведе международна научна конференция на тема „Кирило-методиевското културно наследство и националната идентичност“ по съвместен тригодишен проект „Кирило-методиевското културно наследство и националната идентичност на българите и словаците“, разработван от екип на Кирило-Методиевския научен център и на Славистичния институт „Ян Станислав“ по спогодбата между Българската и Словашката академии на науките. Съорганизатори на конференцията бяха Папският източен институт в Рим, Националният институт за словашки език и литература на Матица словенска, Гръко-католическата епархия на Братислава и Българският културен институт в Братислава. На пленарното заседание, ръководено от директора на Славистичния институт „Ян Станислав“ Петер Женюх, бяха произнесени приветствия от гръко-католическия епископ на Братислава Негово Преосвещенство Петер Руснак, посланика на Република България в Словакия г-н Огнян Гърков, директора на КМНЦ г-жа Светлина Николова, председателя на Матица Словенска г-н Йозеф Маркуш и председателя на обществото „Братство на Кирил и Методий“ отец Михаил Хосподар. Събитието бе отразено от средствата за масово осведомяване. В научния форум, който премина при изключителен обществен интерес, взеха участие 30 изследователи от България, Ватикан, Полша, Словакия и Чехия. Те дискутираха върху един от най-важните кръгове проблеми за историята на европейската цивилизация — създаването на славянската писменост от св. братя равноапостоли и съпокровители на Европа Кирил и Методий, изграждането въз основа на новата писменост на богато културно наследство и влиянието му върху формирането на националната идентичност на всички славянски народи от епохата на средните векове до наши дни.

Научната програма бе открита от доклада на Петер Женюх (Словакия), който бе посветен на важността и решаващото значение на литургичния език за формирането на културното и религиозно съзнание на населението в Словакия. Светлина Николова (България) разгледа в теоретичен план развитието на взаимовръзката между делото на Кирил и Методий и проблемите на националната и християнската идентичност на европейските народи от IX в. до днес. В доклада на Ян Доруля се разискваше въпросът за истори-

ческата обоснованост на словосъчетанието „стари Словаци“, използвано в историческите извори за обозначаване на народност от среднодунавския регион. Епископ Кирил Васил (Ватикан) представи Мукачевската епархия като първата организационна структура на гръко-католиците в североизточна Унгария през XVIII в. Иво Поспишил (Чехия) разгледа проблема за руската диглосия и ролята на църковнославянската лексика за развитието на руската литература. Следващите три доклада на словашки учени образуват своеобразен тематичен блок. Милан Лах и Мария Мгурова разгледаха две съчинения на Юрай Йоаникий Базилович и тяхното значение за монашеския живот и историята на Мукачевската епархия, а Сворад Заварский разгледа Литургията на Йоан Златоуст в труда на Базилович Тълкование на Светата литургия в сравнителен план с типичното църковнославянско издание на литургикона от рутенската редакция.

Вторият конферентен ден бе открит с доклада на Славия Бърлиева (България) за кирило-методиевската традиция и националната идентичност у славяните по материали от гръцки, латински и славянски извори и новооткрити свидетелства за развитието на кирило-методиевската традиция в барокова Австрия. Стиляна Баталова (България) представи за пръв път пет неизследвани и неиздавани до момента фрагмента от средновековни и ренесансови латински съчинения за покръстването на българите, представящи християнизацията им като единен маркер за европейска идентичност. В доклада на Мая Иванова (България) бяха подложени на археографски анализ кирилските откъси от Пространното житие на Константин-Кирил в руската ръкописна традиция от XV в. нататък. Андрей Шковиера (Словакия) направи кратък опис на четирите славянски и четирите гръцки служби на св. Наум Охридски, отбелязвайки някои техни специфики и литургическото им съдържание. Бойка Мирчева (България) говори за българизацията на култа към Кирил и Методий от XI—XII в. нататък въз основа на появата на термините ‘български’ в два преписа на служби за Кирил Философ. В доклада на Ян Страдомски и Александър Наумов (Полша) вниманието бе насочено към типичите и часословите като част от наследството на кирило-методиевската традиция в църковнославянските ръкописи в Полша. Павел Шима (Словакия) изнесе доклад за езиковото и смисловото разнообразие на изразни средства в словашките ръкописи от XVI в. Петер Зубко (Словакия) представи Кирило-Методиевия култ в Кошицкия и Спишския диоцез в църковно-литургичния контекст на XIX в. Петер Борза (Словакия) говори за развитието на кирило-методиевското наследство от обществото „Братство на Кирил и Методий“ в рамките на гръко-католическата църква в Словакия в годините 1941—1945. Докладът на Валериан Бугел (Словакия) бе опит да се анализира кирило-методиевското наследство в културно-исторически и религиозен контекст и да се подчертаят неговите специфични черти. Десислава Атанасова

(България) представи основните етапи в усвояването и развитието на идеята за причастност към великоморавското наследство в словашките исторически съчинения от 18 в. Евгени Зашев (България) представи поемата на Франческо Брачолини „Покръстена България“ като съчинение с религиозно-пропаганден характер и като своеобразен проект за промяна в българската национална идентичност.

Последният конферентен ден бе посветен преди всичко на исторически и културологични теми. Докладът на Олга Пърличева (България) интерпретираше в културологичен аспект кирило-методиевската тема през периода XV—XVII век. Въз основа на непубликувани и слабо познати в научната литература документи от Архива на БАН Десислава Найденова (България) говори за значението на делото на Кирил и Методий и използването му за обосноваване и осъществяване на българския национален идеал през периода 1878—1944 г. Марек Вадрна (Словакия) представи крал Сватошлук като неделима част от кирило-методиевската традиция и народната идентичност на словаците. Докладът на Душан Дубравицкий (Словакия) интерпретира изобразените светци на унгарската „Корона на св. Стефан“ във връзка с мисията на Кирил и Методий в Моравия и заключи, че самата корона има връзка с Кирило-Методиевата традиция като един регионален иконостас на местните патронни светци. Мартин Хетений и Петер Иванич (Словакия) говориха за съвременното честване на празника на Кирил и Методий и значението му за региона на Нитра. Петер Мулик (Словакия) направи опит за типологизация на идеологическите интерпретации на кирило-методиевската традиция. Своеобразно продължение на предходните доклади се откри в доклада на Вилем Яблоницки (Словакия) за кирило-методиевската традиция в музиката и културата на словаците зад граница. Последният доклад бе на Мирослав Холечко, който разгледа традицията за св. Горазд и значението на неговото дело за словашката християнска културна традиция.

Материалите от конференцията ще бъдат публикувани през 2010 г. в сборник в рамките на поредицата „Кирило-Методиевски студии“, издавана от Кирило-Методиевския научен център.

В заключение може да се отбележи, че проведената международна конференция представлява нова крачка в посока на осветляването на значението на кирило-методиевското културно наследство както за изграждането и утвърждаването на националната идентичност на славянските народи, така и за изясняване на неговата значимост за европейската култура и обществено развитие от средата на IX в. до днес.

Стиляна Баталова

MARIN DRINOV ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

ABOUT US

The history, development and traditions of the Marin Drinov Academic Publishing House reach back to the historic 1869 year, when the Bulgarian Literary Society was set up in Wallachia and Russia. The Society emerged in the conditions of foreign bondage and emigration, willed into life by the enthusiasm and efforts of a few scholars and men of learning, including Marin Drinov, Vasil Droumev, Vasil Stoyanov, and with the aid of ardent patriots from the Bulgarian Emigr  circles.

Marin Drinov and Vasil Droumev, the first actual members of the Society, organised and edited its publications.

After Bulgarian Literary Society was transformed into the Bulgarian Academy of Sciences in 1911, it embarked on a wide-scale publishing activity in the face of many obstacles arising from the lack of its own publishing and printing house.

The Academic Publishing House was established in 1949.

In 1994, on the occasion of the 125th Anniversary of Bulgarian Literary Society, the BAS Publishing and Printing

House was renamed into the Marin Drinov Academic Publishing House.

Now it is a publishing and polygraphic complex for academic literature bringing out monographs, dictionaries, reference books, encyclopedias, collections, journals, popular science literature, and manuals for all spheres of knowledge.

Of the vast multitude of other publishing houses the Marin Drinov Academic Publishing House is singled out now as one of the highly respected and preferred publishers, both by the authors for its adherence to tradition, and by the readers for obtaining up-to-date scientific information from its publications and ideas how to transfer scientific theory into practice.

With the issued academic literature the Publishing House helps for increasing the role of science in people's life, it helps for the cultural and economical development of Bulgarian people, and to enhancing their national self-confidence. Its output is a vehicle for the Bulgarian scientific thought to find its place among the Bulgarian men of science and to uphold the national and cultural prestige of Bulgaria abroad.

Contact

Address:

1113 Sofia, Acad. G. Bonchev St., Bl. 6

Tel. (+359 2) 72 09 22, 979 34 49

Fax (+359 2) 870 40 54

E-mail: baspress@abv.bg

Director

Prof. Yatchko IVANOV, DSc

Member of BAS

Tel. (+359 2) 72 09 22, 979 34 49

ПРОФИЛИ

Матей Матеич на 85 години

Професор Матей Матеич е един от най-разностранните учени в световната славистика, който има приноси към изследването както на средновековното славянско книжовно наследство, така и на новата сръбска, българска и руска литература, а също и на историята и съвременната практика на християнството. Освен американски университетски професор той е и православен свещеник и екзегет, а също и поет, и писател.

На 19. II. 2009 г. той навърши 85 години. Роден е в Смедерево, Сърбия, където завършва гимназия. Богословско образование получава в Сърбия и Италия. През 1951 г. в Германия (Мюнхен) е ръкоположен за свещеник. От 1956 г. живее в САЩ и служи в различни православни енории в САЩ и до днес. Публикува статии и размисли върху историята на православната църква и върху различни духовни, пастирски и богословски въпроси¹.

В Съединените щати получава бакалавърска и магистърска степен по славистика. В престижния Мичигански университет (University of Michigan, Ann Arbor) защитава докторска дисертация през 1967 г. на тема „Александър Иванович Левитов: живот и дело“ (на английски). През 1968 г. е назначен за асистент в Университета на щата Охайо (Калъмбъс), където през 1977 става професор и работи до пенсионирането си през 1989 г.

Пълната му библиография включва 45 книги и над 400 статии, преводи, съобщения, рецензии, интервюта, художествени и пастирски текстове,

¹ От многобройните публикации на такива теми ще спомена само няколко, които представят широтата в диренията му: *The Eastern Orthodox Church*. — In: *The Middle East in Transition* (Columbus, Ohio: The Ohio State University Press, 1970); *Orthodoxy: Courage to Be Different — Strength to Be the Same* (Edgeworth, Pa: Serbian Orthodox Eastern American Diocese, 1994) — има и сръбска версия: *Pravoslavlje: Hrabrost biti drukčijim — snaga ostati nepromenjenim* (Edgeworth, PA: Serbian Orthodox Eastern American Diocese, 1994), и няколко издания, петото е от 2004 г.; *Најстарија богослужења у Јерусалиму — Борба за веру*, 22. III. 2009, 7; *Древна празнична богослужења у Јерусалиму — Борба за веру*, 24. III. 2009, 7.

публикувани в научни списания, бюлетини, вестници и интернет страници. Основните научни интереси на проф. Матеич са насочени към средновековните славянски ръкописи, към осветляване на техните кодикологични, палеографски и съдържателни особености, към историята на атонското монашество и православната църква, но също така той има приноси в анализането на модерна славянска литература.

Огромен принос към изследване и запазване на славянското книжовно наследство е вдъхновеният и ръководен от него „Хилендарски изследователски проект“ (1969—1982), чиято първоначална цел е създаването на Хилендарска стая в Университета на щата Охайо, в която да се съхраняват микрофилми от средновековни славянски ръкописи. Над този проект той работи много години и му отдава много сили, енергия, компетентност, дипломатичност, последователност в реализиране на идеите си, като посещава неколккратно Света гора и различни хранилища на славянски ръкописи в Европа. Проектът започва, когато професор Матеич се договаря с хилендарските монаси да снима и съхранява в Америка микрофилмите на пазените в Хилендарския манастир (Атон) ръкописи. Хилендарските монаси разрешават те да се ползват широко от учените, като Хилендарската стая предоставя копия за изследователски цели. Това води до множество открития в палеославистиката, включително и в изследването на българската култура, тъй като, първо, в Хилендарския светогорски манастир се пазят и ръкописи, писани от български книжовници, и второ, в редица от сръбските ръкописи от Хилендар са преписани старобългарски преводи и оригинални съчинения (понякога това са или най-ранните, или единствените оцелели преписи)².

С течение на времето сбирката на Хилендарската стая се увеличава и с микрофилмови копия от други атонски манастири, както и от други хранилища в Европа (напр. от Полша, Ватикана, Упсала, Саратов, Москва, и др.) — днес в Библиотеката на Университета на щата Охайо се пазят микрофилми на славянски ръкописи от повече от 100 сбирки по света. Закупени са или са получени като дарение и оригинални ръкописи, като под номер 1 е заведен препис на Паисиевата *История славянобългарска* (преправка), дарен от наследниците на Джеймс Кларк. Едновременно с вниманието към изворовата база се създава изключително богата библиотека по славистика от

² Свр. статията на М. Матеич. Американски университет пази българско наследство — *Спектър*, 34, 1981, 94—100, както и констатациите на Кл. Иванова. Значението на Хилендарските ръкописи за изучаването на средновековната българска книжнина. — *Кирило-Методиевски студии*, 3, 1986, 154—162.

книги и превъзходни албуми, издадени както в Западна Европа и Америка, така и в Русия, България, Сърбия, Полша и другаде. Така днес Университетът на щата Охайо има богата *Хилендарска изследователска библиотека* и изключително успешен *Научен център за средновековни славянски проучвания* (основан 1984 г.). Те са благодатно място за проучвателите на православната славянска култура, защото на едно място са събрани изключително богати и ценни материали, извори и научна литература върху тях, и всеки момент, когато човек работи с микрофилм на даден ръкопис, би могъл да направи нужните справки в изследвания и справочници. Пръв директор на Хилендарската изследователска библиотека и на Научния център е проф. Матеич (1970—1989), който и до днес работи за тях чрез своите знания, съвети, публикации. Плодовете на започнатия и успешно реализиран от него проект продължават да се множат днес: появяват се все нови изследвания върху хилендарските ръкописи и историята на манастира, от една страна, а от друга, ръкописите на микрофилм от Хилендарската изследователска библиотека залягат в основата на широки изследвания върху историята на южнославянската агиография, химнография, историография³.

Резултат от работата на проф. Матеич със средновековните славянски ръкописи са редица негови публикации, някои от които направени в България. Сред тях от особена значимост са описите на неизследвани и почти неизвестни ръкописи, като:

1) *Slavic Manuscripts in the Fekula Collection: A Description* (Columbus, Ohio: „Kosovo“, 1983) — опис на ръкописите в колекцията на Фекула, подготвен за печат в резултат на съвместна работа със CIBAL /Centre International d'Information sur les Sources de l'Histoire Balkanique et Mediterranéenne/ в София;

2) *Slavic Codices in the Great Lavra Monastery: A Description*, опис на славянските ръкописи във Великата лавра на Атон, подготвен съвместно със сръбския учен Димитрије Богдановић и издаден от CIBAL в София през 1989 г.

³ За този проект, за идеите и резултатите вж. публикациите на самия М. Матеич. *Hilandar Room Slavic Manuscripts on Microfilm* (Columbus, Ohio: Department of Slavic and East European Languages and Literatures, The Ohio State University, *OSU Slavic Papers*, 1980, 5, съвместно с настоящия директор Предраг Матеич); *The Holy Mount and Hilandar Monastery* (Columbus, Ohio: The Hilandar Research Project at The Ohio State University, 1983); Hilandar Research Project at The Ohio State University. — *Polata knjigopisnaia*, 3, 1980, 43—45; Hilandar Research Project — *Ricerche Slavistiche*, 17—19, 1972, 363—371. За историята на проекта вж. напоследък книгата на Mirosljub Joković. *An Archival History of the Hilandar Research Project at The Ohio State University*. Belgrade: Раљка Љкола, 2007, а за дейностите на Центъра вж. тяхната интернет страница <http://cmrs.osu.edu/rcmss> и бюлетин *Cyrillic Manuscript Heritage*, достъпен в интернет.

Приносни са проучванията на американския палеославист върху отделни славянски ръкописи и текстове, напр. върху ръкопис 292 от Хилендар, върху препис на *Слово за Сретение Господне* от старобългарския книжовник Йоан Екзарх, върху работи на Евсевий Емески в славянски превод, върху оригинален акатист за св. Никола и др.⁴ Специално внимание в своите проучвания проф. Матеич посвещава на св. Сава⁵, основател на Хилендарския манастир на Света гора (1198), пръв архиепископ на Сръбската църква, който умира през 1235 г. в Търново и първоначално мощите му са се пазели там. Американският учен славист се интересува от духовния климат на Хилендарския манастир от основаването му до днес, като в отделни статии пише за времето, по което там твори Паисий Хилендарски, и изнася нови данни за българския духовник и просветител⁶.

Освен руска литература от XIX в. и стара и нова сръбска литература американският професор изследва и българската литература — средновековна и нова. Например в био-библиографски справочник на българските писатели, издаден в Калъмбъс, той пише увода, библиографията и главата за старобългарската литература⁷. Освен това той публикува и конкретни анализи на произведения на Емилиян Станев, Павел Вежинов и Блага Димитрова⁸.

Проф. Матеич отделя много време и усилия, за да направи достъпни редица средновековни текстове за съвременния читател, като превежда на английски оригинални сръбски произведения, превежда на английски и

⁴ Вж. статиите му: Hilandar Codex # 292 (360): An Unusual Martyrologion — *Palaeobulgarica*, 2, 1978, (4), 24—47; Ioan Exarch: Homily on 'Presentation of Christ to the Temple' in a Hilandar Manuscript — *Старобългарска литература*, 9, 1982, 82—87; Works of Eusebius of Emessa in Slavic Manuscripts. — В: *Литература и фолклористика в чест на 70-годишнината на академик Петър Динев*. София: БАН, 145—155; A Slavic Gospel in Los Angeles. — *Palaeobulgarica*, 17, 1993, (2), 62—89; Један оригиналан словенски акатист светоме Николи. — В: *Споменица епископу шумадијском Сави*. Нови Сад: Будућност, 2002 и др.

⁵ *Biography of Saint Sava* (Columbus, Ohio: „Kosovo“, 1976); *Glorifying Saint Sava* (на сръбски и английски) (Columbus, Ohio: „Kosovo“, 1977); Hимнографски лик svetoga Save. — В: *Проучавање средњовековних јужнословеских рукописа* (Београд: САНУ, 1995), 261—286.

⁶ Срв. Новооткрити писмени данни за Паисий Хилендарски — *Език и литература*, 1974, 10—15; Hilandar at the Time of Paisij — *Paleobulgarica*, 4, 1980, 32—44 и др.

⁷ *A Biobibliographical Handbook of Bulgarian Authors*. Columbus, Ohio: Slavica, 1982.

⁸ Изследване на човека. — *Пламък*, 21, 1977, 127—130; Artistic Intricacy in Vezhinov's *With the White Horses at Night*. — *Slavic and East European Journal*, 22, 1978 (2), 175—191; The Image of Woman in the Poetry of Blaga Dimitrova. — *Voice of Canadian Serbs*, 41 (2403), 1980, 94—100.

сръбски литургии на Православната църква, пътеписа на Егерия до Йерусалим, превежда на сръбски книга с писмата на папа Целестин VI⁹.

Проф. Матеич работи дълги години и като член на редакционни колегии, напр. главен редактор е на *Path of Orthodoxy* (1967—1974), от 1976 г. е основател и директор на издателство „Косово“ в Калъмбъс.

За своите изключителни постижения по проучване, опазване и популяризиране на южнославянската култура американският славист е удостояван с престижни американски, сръбски и български награди, сред които са Уудроу Уилсън грант (1964); Хорас Рекъм грант (1966); грант на Американския съвет на научните дружества (1970), грант на Американския национален фонд за хуманитарни науки (1974), награда за най-добър сръбски поет в чужбина (Povelja Rastka Petrovića) (1996); почетната значка „Св. Сава“ на Сръбската православна църква (2001); златен ключ на крепостта на град Смедерево (2001). През 1978 е удостоен с почетна значка „Св. Климент втора степен“ на Българската православна църква, а през 1988 с почетна значка и синя лента на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Проф. Матеич е автор на множество стихотворения и има издадени самостоятелни стихосбирки като: „Хиландарски ръкопис“ на сръбски (1981 г.), „Песни“ (1964 г.), „На ръба“ (1996); публикувал е и есета и размисли¹⁰. Затова през 1984 г. той е избран за член на Съюза на българските писатели, а през 1988 г. — на сръбските писатели.

Проницателен и ерудиран учен, всеотдаен духовник, талантлив писател, проф. Матеич отдава живота си на проучването и популяризирането на православната славянска култура. С идеите, резултатите от изследванията си, със своята любов към знанието и преклонение пред постиженията на човешкия дух той обогатява нашето съвремие с прозрения, идеци от срещите му с миналото, и поставя жалони за бъдещи дирения в света на хуманитарното знание.

На мъногая дѣта.

Маргарет Димитрова

⁹ Срв. например *An Anthology of Medieval Serbian Literature in English*. Co-author: Dragan Milivojević. (Columbus, Ohio: Slavica, 1978); *Božanstvena Liturgija Svetoga Slavnoga Apostola Jakova Brata Božjeg i Episkopa Jerusalimskog* (Вглас: Fond izdavačke delatnosti eparhije Banatske, 1992); *Divine Liturgies of St. Apostle James and St. Apostle Mark* (Columbus, Ohio; The Ohio State University: Resource Center for Medieval Slavic Studies, 1996); *Drevne Hrišćanske Liturgije* (Columbus, Ohio: Arhivski centar za srednjevekovne slovenske studije, Državni univerzitet Ohaja, 1996); *Egerijin Putopis po Svetoj Zemlji: Church Services in Jerusalem in the Fourth Century According to Egerija's Travelog* (Raška: „Raška Škola“, 2002); *Писма папе Целестина VI људском роду* (Београд: Рашка школа, 2005).

¹⁰ *Hilandarski Rukopis* (Columbus, Ohio: „Kosovo“, 1981); *Svet izvezen stihovima* (Beograd: Jokovi, 10 Inc., 1992); *Pesme* (München: „Iskra“ Verlag, 1964); *Doživanja* (Beograd: „Raška Škola“, 1996); *Na rubu* (Beograd, „Prosveta“, 1996); *Down the Stream of the River of Life* (Belgrade: Raška škola, 2007); *Sa krstom u ruci i ljubavlju u srcu*, Matejic-Karapandži, Valjevo, 2008.

Владимир Андреевич Моторни на 80 години

Владимир Андреевич Моторни (4.VI.1929, Харков) е изтъкнат литературовед славист, преводач. Завършил е Славянското отделение на Лвовския държавен университет „Иван Франко“ (1952), където отначало работи като лаборант, по-късно — преподавател, доцент (от 1967), професор (от 1991) в Катедрата по славянска филология. Завежда Катедрата по чужди литератури в Лвовския държавен университет „Иван Франко“ (1975—1985) и по славянски филологии (1990—2001). През 1971—1975 е на дипломатическа работа в Чехословакия. Кандидат е на филологическите науки (1966) след защита на кандидатска дисертация на тема „Творчеството на Т. Сватоплук“. Автор е на повече от 400 научни разработки: монографии, учебници, статии и изследвания из областта на историята на славянските литератури (по-специално на чешката и сърболужишката), на междуславянските литературни и културни взаимоотношения. Член е на научното дружество „Шевченко“ (1991) и на „Матица Сръбска“ (ФРГ, 1994), награден е с премията „С. К. Нейман“ (Чехия, 1978), „В. Незвал“ (Чехия, 1970), „Домовина“ (ФРГ, 2002), член е на Националния съюз на журналистите в Украйна (1961). Основни негови трудове са: Т. Svatopluk (Praha, 1983); „Очерки по история на сръбско-лужишката литература“ (в съавторство с К. Трофимович) (Лвов, 1970); „Темата за „казаците“ в чешката романтична литература“ (1994); „Иван Франко и Лужишко“ (1999); „Карпатски пленер. Вроцлав Фиали“ (2001); „Лужишката книга в Лвов, или „Трите вълни“ в развитието на украинската сорабистика“ (2001); „В света на славянските литератури: студии, изследвания, прегледи“ (Лвов, 2004). В. Моторни е автор на преводи от чешките писатели М. Майерова, Т. Сватоплук, Я. Моравцова и други на украински език.

Ако съдим по кратките, сухи описания на една енциклопедична статия, животът на професор Владимир Андреевич Моторни е изпълнен с научни събития, постижения, победи. Той е известен в Украйна и зад пределите ѝ учен славист, изключително опитен педагог, неуморим организатор в научната си дейност. За него са написани немалко статии, очерци, изпълнени както с утвърждаващи оценки на неговите трудове, така и със слова на благодарност от многобройните му ученици. По тази причина „Юбилейният му портрет вероятно ще пресъздаде най-пълно мозайката на тези два дискурса: епичния, най-естествен за очертаване постиженията на В. А. Моторни, и лиричния — присъщо своеобразие на личните впечатления от срещите и сътрудничеството с известния славист“.

Пример за първото може да е статията на популярния славист доктор на филологическите науки професор Марк Якович Голберг „Двете посоки в дейността на учения“ (1999), където той пише: „Професор В. А. Моторни измина голям и необикновен път в науката. Той започна с неголеми статии в многотиражката на родния си университет. Автор е на монографии и многобройни публикации в солидни научни украински и чуждестранни издания (...). Почти цялата биография на В. А. Моторни е свързана с Львовския университет, с Катедрата по славянска филология. Тук той учи, тук той изминава пътя от лаборант до професор — ръководител на катедрата (...). В славистиката има понятието външни литературни контакти, което включва личните връзки между писателите и учените, тяхната кореспонденция и взаимнообмен. Владимир Андреевич има много приятели сред учените и писателите в Украйна и чужбина. Интересна страница в неговата биография въобще представляват взаимоотношенията му с такива известни учени като Г. Д. Вервес, С. В. Николски, Л. С. Кишкин, Г. М. Сиваченко (...). Уместно е да отбележим, В. А. Моторни е един от основателите на научния сборник, известен днес като „Проблеми на славяноведението“ (Проблеми славянознавства). Дълги години той е заместник главен редактор, ръководител на филологическия отдел. (...) Професор Моторни е не само филолог, но и културолог. За него литературата, при цялата си специфичност, е важен компонент от културата (...). Особеност на хуманитарните науки е, че те изпълняват голяма културотворческа мисия. В този смисъл много важни са трудовете на В. А. Моторни по история на славистиката (...). Професор М. Я. Голберг определя професор Моторни като „един от достойните продължители на традициите на лвовската славистична школа“. Към тази точна характеристика трябва да се прибави още, че самият Владимир Андреевич е възплъщение на традициите за множеството му ученици и колеги, към които имам честта да принадлежа.

В голямата многобройна „многоезична“ Катедра по славянска филология в Львовския национален университет „Иван Франко“ няма нито един преподавател, сътрудник, аспирант, който да не се е учил от Владимир Андреевич. Всъщност много от нас се учат от него и до ден днешен, независимо от отдавна попълнените и заменени от дипломи студентски книжки. А да се учим има на какво: постоянна работа върху себе си, интелектуална заинтересованост, умение да се цени прекрасното, неуморно трудолюбие, упоритост, внимание към студентите. Истински образец за по-младите колеги е творческата енергия на Владимир Андреевич, в резултат на която се появила неговата монография, учебници, помагала, преводи, но и стотиците хиляди дребни всекидневни занимания, които съвсем не са незначителни. Това са литературни вечери и концерти, интересът към които се проявява в неговите някогашни студенти, любовта към славянските култури, която той възпитава

у бъдещите слависти, меката, ненаатрапчива, но истинска интелигентност, която все по-рядко срещаме в прагматичния ни свят.

Влиянието на личността на Владимир Андреевич Моторни върху формирането на Катедрата по славянска филология е значително. Заедно с Константин Константинович Трофимов той продължава формирането на направления в развитието на лвовската славистика. Тези две необикновени личности, блестящи интелектуалци, могат да бъдат пример за това, как различни по темперамент, маниер на ръководене и изследователски приоритети хора могат общо да изградят Идеята за Катедра и да я реализират в живота. Дружбата между тези известни учени си остава за нас пример за светли човешки отношения, обогатени от плодотворно научно сътрудничество. Благодарение на общите им усилия Катедрата по славянска филология при ЛНУ „Иван Франко“ се оформи като център в развитието на сорабистиката: най-големия в някогашния СССР, а сега — един от най-значителните в Централна и Източна Европа. Професор Моторни в съвременните необикновени условия поддържа традицията на сорабистичните изследвания и с голямо достойнство ги развива.

Сборникът с научни трудове, подготвен неотдавна в чест на професор Моторни, също е свидетелство за влиянието на необикновената му личност върху интелектуалния климат на украинските слависти. Събраните тук изследвания на известни учени и на млади проучватели изграждат своеобразна карта на филологическата мисъл от началото на ХХI в. Широтата на проблематиката, богатството от изследователски методи, палитрата на националните култури, които са представени тук — всичко това свидетелства за неразривната връзка на професор Моторни със съвременната филологическа наука, защото авторите на студии са ги посветили на 80-годишнината от рождението на лвовския славист. Сред тях има немало ученици на Владимир Андреевич, които уверено вървят по своите пътища в науката, и в техните изследвания по своеобразен и неповторим начин прорастват зърната на мисълта, ентузиазма, любовта към прекрасния им учител.

Неслучайно кръгът от проучваните проблеми е твърде широк: Владимир Андреевич Моторни е пример за учен с разнообразни научни интереси. В неговата библиография срещаме изследвания от царството на бохемистиката и словакистиката, сорабистиката и полонистиката, българистиката и сърбистиката. Неуморим популяризатор на славянските литератури, професорът приближи до украинските читатели произведенията на редица чешки и сърбо-лужишки писатели — не само като изследовател на тяхното литературно наследство, но и като преводач, организатор на публикациите на тяхното творчество, инициатор и участник в различни литературни вечери. Умението му да пленява чрез разказите си за литературата е добре извес-

тно на студентите. Неговите предговори към творбите на различни майстори на словото са най-добрата визитна картичка за тях.

Лекотата, с която Владимир Андреевич говори и пише по най-сложните проблеми в литературознанието, привлича и очарова. Ерудит и интелектуалец, той е истински Естет, който с любов изважда от съкровищницата на своите знания факти, детайли и идеи и създава от тях чудесни мозайки. Част от тях си остават в думите — в книгите, статиите, интервютата. А друга част добре се съхранява в паметта на онези, които поне веднъж са имали удоволствието да чуят докладите, лекциите, изказванията на Професора.

Много важно е да срещнеш такъв човек в университетските си години, когато пред бъдещите филолози стои изборът на една от безброй многото възможни пътечки, която води към собствен научен път. Сред аспирантите и дисертантите на самостоятелна подготовка на Владимир Андреевич има бохемисти и словакисти, полонисти и сорабисти, сърбисти и хърватисти, литературоведи и лингвисти. Енциклопедичната широта от знания му дава възможност да ръководи изследванията с най-разнообразна проблематика, а демократичността в отношението му към по-младите колеги ръководи вниманието към техния избор на предмета от научни интереси. Професор Моторни никога не налага своите мисли и мнения, а само съветва, позволява да се върви по оня път, който привлича неопита филолог, защото енергията от очарованието е могъщ двигател, особено когато е подкрепено от методиката на научното изследване. Владимир Андреевич умее да заинтригува, да насочи към изследване, да подкрепи със съвет, да зарази с любовта, която сам изпитва към Словото.

„Авторитетен учен, широкопрофилен славист, добре известен в нашата страна и извън пределите ѝ, сребровлас патриарх във филологическия факултет“, „един от водещите преподаватели в Лвовския държавен университет, популярен лектор, неуморим организатор на науката“ — така характеризират Владимир Андреевич Моторни авторите на статии в Библиографичния справочник за неговите трудове (1999), известните украински учени професорите — Иван Аксентиевич Денисюк и Марк Якович Голберг. Тези красноречиви характеристики за известния славист си остават актуални и днес.

Ала Татаренко
(превод: Лидия Терзийска)

Избрана библиография

1. Ювілей видатного болгарського вченого [С. Младенова]. — Вільна Україна, 1955. — 30 груд.
2. Его имя бессмертно: (К 50-летию со дня рождения Николы Вапцарова). Львов. правда. 1959, 8 дек.
3. Н. Й. Вапцаров на украинска земя. — Славяни. 1962, № 3. 25. Съавт. І. Вишневський.
4. Болгарские писатели [П. Славинский, П. Димитров-Рудар] во Львове. — Львов. правда. 1965, 29 дек.
5. Вивчення зарубіжних слов'янських літератур львівськими славістами-літературознавцями. — Укр. слов'янознавство. Львів, 1970, Вип. 3. 132—134.
6. Прогресивните деятели на руската култура и освободителната борба на българския народ срещу османското иго. — В: *Незабравим подвиг*. В. Търново, 1980, 191—205.
7. Исследования болгарской литературы учёными Украинской ССР (1945—1981). — В: *Историко-филологически изследвания*. Велико Търново, 1983. 207—214. Съавт. О. І. Грибовська.
8. Франкове дослідження старочеської легенди про Пршемисла. — Укр. літературознавство. Львів, 1984, Вип. 42, 99—100. Съавт. Т. О. Буйницька, З. Урбан.
9. К периодизации украинско-болгарских литературных связей. — Сов. Славяноведение. 1987, № 1, 46—56. Съавт. О. І. Грибовська.
10. Развитие славянской филологии во Львовском университете. — Славянская филология (К X Междунар. съезду славистов). Вып. 6. Л., 1988, 99—109. Съавт. К. К. Трофимович.
11. Некоторые вопросы изучения славянских литератур во Львовском университете. — В: *Актуальные проблемы славянской филологии (Материалы науч. конф.)*. М., 1993, 103—105.
12. Болгарія. — В: *Українська культура: Історія і сучасність: Навч. посіб.*. — Розд. 3.: *Діалог культур: Україна в міжнар. зв'язках*. Львів, 1994, 288—296. Съавт. С. О. Черепанова.
13. Історія болгарської літератури: Програма та метод. вказівки для студентів філол. ф-ту слов'ян. відділення. Львів, 1994. Съавт. А. Л. Татаренко.
14. Преподавание зарубежных литератур и культур во Львовском национальном университете им. И. Франко. — В: *Славянские литературы в контексте истории мировой литературы (преподавание, изучение)*. Москва, 2002, 61—63.
15. У світі слов'янських літератур. Львів, 2004.
16. Світ культури сербів та хорватів у працях Іларіона Свенціцького. — В: *Мова, література і музейництво в науковій спадщині Іларіона Свенціцького*. Львів, 2004, 85—91. Съавт. А. Л. Татаренко.

Йосип Братулич на 70 години

Йосип Братулич е един от най-добрите познавачи на хърватската глаголическа и по-общо на хърватската предмодерна култура и на Кирило-Методиевото дело. От една страна, поради голяма си ерудираност, той успешно контекстуализира славянското минало в историята и културата на Европа, а друга страна, поради любовта си към постиженията на човешкия дух и поради своята проницателност и продължителна работа на терен, той познава до най-малките детайли продукцията и живота на хърватските глаголаши. Удоволствие е той да те разведе из Истрия или остров Кърк, центрове на хърватската глаголическа традиция. Той познава духовния климат на тези места от най-стари времена, още от римското културно наследство, през хърватските средни векове, до ден днешен, до съвременното осмисляне и експониране на историческото наследство и до съвременните дирения на учените медиевисти. Неслучайно той е един от инициаторите и създателите на „Алея на глаголашите” в Истрия, край Роч и Хум, представляваща чрез каменни паметници пътищата на славянската и хърватската книжовност. Академик Братулич има редкия талант по достъпен и за неизкушени в научния хуманитарен жаргон хора да представя компетентно и в дълбочина характера и значението на хърватската глаголическа писмена култура и на началото — делото на светите братя Кирил и Методий.

Йосип Братулич е роден на 13 февруари 1939 г. недалече от Пазин в Истрия и познава отлично спецификата на тези места с тяхното минало, духовна атмосфера, паметници, книжовници, хора на културата. Той е завършил славянски литератури и сравнително литературознание в Загребския университет (1963), където защитава и дисертация върху един правен хърватски паметник „Истърски развод” (*Istarski razvod kao književni spomenik srednjovjekovne Istre*), работил е в Старославянския институт (1963—1977) и е дългогодишен преподавател в Загребския университет (от 1977 г. до 2003 г., когато се пенсионира). Академик е на Хърватската академия на науките и изкуствата и работи като председател на Матица хърватска от 1996 до 2002 г.

Освен че е блестящ оратор, впечатляващ събеседник, увличащ преподавател и отличен организатор, акад. Братулич има основополагащи научни трудове върху предмодерната хърватска култура. Хърватските глаголически паметници той разглежда в контекста на цялостния културно-политически климат в средновековните хърватски земи, в които се пише и на латински, и на Кирило-Методиевия книжовен език в хърватска редакция, и на говорим хърватски, като той държи сметка за многопосочните влияния и се опитва

да открие специфичното за този регион¹. Кирило-Методиевата мисия той ситуира в политическия и културен контекст на Европа през IX в.

Хърватският палеославист познава отлично различните теории, а има и свои, за произхода и характера на създадената от солунските братя азбука (глаголицата) и за промените в нейния състав и форма в хърватска среда. На тази проблематика, както и на изворите, написани с хърватска глаголица, е посветен обобщаващият му труд *Leksikon hrvatske glagoljice*. Zagreb, 1995. И в български издания той споделя възгледите си за двете разновидности на глаголическата азбука: обла, ранна, българска и ъглеста, хърватска. В статията си върху облага глаголица той дава сведения за разграничаването на двата типа глаголически шрифт и върху определянето на облага глаголица като българска в научната литература от зората на славистиката до днес².

Изводите си хърватският академик гради винаги върху старателно проучване на конкретни паметници. Той е най-добрият познавач на хърватската глаголическа правна литература и на паметниците, създавани в Истрия и Кърк³. Така също той се интересува от произхода и характера на преводите на библейски и апокрифни текстове в хърватските глаголически ръкописи, на съжителстването на ранни преводи от гръцки с по-късни редакции и преводи от латински, направени от хърватските глаголаши⁴. През 2005 г. двамата с акад. Ст. Дамянович публикуват христоматия с текстове, писани според тях в хърватските земи през Средновековието с различна графика: латинска, глаголическа или кирилска азбука⁵. Напоследък акад. Братулич написа уводна и обобщаваща студия за характера на средновековната хърватска писмена традиция като средоточие на влияния и като многообразие на прояви в новоизлязлата история на хърватския език, една прекрасно оформена типографски книга, богато илюстрирана, която надхвърля представите за обичайна езикова история, защото в нея има както разработки върху историята на хърватския говорим език, диалекти и ономастика, така и студии

¹ Hrvatska glagoljska književnost između Istoka i Zapada. – U: J. Bratulić. *Sjaj baštine*. Split, 1990, 93–101.

² Obla ili bugarska glagoljic. — В: *Българи и хървати през вековете*. Т. 2. Материали от конференцията, проведена в София (20–22 май 2001). С., 2003, 9–19.

³ Вж. напр. сборника *Istarske književne teme*. Zagreb-Pula, 1987, и изданието *Istarski razvod. Studia i tekst*. Pula, 1987, *Vinodolski zakon*. Zageb, 1988; той е редактор на *Zvonimir, kralj hrvatski: zbornik radova*. Загреб, 1997).

⁴ Срв. напр. Апокриф о прекрасном Josipu u hrvatskoj književnosti. – *Radovi Staroslavenskog instituta*, 7, 1972, 31–122; Prijevodi biblijskih tekstova u razvitku hrvatskog književnog jezika. — *Croatica*, 45/46, 1997, 9–15; сборника с негови статии *Sjaj baštine*. Split, 1990.

⁵ Bratulić, Josip i Stjepan Damjanović. *Hrvatska pisana kultura. Izbor djela pisanih latinicom, glagoljicom i ćirilicom od VIII. do XXI. stoljeća*. Т. 1. VIII.—XVII. stoljeće. Križevci, Zagreb, 2005.

върху книжовни паметници и върху книжовната норма и антология на текстовете, възникнали в хърватска среда⁶.

Всъщност в своите проучвания на хърватските глаголически паметници акад. Йосип Братулич винаги се връща към началото на славянската писмена култура, към делото на светите солунски братя. Например в проучването и издаването на хърватската реторика (проповеди)⁷ той започва с известното и предполагаемото за Методиевото хомилитично наследство и включва в книгата си информация за *Клоцовия сборник*, XI в., и за *Анонимната хомилия* в него, смятана от редица изследователи за Методиев текст. Друг пример – в изследването си на хърватските глаголически версии на апокрифа за прекрасния Йосиф той изказва предположение, че още по времето на св. Методий се създава корпус от аскетична литература, нужна за монашеството, което ще си служи с новия книжовен език, и затова широко дискутираният израз от *Житието на св. Методий* „отческите книги” трябва да се разбира като превод на широк кръг от четива, нужни за монаси⁸.

На Кирило-Методиевата проблематика той посвещава редица статии и издания, в които анализира историческите данни за мисията на светите братя сред славяните, като очертава нейната значимост не само за изграждането на отколешна славянска интелигенция и самобитна книжовност и за усвояване чрез нея на водещи идеи в европейското Средновековие, но и гледа на Кирило-Методиевото дело като на мисия с обединяваща роля в Европа в сложните взаимоотношения между Рим и Константинопол през IX в. В изследванията си хърватският учен подчертава таланта на св. Кирил, проявен в създаването на една хармонична, изискана и богословски обоснована азбука (глаголицата) и извежда на преден план авторитета на св. Методий като основен фактор за подкрепата на Рим в периода 870–885 г.⁹

Хърватският учен прави и редица преводи на съвременен хърватски на основни за палеославистиката текстове (повечето старобългарски по произ-

⁶ Hrvatski jezik, hrvatska pisma i hrvatska književnost – svjedoci identiteta hrvata. – U: *Povjest hrvatskoga jezika*. Knj. 1. *Srednji vijek*. Zagreb, 2009, 9–57.

⁷ *Hrvatska propovijed od svetoga Metoda do biskupa Strossmayera*. Priredio i predgovor napisao J. Bratulić. Zagreb, 1996.

⁸ Apokrif o prekrasnom Josipu u hrvatskoj književnosti. – *Radovi Staroslavenskog instituta*, 7, 1972, 31–122.

⁹ Žitija Konstantina Ćirila i Metodija i staroslavenska asketskopoučna literatura. – В: *Симпозиум 1100-годишнина од смртта на Кирил Солунски*. Т. 1. Скопје, 1970, 75–83; *Žitija Konstantina Ćirila i Metodija i druga vrela*. Zagreb, 1985 (1992, 1998); *Rimska kurija i misija Konstantina-Ćirila i Metodija*. – *Slovo*, 36, 1986, 45–50; *Konstantin-Ćiril i Metod i njihova baština kod južnih Slavena*. – U: Bratulić J. *Sjaj baštine*. Split, 1990, 5–14.

ход) като: *Панонските легенди* (ранните пространни жития на солунските братя), *Италианска легенда*, *Проглас към евангелието*, *Похвално слово за Кирил* от св. Климент Охридски, *Похвално слово за Кирил и Методий*, приписвано на св. Климент, *Азбучна молитва*, *За буквите* на Черноризец Храбър, *Анонимната хомилия* в Клоцовия сборник.

Хърватският палеославист е приятел и на българската култура. Той редовно участва в българо-хърватските симпозиуми и е съставител и редактор на някои от сборниците, публикувани с материали от конференциите. Освен че е познавач на Кирило-Методиевата традиция и българската книжнина от старобългарската епоха, той се интересува от българо-хърватските културни отношения през по-сетнешните векове — например в няколко статии представя с интерес и вещина хърватски автори, писали за България¹⁰.

Акад. Йосип Братулич е един от най-оригиналните европейски учени слависти, отличаващ се със завидна ерудираност, широк спектър от знания, проникновеност и точност в анализите, чувство за хумор, риторичен талант и значими приноси върху характера на средновековната славянска писменост.

За много години!

Маргарет Димитрова, Анета Димитрова

¹⁰ Vladimir Židovec i njegova knjiga o Bugarskoj. — В: *Българи и хървати в Югоизточна Европа VII—XXI век*. Материали от конференцията, проведена в София (3—4 юни 2005 г.). С., 2006, 349—359; Bugarska povijest u Razgovoru ugodnom naroda slovinskoga Andrije Kačića Miošića. — *Kolo*, 8, 1998, 3, 11—17 (и в: *Българи и хървати през вековете. Андрия Качич Миошич и българите*. Конференция, проведена в Софийския университет „Свети Климент Охридски“ на 28.05.1998 г., С., 2000, 33—41); Franjo Horvat Kiš u Bugarskoj. — У: *Hrvatsko-bugarski odnosi u 19. i 20. stoljeću* (zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa, Zagreb, 27—28. X. 2003) [glavni i odgovorni urednik Josip Bratulić]. Zagreb, Hrvatsko-bugarsko društvo, 2005, 57—68.

Габриела Шуберт на 65 години

Проф. дфн Габриела Шуберт, в чиито научни изследвания трайно присъства и българската култура, е водеща фигура в съвременната балканистика. Родена в Будапеща, тя следва славистика и балканистика в Свободния университет в Берлин, където след дипломирането си започва университетска кариера като научен сътрудник по балканистика в Института за Източна Европа. От 1995 г. е професор по специалността „Южнославистика“ в университета „Фридрих Шилер“ в Йена (Германия), където създава една интердисциплинарно мотивирана програма в контекста на модерните тенденции във филологията. Езикознанието и литературознанието разширяват традиционните си граници, като се отварят за история, фолклор, народопсихология, религия, както и други области на културологията. Проф. Г. Шуберт въвежда университетски курс за изучаване на Източна Европа, единствен по рода си в Германия. Като ръководителка на Научния съвет и член на Президиума на Дружеството за Югоизточна Европа в Мюнхен тя допринася за поощряване развитието на науките за Югоизточна Европа. Главен редактор е на *Списание за балканистика* и е съредактор на няколко други научни издания. Организираща е международни конференции, в които са участвали и български учени. За ангажимента на проф. Шуберт към популяризиране на българската култура и нейната история свидетелства фактът, че е била зам.-председател на Немско-българското дружество за поощряване на отношенията между България и Германия, както и член на редакционната колегия на *Годишник България*. Самата тя се включва още в първата съвместна българо-германска интердисциплинарна конференция през 1981 г. в София. Гостувала е многократно в България, изнасяйки лекции в Софийския и Великотърновския университет.

Научните изследвания на проф. Шуберт, в съгласие с нейното разбиране за ‘южнославистиката’, се отличават със своята интердисциплинарност. Запозната не само с южнославянските езици, тя успява, прилагайки сравнителния метод, да проучи еднотипни явления в системата на балканските култури, като разкрива приликите и отликите между тях. Наред с шестте си монографии изследователката е публикувала над 150 студии и статии във водещи научни издания. В този контекст е впечатляващ и тематичният обхват на съчиненията ѝ в областта на българистиката.

Из областта на културната ни история и историята на немско-българските културни отношения са например публикациите ѝ за делото на св. Ме-

тодий в Панония, за образа на България в пътеписите на немски пътешественици от времето на османското владичество, за интереса на учени от края на XIX и началото на XX век към българския етнос и бит, за ролята на Немско-българското дружество и за периодичното издание *Годишник България* като форум за разпространение на българската култура в Германия между двете световни войни.

Теми, свързани с историята на българската литература, са например: *Интерпретациите на Гьоте от П. П. Славейков*, *„Под игото“ от Иван Вазов като източник за българско народознание* и *Алеко Константинов. Бай Ганьо от противоположни перспективи*. Първите две съчинения са обвързани с българския фолклор и етнография. В изследването си за Славейковата интерпретация на Гьоте Г. Шуберт проследява възникването на интереса у Славейков към немския поет — както към личността, така и към твореца. Детайлно анализира характеристиката, която Славейков предлага за Гьотевите занимания с народната песен. Докато Гьотевият интерес е индивидуалистично-художествен и наднационален, Славейков е обърнат към националното, към българската народна песен. Но това, според авторката, не е попречило на Славейков, както той сам споделя, да приеме за собствената си лирика Гьотевия тип рецепция на народната песен и да преодолее границите на традиционализма. Г. Шуберт не пропуска да отбележи и заслугите на Пенчо Славейков за издаването през 1904 г. на събраните от него български народни песни в превод на немски език от Георг Адам през 1919 г. Принос на проф. Шуберт е и оценяването на романа „Под игото“ от Иван Вазов от необичаен аспект. С присъщия си интердисциплинарен подход, опирайки се на приетия от нея възможен диалог между литературознание и етнография, тя тълкува произведението като източник на информация за българското народознание. Не случайно цитира формулировката на Милена Цанева, че Вазовият роман е едно *истинско ‘българознание’*. Авторката изтъква от гледна точка на народопсихологията както следваните от литературните герои традиции в патриархалното семейство, така и възприеманите в последния период на османското владичество модерни „европейски“ разбирания. Изводите са онагледени с изобразеното обзавеждане на дома, с типа облекло и др. Въз основа на широките си познания проф. Шуберт не пропуска да прави отправки и към други балкански култури. Специално на темата за облеклото Г. Шуберт е посветила статията *Традиция и иновация в отношението на българите към облеклото*. В резултат на сериозно проучване тя проследява историята на българската дреха от времето, когато българите се заселват на Балканите с техните източни одежди, приети от мъжкото южнославянско население. Очертани са византийските образци за дворцовия костюм, впоследствие отоманския костюм и постепенното приемане през първата половина на XIX век на европейското

облекло от градското население. Г. Шуберт очертава и оформянето на „националната носия“, в различните райони на България.

Голям брой публикации са посветени на българския фолклор, легенди и митове: *За българската самодива и нейните балкански сестри*, *Библейската история за сътворението в една българска приказка* и др. Пример за присъствието на България в научните публикации на Г. Шуберт на общобалканска тематика е публикацията *Св. Георги и Гергьовден на Балканите*. Много добре запозната с наличната литература по проблема, тя разкрива различните обичаи, с които бива почитан „воинът срещу ламята“ на изток и на запад. Не случайно авторката отбелязва и здравеца като „българско“ растение, което е свързано с Гергьовден и придобива въздействащата си сила срещу демона/ламята. В една от последните си публикации *Епичният черен арапин и жените* Г. Шуберт открива корените на песента в мита за борбата срещу ламята и неговата християнска актуализация в легендата за св. Георги.

В широкия обseg на научните интереси на проф. Шуберт не липсва и лингвистиката, засягаща въпроси, свързани с българския език. Достатъчно е да си спомним статиите *‘Стая, соба, одая’ на български* и *Към ‘балканизма’ в пословиците на балканските народи*.

Израз на висока оценка за научните постижения на проф. Шуберт в международен контекст е изборът ѝ за член-кореспондент на Унгарската и на Сръбската академия на науките.

Неотдавна при последното посещение на проф. Шуберт в България във връзка с лекцията ѝ на тема *Център–периферия: Западът, Средна Европа и Югоизтокът*, организирана от Факултета по класически и нови филологии и Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“ и Института за литература при БАН, ѝ беше връчена Почетната грамота за заслуги към българистиката на Българската академия на науките — едно навременно признание за нейния принос в изследването и популяризирането на българското писмено и устно културно наследство.

Избрана библиография

1. Der epische Held und seine Waffen. – Zeitschrift für Balkanologie, 15, 1979
Südosteuropäische Hirtenmäntel. Versuch einer Typologie. – Zeitschrift für Balkanologie, 17, 1979.
2. Die Rolle der Frau im Volksglauben der Südslawen. – Slavica Gandensia, 7–8, 1980–1981.
3. Bulgarisch „staja, odaja, soba“. – Die slawischen Sprachen, 1, 1982.
4. Die bulgarische Samovila und ihre balkanischen Schwestern. – В: *I Международен конгрес по българистика. София, 1982. Докл. Бълг. култура и взаимодействието ѝ със световната култура. 2. Етнография и фолклор*. С., 1982.

5. Textilien als magische Mittel der Verhütung und Heilung von Krankheiten im südöstlichen Europa. -- Zeitschrift für Balkanologie, 20, 1984.
6. Bulgarien. Internationale Beziehungen in Geschichte, Kultur und Kunst. – Zeitschrift für Balkanologie, 12/2. 1986.
7. Zu Slavejkovs Goethe-Interpretation. – Mitteilungen des Bulgarischen Forschungsinstituts in Österreich 7, 1985, № 1.
8. Das Bulgarien-Bild deutscher Reisender in der Zeit der Osmanenherrschaft. – Bulgarian Historical Review, 1985, № 4.
9. Der Heilige Georg und der Georgstag auf dem Balkan. – Zeitschrift für Balkanologie, 21, 1985.
10. Kopfbedeckungen als Statussymbole bei den Völkern Südosteuropas, unter besonderer Berücksichtigung der Verhältnisse während der Osmanenherrschaft. – Central Asiatic Journal, 30, 1986.
11. Ivan Vazovs „Pog igoto“ als Quelle für die bulgarische Volkskunde. – In: *Festschrift für W. Gesemann. Bd. 1: Beiträge zur Bulgaristik*. Neuried, 1986.
12. Farben und ihre Symbolik bei den Bulgaren. – In: *II. Intern. Bulgaristik-Kongreß. Sofia, 1986. 21. Beiträge*. Neuried, 1986.
13. Kleidung als Zeichen während und nach der Osmanenherrschaft auf dem Balkan. – Zeitschrift für Balkanologie, 22, 1986.
14. Die Frau in der Volkskunde auf dem Balkan. – In: *Die Stellung der Frau auf dem Balkan*. Berlin, 1987.
15. Der epische Held der Südslawen und dessen Kleidung. – Zeitschrift für Balkanologie, 23, 1987.
16. Method's Werk in Pannonien und die Magyaren nach der Landnahme. – In: *Symposium Methodianum*. Neuried, 1988.
17. Das Interesse deutscher Gelehrter gegen Ende des 19. Und zu Beginn des 20. Jahrhunderts für die bulgarische Volkskultur. – Bulgarian Historical Review, 1986, № 4; също и в: *Deutsch-Bulg. Kulturbeziehungen 1878–1918*. S., 1988.
18. Zur Semantik der slavischen Bezeichnungen für „Glück“ und „Unglück“. – In: *X. Intern. Slavistenkongreß. Sofia, 1988. Slavist. Studien*. Köln-Wien, 1988.
19. Die Rolle der Kleidung in den Nationalbewegungen der Donauvölker. – Zeitschrift für Balkanologie, 24, 1988, № 1.
20. Zu Tradition und Innovation im Kleidungsverhalten der Bulgaren. – In: *Kulturelle Traditionen in Bulgarien*. Göttingen, 1989.
21. Das Kopftuch und seine Funktionen im balkanischen Kontext. – Zeitschrift für Balkanologie, 25, 1989.
22. Farbsymbolik auf dem Balkan (bei Türken und Südslawen). – In: *Religious and Lay Symbolism in the Altaic World and Other Papers*. Wiesbaden, 1989.
23. Von den 'Nationaltrachten' zur europäischen Stadtkleidung. Wandlungsprozesse im Kleidungsverhalten der Donau-Balkan-Völker. – Mitteilungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie und Urgeschichte, Bd. 12, Berlin, 1991
24. Към „балканизма“ в пословиците на балканските народи. — Български фолклор, 1989, № 1;
25. Von den 'Nationaltrachten' zur europäischen Stadtkleidung: Zum Wandel im Kleidungsverhalten der Donau-Balkan-Völker. – In: *Die Volkskultur Südosteuropas in der Moderne*. München, 1992.

26. „Pfeffer“ und „Paprika“ im Südosten Europas. Eine sprach- und kulturhistorische Betrachtung. – Zeitschrift für Balkanologie, 28, 1992.
27. Deutsch-Bulgarische Gesellschaft und 'Bulgarisches Jahrbuch' als Forum der Verbreitung bulgarischer Kultur im Deutschland zwischen den Weltkriegen. – Zeitschrift für Balkanologie, 28, 1992.
28. Kleidung als Zeichen. Kopfbedeckungen im Donau-Balkan-Raum. Berlin, 1993.
29. Farbsymbole bei den Balkantürken und den Südslaven. – Acta Ethnographica Acad. Sci. Hung., 36, 1993, № 1–4.
30. Die Frau in der volkstümlichen Vorstellungswelt der Balkanvölker. – In: *Zwischen Anpassung und Widerspruch*. Berlin, 1993.
31. Zur Kleidung der Völker Südosteuropas aus semiotischer Sicht. – Semiotische Berichte, Wien, Jg 17, 1993
32. Formen höfischer Kleidung in Südosteuropa und ihre Verbindungen zu Mode und Tracht. – In: *Höfische Kultur in Südosteuropa*. Göttingen, 1994.
33. Pfeifen und Flöten aus Ton im Donau-Balkan-Raum. – Zeitschrift für Balkanologie, 30, 1994, № 1.
34. Frauen auf dem Balkan zwischen Tradition und Emanzipation. – Zeitschrift für Balkanologie, 30, 1994, № 2.
35. Aspekte des Lachens in den Sprichwörtern der Südslaven. – Zeitschrift für Balkanologie, 31, 1995.
36. Farben und ihre Manifestationen in Nomina Propria der Slavia und des Balkans. – Zeitschrift für Balkanologie, 31, 1995.
37. Formen von Identität und Abgrenzung in Witzen aus dem Donau-Balkan-Raum. – In: *Mit der Differenz leben. Europ. Ethnologie und Interkulturelle Kommunikation*. München, 1996.
38. Aspekte kultureller Beziehungen Südosteuropas zu Westeuropa. – Zeitschrift für Balkanologie, 32, 1996, № 1.
39. Auf den Spuren von Königsohn Marko. – In: *Der Balkan in Europa*. Frankfurt/M., 1996.
40. Zu deutschen Übertragungen balkanslawischer Volkspoesie. – In: *Die Rezeption europäischer und amerikanischer Lyrik in Deutschland*. 1997
41. Osmanische Vorbilder im Kleidungsverhalten der Balkanvölker. – Eothen. Jahreshefte der Gesellschaft der Freunde islamischer Kunst und Kultur, 4–7 Jg. 1993–1996. München, 1998.
42. Mythos „Europa“ – aus entgegengesetzten Perspektiven. – Zeitschrift für Balkanologie, 35/2, 1999.
43. Die biblische Schöpfungsgeschichte in einer bulgarischen Volkserzählung. – In: *Europäische Ethnologie und Folklore im internationalen Kontext. Festschrift für Leander Petzoldt zum 65. Geburtstag*. Frankfurt am Main. 1999.
44. *Homo narrans* und *homo ridens* in Südosteuropa. Alltagsbewältigung und Identität in Schwank und Witz. – Die Welt der Slaven, 44, 1999.
45. Multikulturelles Südosteuropa. Schlaglichter auf ein Miteinander und dessen Ausdrucksformen. – Südostdeutsches Archiv XLII/XLIII, München. 1999/2000.
46. Zu den Aufgaben der Balkan-Ethnologie im 21. Jahrhundert. – Die Südosteuropawissenschaften im neuen Jahrhundert. Wiesbaden, 2000.

47. Картини от Европа от противоположни перспективи. – В: Балканите и европейската интеграция. С., 2001.
48. Die Bauopferballade und ihre Literarisierung in einer Erzählung von Angel Karalijčev. – Zeitschrift für Balkanologie, 27, 2001, № 2.
49. Möglichkeiten und Erfordernisse interdisziplinärer Betrachtungsweisen in der Balkanlinguistik. – Linguistique balkanique, XLI (2001), №1.
50. Mythos und Realität in südosteuropäischen Balladen vom Bauopfer. – Zeitschrift für Balkanologie, 38, 2002.
51. Sprache und Öffentlichkeit – In: *Öffentlichkeit ohne Tradition. Bulgariens Aufbruch in die Moderne*. Frankfurt u.a. 2003.
52. Marko Kraljević – eine Identifikationsfigur der südslawen. – In: *Bilder vom Eigenen und Fremden aus dem Donau-Balkan Raum*. München, 2003.
53. Aleko Konstantinovs Bai Ganju aus entgegengesetzten Perspektiven. – In: *Deutschbulgarische Begegnungen in Kunst und Literatur während des 19. und 20. Jahrhunderts*. München, 2006.
54. Historische Wirklichkeit und Volkspoesie. Der Tod des Marko Kraljević – nur eine dichterische Fiction? – Zeitschrift für Balkanologie, 43, 2007.
55. Südosteuropäische Identitäten im Spannungsfeld von Zentrum und Peripherie. – In: *Prowestliche und antiwestliche Discourse in den Balkanländern/Südosteuropa*. München, 2008.
56. Der epische schwarze Araber und die Frauen. – Zeitschrift für Balkanologie, 45/1, 2009.

Емилия Стайчева

Габриела Шуберт. Център и периферия: Западна, Централна и Югоизточна Европа. Резюме на публичната лекция, изнесена в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ на 29.10.2009 г.

Когато днес говорим за Европа, асоциираме автоматично понятието „Европа“ с Европейския съюз, чието ядро се намира на Запад. От западноевропейска гледна точка Централна и Източна Европа се възприемат като свързано с проблеми „разширяване“ на това ядро, а Югоизточна Европа попада в периферията и дори до голяма степен извън нея. Подобно виждане няма нищо общо с географските дадености, нито може да се обясни с някакви исторически закономерности. „Европа“ е преди всичко когнитивно понятие и имагинерно пространство върху една имагинерна карта, проектирана в съзнанието на хората и съответстваща на политическия, икономическия и културния потенциал на отделните части на континента. Това схващане за Европа предизвиква въпроси, получаващи от различна перспектива различни отговори, които в интерес на европейската интеграция е нужно да бъдат синхронизирани.

Ето защо на първо място следва да бъде разгледана връзката между когниция и ментална картография („mental mapping“). Особена роля при конструирането на етнически, културни и национални идентичности играят онези ментални карти, които се базират върху колективно утвърдени схеми и които се усвояват от членовете на едно общество в процеса на социализация. Те представляват конструкти от социални знания, определящи и поддържащи разбирането за себе си и за другите и така направляващи вътрешногруповите отношения. Такава ментална карта, която е формирана в резултат на колониални интереси и разкрива Ориента като контрапункт на Запада, представя през 1978 г. Едуард Саид в своя труд „Ориентализмът“. Тя е използвана и при описанието на ситуацията в Европа, тъй като и тук са съществували и съществуват дихотомии, които са много сходни с описаните от Саид. Различната степен на икономическо и техническо развитие на европейските държави довежда до противопоставянето между Запада и Изтока, между протестантизма и католицизма, от една страна, и западното християнство и православие, от друга.

Различията между Запада и Изтока са определящи за нашето съвремие, но по отношение на тях са настъпвали и настъпват непрекъснати промени и поврати. Менталното картографиране на Европа след 1989 г., след разпадането на социалистическата система и на федеративни държави като

Съветския съюз, Югославия и Чехословакия, още не е приключило. Продължават дискусиите за външните граници на Европа, както в някои случаи и за вътрешните, междудържавни граници.

Наред с разделението на Европа на Източна и Западна, от средата на XIX в. вниманието се насочва към Централна Европа. Появяват се различни концепции, както и критични оценки за тях. Например тази на Ерик Хобсбоум. Той предупреждава да не се използва Централна Европа за изолирането на Русия и Балканите. И има основание, тъй като по отношение на Балканите това е напълно валидно. През 1990 г. например унгарският историк Йеньо Сьоч очертава три исторически региона в Европа: Западна Европа, Централна Европа и Източна Европа, като с това предлага едно йерархично разделение, поставяйки Западна Европа на първо място. Сьоч не включва в него Балканите, респ. Югоизточна Европа. В своята авторитетна монография „Imagining the Balkans“ (1977) (българ. заглавие „Балкани и балканизъм“) работещата в САЩ българска историчка Мария Тодорова също отбелязва двойната стигматизация, на която са изложени Балканите вследствие на интелектуалния конструкт Централна Европа, към която се причисляват унгарци, поляци и чехи, но също румънци и хървати.

Тодорова публикува своя труд в период, когато перспективата за членство на България в Европейския съюз е извън обсега на възможните прогнози. От 1 януари 2007 г. България, заедно с Румъния, е пълноправен член на Европейския съюз. С това се промениха както границите на Европейския съюз, така и неговата структура. Без съмнение от този момент двете страни по-силно привлякоха вниманието на западноевропейската общественост. Двете нови членки на Съюза вече са част от европейското икономическо пространство и притегателен център за все повече чуждестранни инвестиции. Същевременно те са сред най-бедните страни в Европейския съюз и показват големи дефицити в различни сфери. Трябва да се прибавят и страховете на „старите“ държави членки от конкуренция на трудовия пазар и от икономически загуби. Всичко това не допринася за преодоляването на представите, стереотипите и предубежденията, които по различни пътища и чрез различни медии са се наслоили през вековете в западноевропейското възприятие за Югоизточна Европа и особено за региона на Балканите, и които, разбира се, са оставили следи и в начина, по който този регион възприема Западна Европа.

Ето защо е интересно проблематичните отношения между Западна и Източна Европа да бъдат разгледани именно от тези две перспективи в техния исторически генезис, като бъдат коментирани както научни разработки, така и взаимните образи, очертани в някои литературни произведения и пътеписи. Тези два жанра имат важна функция при конструирането и популяризирането на собствения образ и на образа на другите.

Възприятието на Балканите от западноевропейска гледна точка по традиция е противоречиво и белязано от преплитащи се противоположни представи. От края на XIV век в продължение на дълги периоди в Западна Европа няма почти никакви сведения за завладяната от Османската империя част на континента. Именно затова тя се смята за екзотична и тайнствена, интересна и привлекателна и в същото време изостанала и примитивна, сцена на безсмислени и неразбираеми събития. Дори и в началото на XX в. пътешественици продължават да окачествяват жителите на балканския регион като ориенталци. Повече или по-малко достоверни данни за Балканите, често свързани с приключения или търсещи сензация, се споменават в различни публикувани на Запад популярни книги или произведения на масовата литература като романите на Карл Май „В дебрите на Балканите“ или „През страната на скипетарите“ (1892), както и в оперети като например „Веселата вдовица“ от австроунгарския композитор Франц Лехар (1905), в която под наименованието „Понтеведро“ в карикатурен стил се представя ситуацията в Монтенегро (Черна гора) в началото на XX в. В тази и в други виенски оперети герои са весели овчари, хайдуги, свинари и облечени в пъстри носии селяни. Качествата, които ги характеризират, са: наивност, примитивност и изостаналост, но също агресивност, свадливост, подкупност, небрежност, немарливост и други от този род.

Официалните политически отношения на европейските велики сили с Югоизточна Европа през XX в. също са белязани от противоречия. От една страна, те се стремят да утвърдят своето политическо и икономическо влияние на Балканите, от друга, гледат на региона като на „задан двор на Европа“, „барутен погреб на Европа“, „маловажна част от континента“, която, по думите на Бисмарк, „не струва костите дори и на един померански гренадир“. Балканските войни и убийството на австроунгарския престолонаследник Франц Фердинанд на 28 юни 1914 г. в Сараево подсилват това мнение, което прозира и в литературни произведения от периода между и след войните.

Образът на Балканите като барутен погреб за пореден път изплува по трагичен начин в най-близкото минало. През 1992 г. Дьорд Конрад пише: „На хоризонта на Европа отново се показва безумието“. Позиции за войната в бивша Югославия, като тази на Петер Хандке, срещнала неодобрение сред колегите му и сред обществеността, са по-скоро изключение. Доминират отрицанието, неразбирането, недоумението по отношение на тъмните Балкани, намерили израз например в излезлия през 2000 г. роман „Планината“ на австрийския писател Герхард Рот.

Ако бъде анализиран начинът, по който Югозападна Европа възприема Запада, разбира се, могат да бъдат открити обратните проекции на негативния западноевропейски образ на Балканите. Етносите в Югоизтока се стре-

мят към партньорство с Европа още от началото на XIX в., епоха на националноосвободителни движения в региона. В продължаващите и до днес конфликти при определянето на националните граници, винаги „Европа“ се използва като аргумент, в който всяка от държавите влага различно съдържание. За победител в конкурентната борба се обявява онзи, който успее да постигне признание и готовност за партньорство от страна на Запада. Така съседите се превръщат в съперници, чийто проблем се състои в това, че разполагат с едно и също оръжие — богато историческо минало, липса на демократични традиции и съзнание за исторически несправедливости, които трябва да „бъдат поправени“.

Амбивалентното отношение към Западна Европа намира отражение в редица произведения на южнославянската литература от средата на XIX в. нататък, като например оспорвания с оглед на различните му интерпретации роман „Бай Ганю“ от Алеко Константинов (1895). Определено негативен образ на Европа внушават и някои литературни произведения, създадени в Югоизточна Европа в началото на XX в. В различни художествени и обществено-политически концепции от този период се утвърждава така нареченият „балкански варваризъм“ като водеща литературна и културно-политическа тенденция. Те се обявяват против западноевропейския империализъм, капитализъм и прагматичен рационализъм и търсят в славянския свят съживяващата сила на собственото колективно начало и на моралния потенциал. Според писателите от това поколение именно славяните, като сила с неизползван потенциал, могат да съхранят европейската цивилизация.

В мисловното картографиране на Балканите негативните наслагвания са оставили дълбоки и трайни следи. Задача на изследователите на Балканите без съмнение е да формулират въпросите и проблемите, свързани с този труден и натоварен с много емоции контекст, и да се опитат да противопоставят на мисловните конструкции задълбочени, основаващи се на факти съпоставителни анализи.

Превод от немски: Ренета Килева-Стаменова

ОТЗИВИ

Il regno de gli Slavi hoggi corrottamente detti Schiavoni. Historia di don Mavro Orbini Rauseo abbate Melitense. Първо фототипно издание. С., Дамян Яков, 2009. 520 с.; Надежда Драгова. Славянское царство Мавро Орбини. Брошура. С., Дамян Яков, 2009. 36 с.

Името на Мавро Орбини не е ново за историческата наука в България. Ще припомня, че едновременно издателство „Наука и изкуство“ издаваше поредица „България в творчеството на чуждестранни историци от XVII—XIX в.“. В нея намериха място откъси от „Царството на славяните“, които включваха в превод единствено главата за средновековното българско царство. Приложението с няколко илюстрации от оригиналното италианско издание от Пезаро 1601 г., както и от руското от 1722 г., дава донякъде представа за труда на Мавро Орбини. Извън читателите на научната литература името на далматинския книжовник е познато от страниците на българските учебници, където обикновено се споменава като извор на Паисий Хилендарски. В действителност „История славяноболгарская“ (1762 г.) е написана въз основа на руското издание, което хилендарският монах намира в т.нар. „немска земя“ или в сръбския град Сремски Карловци, тогава провинция на Австрия. В текста си Паисий често пъти преиначава името на Орбини като го назовава „Маврубир“ или „латин“, тоест католик. Православната насоченост и националното достойнство на Паисий не му попречат да прибегне до текста на „Царството на славяните“, а напротив, помагат му успешно да вплете своите емоции в концепцията за имагинерното славянско царство, където българите израстват като най-славни и велики. Сравнителният анализ на двамата автори не е предмет на това представяне и затова го оставам на бъдещи дискусии.

В случая за нас е важно разпространението на печатната книга и нейното популяризиране в Европа след 1601 г. През последвалите десетилетия на XVII и XVIII в. „Царството на славяните“ се ползва с репутацията на настолна книга сред голям брой книжовници от Западна и Централна Европа, които прибягват до италианския оригинал или до латинската адаптация от

1638 г., за да попълнят своята мозайка от факти и събития за изминали времена. С благословията на Петър Велики, покровител на книжовното дело в Русия, книгата на Орбини излиза в съкратена руска редакция през 1722 г. и получава широк прием най-вече в сред православието, включително и у Паисий. Ще трябва да изминат много години, през които различните версии минават през различни прочити, за да станат достояние едва през 1968 г. на научноизследователската работа на изявени историци и филолози от Белград. Така нареченото сръбско издание на „Царството на славяните“ с коментар и предговор затвърждава приноса на далматинския автор за „южнославянската култура и самобитност“ в контекста на актуалното тогава единство на голяма Югославия. В края на изминалото хилядолетие, когато се преначертаха нови политически и мисловни граници в Западните Балкани, в Загреб бе публикуван хърватски превод на пълния Орбиниев текст — изчерпан много бързо в Хърватска. С други думи, всяко едно издание на книгата в превод е носител на някаква идеология, обслужваща нечии интереси. За нас остава важен фактът, че освен немското фототипно издание от Мюнхен, 1985 г. — станало библиографска рядкост — вече имаме в наличност и разполагаме с ново, публикувано от авторитетното издателство „Дамян Яков“. Остава да го оценим като предизвикателство и голям принос в книгопечатането в България, където фототипните издания тепърва създават своя традиция и задоволяват любопитството и на ценителите на по-старите печатни книги.

Научен консултант на книгата е проф. д-р Надежда Драгова. Тя е автор на брошура върху историята на Мавро Орбини, приложена към изданието. В продължение на дълги години Н. Драгова е събирала материали за проникването на този труд сред южните славяни и специално за ролята му при съставянето на „История славянобългарска“ от Паисий Хилендарски. Подолу цитирам част от изказването на проф. Надежда Драгова по време на представянето: *„За кого е предназначена „Царството на славяните“? Тя е отпечатана на италиански език, за да се прочете от всички велможни, с които общува Бобалевич, и да бъде подредена в библиотеките редом с историите на италианските градове. Така с подкрепата на един патриот гениалният писател Орбини отвоюва равноправие на славянския Юг с всички останали европейски страни и народи. Светът приема двамата дубровничани като рицари, изпратени от цялото славянство. А благодарните славянски народи бързо я приемат и благодарение на Петър Първи я разпространяват на руски език — тя е отнесена на Балканите, където през 1761 г. я прочита първият национален български историк — йеромонах Паисий Хилендарски. Той преписва българския раздел и когато се завръща на Атон, още на следващата, 1762, година завършва своята „История славянобългарска“.*

„То не беше откритие, то беше проглеждане – продължава тя. – В нашата област откритията ни чакат да ги видим. Първото е: Мавро Орбини е идвал в София, когато е събирал своите материали. Примерът е: описанието на мощите на Свети Крал (сръбския крал Стефан Урош II Милутин, управлявал в периода 1282–1321). Той описва подробно и точно състоянието на мощите му в църквата „Света Неделя“, както може само човек, който лично се е поклонил пред тях. Пребиваването на Орбини в София е било възможно, защото тогава търговските кервани от Дубровник често са минавали оттук. Другото ми откритие е за лъвчето като герб на България. Винаги съм мислила, че предисторията му е в твърдението на римския кардинал и историк Цезар Бароний. То е, че българите имат за царско изображение „лъв“, защото били много смели. И Орбини, и Паусий повтарят това твърдение. Аз открих, че в единствената запазена монета от времето на цар Иван Александър лъвът е нарисуван в естествена поза – лъв, който се разхожда. А лъвчето, представено от Орбини, изглежда танцуващо. Потърсих образеца. Намерих го в монета от времето на цар Иван Шишман. Там лъвчето е изправено и предните лапи са изобразени като два кръста, устремени в битка с османските нашественици“.

През октомври 2010 се навършват 400 години от смъртта на Орбини, която ще бъде отбелязана в европейски мащаб. Очаква се дотогава книгата му да бъде преведена на съвременен български език.

Рая Заимова

Bulgarien in Himmerod/България в Химерод. Herausgegeben von Abt Bruno Fromme OCist und Rumjana Zlatanova. Edition Bibliothek-Verlag Otto Sagner, 2007 (Bulgarische Bibliothek — Bd. 13). 609 s.

Обемистият том, омасловен *България в Химерод*, е дело на Немско-българското дружество за насърчаване на връзките между Германия и България (председател проф. Хелмут Шалер). Той е т. 13 от известната *Bulgarische Bibliothek*, основана от Густав Вайганд, чиято „Нова поредица“ се ръководи от В. Геземан, П. Мюлер, Х. Шалер и Р. Златанова. Томът е подготвен под редакцията на абат Бруно Фроме OCist и доц. д-р Румяна Златанова. Много учени са дали своя принос за окончателното завършване на книгата (изброени в приветствието на проф. Х. Шалер, с. 9/227), но не мога да пропусна да отбележа колосалната работа, извършена от доц. д-р Р. Златанова, която е превела всички текстове от немски на български език.

След тези издателски сведения трябва да посоча още една техническа информация, която е много важна. Томът е двуезичен, т.е. всички доклади, анотации към изображенията, кратките животоописания на художниците, дори биографичните данни за всички автори са публикувани на немски и на български език (с. 9/226—227—406, както и текстовете в останалите две части). Това го прави леснодостъпен както за германци, така и за българи, а и за всички, които си служат с тези два езика.

Защо *България в Химерод* и какво означава това понятие? Но преди да отговоря на това питане, необходими са няколко думи за *Химерод*. Абатството (то приютава цистерциански монаси и е разположено на 50 км североизточно от Трир) е основано през 1134 г. от една от големите личности в духовния живот на средновековния Запад през 12. в. — св. Бернар от Клерво (1090—1153), монах в Сито, основател и първи абат на прочутия манастир в Клерво [Шампан], противник на Ключони и вдъхновител на II кръстоносен поход). В продължение на почти девет столетия абатството е играло важна роля в духовния живот на едно социално, религиозно и културно пространство, което далеч надхвърля областта, в която се намира.

През последните няколко години абатството Химерод е организатор и средище на интересни културни прояви, преди всичко изложби, а именно: *Из съкровищата на Ермитажа* (2003), изложбата под надслов *Небесен блясък* (по повод на културните дни на Сърбия и Черна гора, 2005 г.), изложба, представяща реставрацията и консервацията на паметници на културата (посветена на Немско-полската година на културата — 2005/2006);

присъединяването на България към ЕС (1 януари 2007 г.) е един допълнителен стимул за организирането на голяма изложба, обособена в две части: *Принос на българската култура към европейската цивилизация* (съставена от експонати, съхранявани в Националния църковен историко-археологически музей) и произведения на четирима съвременни български художници. Изложбата е представена в музея *Старата воденица* в Химерод от 5 май до 3 юни 2007 г. Тя е съпроводена с представянето на повече от десет доклада, които са много добро допълнение към паметниците на изобразителното изкуство, изложени в абатството.

Книгата се състои от три добре обособени части. В първата част под надслов *България в Химерод* са включени, освен двете приветствия, на проф. Х. Шалер и абат Бр. Фроме, единадесет доклада, които не могат да бъдат обединени в една тема, но в замяна на това разглеждат много и различни проблеми от историята на средновековната цивилизация. Трябва да отбележа, че част от тези доклади са инспирирани от 1700-годишнината от смъртта на Константин Велики и в частност от връзката между Трир (родното място на императора) и Сердика. Тази част на книгата се открива със статия, посветена на Константин Велики и налагането на кръста като императорски символ (Х. Хайнен). Следват: *Константин Велики и ранното монашество* (В. Маас), *Литургията на св. Йоан Златоуст* (М. Шнайдер), *Ранното християнство, елинистическата философия и платонизмът* (Р. Хоц), *Иисусовата молитва* (митрополит Серафим), *Св. Богородица — София/премъдрост Божия* (В. Маас), *София, премъдрост Божия в православното богословие* (Е. Иванов), *Към изворите на европейската цивилизация, или един преглед на културата по българските земи и сетне на българската средновековна* (Р. Златанова), *Българската православна църква* (Х.-Д. Дьопман), *Проблеми на сакралното пространство* (Сп. Паскалевски — един текст, който е реплика на неговата книга *Проекции на сакралното в изкуството на балканските художници от 20-те—40-те години на ХХ в.* — 2007 г.), и накрая, но не на последно място по важност, е статията, посветена на изображенията на св. Константин и св. Елена в православното изкуство (на немски: *Изкуството на източната църква* — Е. Иванов).

Втората част на тома включва каталога на изложбата *Принос на българската култура към европейската цивилизация* (с. 409—448 — текстове, и 449—543 — изображения на самите експонати, придружени с двуезични анотации). На първо място са поместени няколко приветствия: на Негово Светейшество Максим, патриарх Български, д-р Райнхард Маркс, епископ на Трир, на Св. Стоев, пълномощен министър в посолството на Република България, и на Н. Хаджиев, директор на НЦИАМ в София. След това са поместени два текста — единият под надслов *България — мост между Изтока и Запада. Впечатления от едно пътуване* с автор Е. Хекман

(един текст, посветен по-скоро на Константин Велики, отколкото на България), а другият е дело на доц. д-р Г. Геров и е озаглавен *Православното изкуство по българските земи (IV–XIX в.)*. В изложбата са включени общо 47 експоната. Сред тях преобладават иконите, сред които особено внимание заслужават двустранната икона на апостол Андрей (XIV–XV в.), иконата на св. Климент Охридски (XIV в.), Въздвижение на честния кръст Христов, Влизането в Йерусалим, св. Василий Велики, св. Григорий Богослов, св.св. Константин и Елена, Старозаветната Троица, двустранната св. Богородица Пътеводителка (XIV в.). Наред с тях виждаме мраморен релеф на св. Константин и св. Елена, дарохранителница, потир, напребстолен кръст, напребстолно евангелие, пафти с изображенията на св.св. Константин и Елена, епитрахил и др.

Третата част на книгата е озаглавена *Съвременно изкуство*. Тя обхваща представените произведения на четирима български художници: Светослав Емандиев, Спартак Паскалевски, Ангел Стефанов и Тенчо Сталев. Всеки от тях е представен с кратък биографичен текст и клишета на включените в изложбата произведения — дърворезба, керамика, живопис, иконопис.

Книгата *България в Химерод* е научна и издателска реалност. Осъществена бързо и с компетентност. По този начин тя прави широко достъпни както паметници на средновековната култура и съвременното българско изкуство, така и значими научни текстове. Тя е израз не само на германско-българското сътрудничество в областта на културата, но и на един дълбок интерес към историята на българската култура и е поредната крачка към нейното опознаване и популяризиране.

Иван Божилов

Nazif Dokle. Bogomilizmi dhe etnogjeneza e torbeshëve të Gorës së Kukësit. Tiranë, Geer, 2009. 251 p. Богомилството и етногенезиса на торбешите от Кукъска Гора. Тирана, 2009. 251 с.

През тази година излезе още една книга от краеведа Назиф Докле от Албания: *Dokle, Nazif. Bogomilizmi dhe etnogjeneza e torbeshëve të Gorës së Kukësit, Tiranë, Geer, 2009. 251 p. (с библиография)*. Така авторът на *Reçnik Goranski (Nashinski) – Albanski. Peçatnica Naukini akademiji „Prof. Marin Drinov“, Sofia, 2007* продължи поредицата от своите публикации и изследвания, посветени на езика, историята и етнографията на родния му край. В новоиздадената книга „Богомилството и етногенезиса на торбешите от Кукъска Гора“ Назиф Докле защитава своята теза, че по произход населението на областта, наричано *торбешии*, е свързано с богомилите. В първа глава е отделено обстойно място на същността, историята и особено на разпространението на богомилството на Балканския полуостров. Използвана е богата литература, която показва развитието на богомилството в България — центърът на разпространение на това социално-философско движение в посока към съвременната територия на Албания и на съседната Македония. Тук е използвана богата научна литература, в това число и изследвания на редица изтъкнати български учени. Важно достойнство на тази част от труда е публикуването на карти на разпространението на богомилството, свързани с географски карти на селищата в областта Лум, център Призрен, известна с по-старо име Радовина, както и на Кукъска Гора (с. 34, 61, 62). Изнесен е богат топонимичен материал (с. 40, 41 и др.), който красноречиво показва славянския произход на населението от региона. Н. Докле цитира автори, които сочат, че подобни селищни названия са характерни за Косово, Черна Гора, Шкодра, Дебър и Корча (с. 39). За посочения регион са характерни и редица лексеми от кръга на битовата лексика, които са от славянски произход (с. 42 и др.).

Голяма част от труда е посветена на представяне на аргументи, оспорващи тезата на Шефчет Ходжа за наличието на илиро-арбрийски субстрат в Гора, както и за единството на областите Гора и Лум в етнографско и езиково отношение, базиращо се на този субстрат. Според Н. Докле тя няма никакво основание (с. 92 и др.). Той цитира източници, според които населението на областта Лум до XVII в. е било християнско, ортодоксално (с. 63). От тези области то е мигрирало към България по време на ислямизацията през XVIII в., както това е станало с фамилията на Сливен Протич, чиято генеалогия и история е посочена в книгата (с. 63—70).

На търсенето на преки следи от богомилството е посветена третата глава от труда, в която се отделя внимание на самото название *торбеши*. Авторът посочва, че за назоваването на жителите от региона се използват названията *торбеши*, *горански потури* (*goranë poturë*) и *шкийе* (*shkijë*), докато самите те се наричат *нашинци* или *горани* (с. 94). Според Докле много източници сочат, че богомилите са се наричали и *торбеши* (с. 133). В усилията си да характеризира местния диалект, авторът се позовава на трудовете на езиковеди от съседните славянски държави — на Б. Видоески от Македония, както и на източници от Сърбия. В труда е посочено, че обикновено в албанската лингвистика македонският език се разглежда като част от българския (с. 98—99: „Themë bullgarishtes, pasi në linguistikën shqiptare maqedonishtë, në shumicën e rasteve përfshihet brenda bullgarishtes“). В тази част от изследването думите от албански произход в диалекта на Гора се характеризират като чуждици (с. 99). Те са изброени и анализирани, като е посочено, че за някои от тях съществуват и местни названия — например *nusa* (алб.) — *манеста*, *манеста*, *невеста* (с. 100). Прилагателното *murgav* е характеризирано с бележката „българска дума“ (*fjalë e bullgarishtes* — с. 102). По-нататък е изтъкнат като красноречив фактът, че топонимът *Murga*, според Докле, отсъства напълно от останалата албаноезична територия и се среща само в Гора и в България. Интересно е, че и популярният балканизъм *kopile* е отбелязан в местните говори с характерното за българския език значение „незаконородено дете“ (с. 100). Макар и накратко тук е отделено място на словообразуването в диалекта — наставки, предствки, думите композити и др., както и на особености на диалектната морфология — образуване на формите за множествено число при съществителните, на задпоставния определителен член, на категорията вид при глаголите и др. Разгледано е образуването на съществителни собствени имена, като са посочени техните славянски особености, отразяващи се и в топонимичния материал (с. 117—125). При извършването на езиковия анализ, както и по-нататък, при проследяването на особеностите на фолклора и елементи от етнографията на Гора, Назиф Докле последователно посочва редица различия на езиково и културно равнище между горяните и заобикалящите ги албаноезични села. Такива са например различията между музикалното звучене и мотивите на песенния фолклор. Отделя се специално внимание на светоусещането, отразено във вярванията и устния фолклор, в които Н. Докле вижда отражение от учението на богомилството. Той посочва редица устойчиви изрази, в които, според него, се откриват запазени следи от философията на богомилите. В книгата са отпечатани и диалектни текстове на песни, приказки, предания, вярвания, клетви, илюстриращи тази идея, които наред с образците от тайните говори в Гора представляват безценен автентичен материал. Много важни са и фотосите на старинни надгробни паметници с орнаменти,

които също се отвеждат към религиозните представи за света, изповядвани в богомилството. Но несъмнено един от най-важните приносни моменти в книгата е съобщението за открит орнамент от Четвероевангелие на св. Лука в основите на стара къща в с. Шищавец (с. 38 и сл.). Н. Докле прави съпоставка между този орнамент е металния обков от корицата на четвероевангелие от 1600 г., открито в България. Според него това е безспорно доказателство както за наличието на християнство в Гора, така и за непосредствената връзка на населението с територията на България и движението на богомилите от Родопите и Тракия към Македония и Албания.

В заключение може да се каже, че новата книга на Назиф Докле „Богомилството и етногенезиса на торбешите от Кукъска Гора“, издадена на албански език, е един нов важен принос към осветляването на етнографските, фолклорни и езикови особености на този регион, показващ редица изконно свързващи го черти с българския диалектен континуум. За българската наука би било много полезно, ако той бъде преведен и издаден и на български език.

Лучия Антонова-Василева

Людмила Горина. Професор Марин Дринов — основоположник на българското академично славянознание. С., АИ Марин Дринов, 2009. 312 с.*

Най-новата книга на Людмила Горина е посветена на проф. Марин Дринов — един от най-великите българи в нашата нова и най-нова история, създател на Българското книжовно дружество, преименувано през 1911 г. в Българска академия на науките. Дринов е влязъл в българската история както с научните си трудове, така и с основаването на редица други учреждения, които красят България — Народната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“, Българската народна банка, Народният музей (сега Национален археологически музей) и др.; той полага основите и на светското образование у нас.

Авторът — Людмила Василичевна Горина, професор в Московския университет — трайно е свързала своя живот, цялото си научно творчество и преподавателската си дейност с историята на България и преди всичко с изследването на средновековна България. Тя се изгражда като чуждестранен българист, последователен и системен в своето творчество, в продължение на години. Приносът ѝ като медиевист се съдържа в нейните монографии: „Социальноикономическите отношения во Втором болгарском царстве“, „Болгарский хронограф на Руси“, „Марин Дринов — историк и общественник“, последвана от настоящата книга — „Професор Марин Дринов — основоположник на българското академично славянознание“.

За разлика от предишната си монография, посветена на същата тема, Л. Горина концентрира вниманието си преди всичко върху израстването на Марин Дринов като учен славяновед. Тя разкрива признанието, което той получава не само в България и Русия, но и от най-бележитите представители на славистичната наука в Европа от края на XIX—началото на XX век. В тази връзка авторката обръща сериозно внимание на неговата подготовка като студент и млад учен в Московския университет, където негови учители са последователно Буслаев, Бодянски, Соловьев, а състуденти — изключителните руски историци Александър Кирпичников и Василий Ключевски. Именно тази университетска среда в голяма степен способства, както посочва Горина, за изграждането на Марин Дринов като учен. В тази насока

* Слово, произнесено по време на представянето на книгата, състояло се на 20. 10. 2009 г. в Българската академия на науките.

допринасят неговите пътувания в Австро-Унгария и Италия, където има възможност продължително да работи в редица архиви и библиотеки, натрупвайки знания и опит, по-късно реализирани в научното му творчество.

Втората глава от книгата е посветена на основните изследвания на Марин Дринов в областта на славистиката. Още във въведението към книгата е подчертано, че славистиката по това време представлява една комплексна наука, която включва в себе си история, филология, етнология и демография. Дринов оставя научно наследство във всички тези области и именно заради това Горина смята, че той е основоположник на българското академично славянознание. Обект на представяне и анализ от авторката са основните трудове на Дринов — преди всичко „Заселение Балканското полуострова славянами“ и „Южные славяны и Византия в десятом веке“. Обърнато е специално внимание на онази глава във втората монография, в която Дринов разглежда създаването на така наречената Самуилова държава и етническата принадлежност на нейните поданици. Ученият, противопоставяйки се на редица неверни твърдения на сръбски историографи, се опитва да покаже българския характер на Самуиловата държава и налага една обективна научна теза, която и до ден днешен е в употреба в историческата наука.

Трудовете на М. Дринов обаче няма да бъдат достатъчно добре представени пред съвременната аудитория и оценени по достойнство, ако се подминат редица негови изследвания върху отделни паметници, особено в областта на историческото изворознание. Затова Горина обръща внимание на два типа извори, с които Дринов се занимава — на първо място той публикува за пръв път така наречения Дринов препис на Синодика на цар Борил и по този начин въвежда този най-значителен паметник на българската средновековна книжнина от XIII—XIV век в научно обръщение. Именно този препис на паметника — от неговата колекция, представлява изключителна ценност като исторически извор. В последствие М. Дринов подарява всички ръкописи, които е събирал в продължение на целия си живот, заедно с цялата си библиотека на Народната библиотека в София. И днес множество книги от основния фонд на Библиотеката носят печат с неговото име. Нещо, което заслужава изключително възхищение и подражание, нещо, което рядко срещаме в нашето съвремие.

Горина е разгледала цялостно по-голямата част от изследванията на Дринов от етнографски, демографски, лингвистичен и извороведски характер. Но особено внимание заслужава нейният анализ на етно-демографската студия под заглавие „Историческо осветляване на статистиката на народностите в източната част на Българското княжество“, която Дринов пише през 80-те години на XIX век. В нея Дринов се опитва да даде отговор защо турското население в Добруджа, Лудогорието и Герлово в този момент

преобладава над българското и прави една съпоставка с демографското състояние на тези земи въз основа на писмени извори от XIV—XVI век, констатирайки, че именно в тези първи векове на османското завладяване на България българското население далеч е преобладавало над турското. Причините за промяната на етническия състав на населението ученият търси в редица процеси, които се извършват значително по-късно, включително помохамеданчване — проблеми, които през последните години ние започнахме да пренебрегваме, твърде важни за нашето съвременно историческо развитие. Не по-малко важно е, че в книгата си Горина показва, че Марин Дринов е първият, който определя началото на националното Българско възраждане с появата на Паисиевия труд „История славянобългарска“ през 1762 г., както и че именно през този период започват да се формират процеси, които показват пробуждането на националното самосъзнание у българите. Дринов обосновава появата на Паисиевата история като продукт на историческата действителност. В съвременната българска историография съществуват спорове относно началото на нашето Възраждане, някои се стремят да отместят този процес значително по-рано — през XVII век.

Третата глава е посветена на лекционните курсове, които проф. М. Дринов води в Харковския университет в продължение на повече от 30 години — от първата му изява като преподавател през 1873 г. до 1905 г. В тази глава се разкрива съдържанието на непубликуваните курсове, които се съхраняват в БИА на Народната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“ и в Научния архив на БАН. Да се надяваме, че в бъдеще отдавнашната идея на Л. Горина да бъдат публикувани тези лекционни курсове, с което да се отдаде заслужена почит на забележителния учен, ще намери реализация.

Книгата се допълва от факсимилетата на отделни архивни единици и от обяснителните бележки към тях. Онова, което липсва, е една изчерпателна библиография, която да систематизира всички използвани източници и изследвания, както и показалец, който да ориентира по-бързо читателя. Независимо от това книгата обогатява нашите представи за научното дело и преподавателската дейност на Марин Дринов. Тя е издадена от издателството на БАН на двата езика — български и руски, като трябва да се отбележи много доброто качество на превода от Венета Николова. Публикуването на книгата е посветено на 140-тата годишнина от основаването на Българската академия на науките.

Васил Гюзелев

**Старобългарски речник. ТОМ II. О—ижица. Отг. редактор:
чл.-кор. проф. Дора Иванова-Мирчева. С., Валентин Траянов.
2009. 1328 с.***

Вторият том на речника на старобългарския език е дело на голям колектив от специалисти, работен е в продължение на много години. Книгата представя речниковото богатство на старобългарските писмени паметници, книжовни и епиграфски, които се датират до края на XI в. Тъй като това са общо взето и най-ранните запазени славянски писмени паметници, тези ръкописи са били и продължават да бъдат обект на всякакъв научен интерес, включително и лексикографски, в продължение на повече от един век.

Съдбата е пожелала книжовното дело на светите братя Кирил и Методий да бъде запазено и преумножено в България, тук да работят и творят техните непосредствени ученици. Затова и най-ранните запазени писмени паметници, макар и отдалечени от времето на първоучителите поне с около век, са написани в България. По този кръг от паметници се възстановява старобългарската книжовна норма, въз основа на тях се определя и едно ядро минимум от старобългарска лексика. Макар тези паметници да са случайна извадка и това ядро да е една малка част не само от реалното старобългарско лексикално богатство, а и от фиксираната книжовно лексика, все пак лексикалното богатство на тези паметници е една добра основа, върху която може да се изгради представа и за словарния фонд на старобългарския език, и за основните значения на думите от този фонд, и за основните словообразователни модели и тенденции от тази епоха. Затова тези паметници са били обект на лексикален анализ и на лексикографска обработка многократно и слависти от различни страни са дали своя съществен принос в изучаването на лексиката им. Това не е първият речник на тези паметници, има още редица и много ценни речници, в които те са включени, като се почне от Миклошич и Срезневски и се стигне до великолепия речник на Чешката академия на науките.

И все пак този речник беше необходим на България и на българската славистика. Най-напред, защото просто дългът на първородството задължава българската наука да направи речник на старобългарските писмени паметници. Но значението на Старобългарския речник не се изчерпва с този изпълнен дълг. В него лексиката на паметниците е представена именно

* Слово, произнесено при представянето на книгата, състояло се на 11. 06. 2009 г.

като старобългарска, т.е. в него е показана връзката между старобългарската и съвременната българска лексика.

Тази връзка се наблюдава на много равнища. Най-напред това личи при новобългарските лексикални съответствия. Макар езикът ни да се е променил за хиляда години, все пак лесно се вижда, че в лексикално отношение българският език е най-близо до езика на тези писмени паметници и е най-пряк негов наследник. Много важна и ценна особеност на речника са българските диалектни съответствия на старобългарските думи. Така става ясно, че ако някои от старобългарските думи не се пазят в книжовния ни език, то те са съхранени в българските диалекти. За някои думи пък се вижда, че са променили значението си в съвременния книжовен език, но пазят старото си значение в диалектите. По тази особеност този речник се отличава от всички останали речници на славянски писмени паметници и така той е една добра основа за бъдещия български исторически речник, който, да се надяваме, един ден все пак ще се появи. Но приемствеността между старобългарски и нообългарски личи не само в диалектните съответствия на старобългарското лексикално богатство. Тя се откроява ясно и при чисто книжовните думи. Защото старобългарската книжовна лексика, християнската терминология, въведена от светите братя и обогатена от техните ученици, също живее и е най-богато представена в българския книжовен език.

Тъкмо този речник показва, че първоучителите и техните ученици са черпили от българската народна реч, когато са създавали своите преводни и оригинални творби, но че същевременно поколенията български книжовници, а и не само те, са съхранили най-добре през вековете книжовното лексикално богатство, оставено им от светите братя и последователите им. Така ние всички днес можем да осъзнаем, че имаме право да се причислим към следовниците на двамата равноапостоли, които поколение след поколение са пазили и възпроизвеждали това лексикално богатство.

Речникът обхваща всички старобългарски паметници, както книжовни, така и надписи, които се датират до края на XII в. Новото във втория том е, че в него за първи път са включени намерените в най-последно време старобългарски паметници: Ватиканският палимпсест, новонамерените глаголически ръкописи в Синайския манастир, триодният фрагмент, няколко епиграфски паметника, които досега не са отразени в нито един публикуван лексикографски труд върху най-ранните източници. Тъй като в първия том не е представена тяхната лексика, новите лексикални единици от тях от буква А до буква Н са дадени като допълнение в края на втори том, това са 277 нови лексеми.

Речникът е удобен за ползване поради прецизността, с която е изработен. Ще се спра накратко само на начина, по който е построен. Във всяка

речникова статия са представени различните значения на думите с по един или няколко примера. Отделно са обособени преносните употреби. При глаголите са разграничени възвратните употреби в значение на страдателен залог, а възвратните глаголи с друго значение са изведени в отделни статии, нещо, което липсва в други речници. Много ценна особеност на този речник е и това, че при глаголите специално е отделено място за причастията и за значенията им, когато са употребени субстантивирани, което също липсва в останалите речници. Това е важно, защото причастията имат свой специален статут в старобългарски, особено при преводните текстове и в много случаи не би трябвало просто да се причислят механично към глаголната парадигма, а трябва да се потърси спецификата в тяхното значение. Отделно са представени устойчивите словосъчетания с подходящи новобългарски съответствия. При предлозите подробно са разгледани различните им употреби в различни пространствени, временни или други значения и с управление на различни падежи, както това се прави в добрите речници на класическите езици. При всяка дума са посочени паметниците, в които е регистрирана, а също и гръцките или латинските ѝ съответствия, когато е извлечена от преводни текстове, каквито са повечето в старобългарските ръкописи.

При представянето на реалиите е дадена кратка енциклопедична информация, а при зоонимите и фитонимите са дадени и латинските им наименования. Дадени са и новобългарските диалектни съответствия на старобългарските думи. За да се представи картината от новобългарски съответствия на думите, са използвани редица лексиколожки и лексикографски трудове от XIX и XX в. В голяма част от речниковите статии като източници са посочени речниците на Найдено Геров и Дювернуа и така този речник се вписва добре в българската лексикографска традиция, част от която е и той.

Като начин на изработване Старобългарският речник е проява на високото равнище на българската филологическа мисъл и на българската лексикография, а като съдържание той е документ за приемствеността между старобългарския и новобългарския език.

Речниците са книги, които се работят трудно и продължително време, но се ползват още по-продължително време. И този речник ще бъде използван дълги години отсега нататък. Днес ние благодарим на целия колектив, който започна и доведе докрай този речник, и още безброй пъти много хора ще имат основание да са благодарни на авторите на речника, когато го разгърнат, за да направят справка в него.

Искра Христова

М. Китанова. Стилистична функция на диалектизмите в съвременната художествена проза (по материали от Николай Хайтов и Йордан Радичков). С., ЕТО, 2008. 115 с.

Мястото на диалектната лексика в художествената литература е обект на анализ в работите на редица наши изследователи — Б. Байчев 1970, В. Попова 1979, Д. Вакарелска 1980, А. Попова 1983, М. Божилова 1984 и др. Разглеждани са различни въпроси, свързани с локализацията на диалектизмите в художествените произведения, правена е класификация на лексиката по тематични групи, анализирани са лексико-семантичните особености на диалектизмите в произведенията на отделни автори, обсъждани са някои теоретични проблеми относно мястото на диалектизмите в стилистиката на художествената литература.

Монографията на М. Китанова си поставя за цел да разгледа механизмите за превръщане на елементите от диалектните подсистеми на българския език в елементи на индивидуалната художествена организация или, с други думи, да изясни отношенията на диалектизмите с останалите естетически значими езикови единици в художественото произведение.

В работата са анализирани сборниците с произведения на Н. Хайтов „Диви разкази“ и на Й. Радичков: „Барутен буквар“, „Горещо пладне“, „Плява и зърно“, „Свирепостроение“, „Водолей“, „Неосветени дворове“ и повестта „Заекът“. Определяща роля при избора на двамата автори има не само мястото им в съвременната българска художествена проза, но и голямото количество диалектизми от родопските и северозападните български говори, които се откриват в произведенията им. Всичко това дава възможност да се очертаят основните типове при функционирането на диалектизмите. Изводите, до които стига авторката, се основават на лексико-семантичния и функционално-стилистичен анализ на употребяваните диалектизми. На места са направени сравнения и с творчеството на други автори като Й. Вълчев („Родихме се змейове“) и И. Петров („Преди да се родя и след това“). Под лексикални диалектизми в художествения стил Китанова разбира думи от териториалните и социални диалекти, които имат естетическа натовареност в художествените произведения.

След като определя целите и задачите на монографията, метода на работа и основния терминологичен апарат, който използва в процеса на анализа, авторката пристъпва към конкретно изследване на функцията на диалектизмите в творчеството на Н. Хайтов. Тя се спира върху избора на стилистична концепция, преливността на диалектната лексика. В сборника „Диви разкази“

Хайтов употребява не само лексикални и фразеологични, но и фонетични, морфологични, словообразователни диалектизми. Очертани са тематичните групи диалектна лексика, срещана в „Диви разкази“ (животновъдство, облекло, названия на места, растения, предмети от бита, роднински названия, отвлечени понятия). Разгледани са формите на непредсказуемост в съчетаването на диалектните лексеми, социолексикалната неочакваност, свързана с употребата на думи, които са чужди на носителите на определен диалект, но са фонетично или словообразователно променени в зависимост от особеностите на диалекта. Движещите механизми при осъществяването на непредсказуемостта обикновено са функции на номинативните значения — всички видове метафори, метонимии, символи, някои сравнения. Проследена е употребата на диалектни фразеологични единици. Сборникът „Диви разкази“ на Н. Хайтов представя един функционален тип стилизиране в духа на определен диалект. Стилистичната концепция на тази художествено-речева форма използва лексика от две подсистеми на националния език — книжовната и диалектната. Употребената лексика е от три пласта: собственодиалектна родопска лексика, характерни за родопските говори чужди заемки (предимно с турски произход) и диалектни лексеми, срещани по цялото българско езиково землище. Хайтов обединява тази лексика с различно историческо съдържание и осъществява нейната преливност, без да нарушава хомогенността на художествения контекст. Диалектизмите се превръщат в основен детайл на изобразяването и в опорен център на разказа. Разглежданият функционален тип не предполага пародия или елементи на пародия. Чуждата по произход лексика, за разлика от собственодиалектната, се употребява със снижена стилистична характеристика и е един от механизмите за постигане на непредсказуемост и ирония в художествения контекст.

Следващата глава разглежда функцията на диалектизмите в разказите на Й. Радичков. Проследява се тяхното стилистично поведение, особеностите на литературния сказ. Лексикалните диалектизми, срещани в разказите на Радичков, се отнасят предимно към тематичните групи: предмети от бита, музикални инструменти, дрехи и украшения към тях, човек и неговите действия, части на човешкото тяло, названия на растения, земеделие, названия на домашни животни, животновъдна терминология, названия на диви животни и птици, насекоми, риби, влечуги, термини от лова и риболова, названия на места и пътища, отвлечени понятия. Радичков употребява не само лексикални, но и голямо количество фонетични, словообразователни и морфологични диалектизми. Диалектните думи в неговите разкази са не само част от речевите елементи, но и от композицията. Повествованието се изгражда около определени диалектни думи. Характерна особеност в творчеството на Радичков, свързана с диалектизмите, е така нареченият ефект на концентричните кръгове. Определени диалектизми се повтарят в

група разкази и се превръщат в думи-персонажи. Такива са *тенец*, *клюнодръвец*, *дървоядец*, *гяволетина* и др. По този начин конкретните лексикални значения, които са обяснени подробно от автора, като че ли разширяват своя обем. Става ясно, че диалектизмите в художествената литература се отличават от диалектните думи, употребявани в нормалното си комуникативно поле. Радичков поставя в динамични отношения елементи от двете подсистеми на българския национален език — книжовната и диалектната. Той не само пояснява определени диалектизми, а ги поставя в състояние на конкуренция със съответните книжовни лексеми или с диалектни думи от други райони. Така диалектизмите, които са и стилистично маркирани, се открояват и запомнят. Чрез специфичната за творчеството на Радичков употреба на диалектни лексеми се подчертава сблъсъкът на речеви позиции, на различни светогледи и културни системи на културното ни битие. Определени диалектизми, които се срещат с основните си значения, се повтарят многократно. Наред с основните диалектизми се използва и диалектна лексика, която има насочваща функция. Напр. в разказа „Тенец“ се срещат и лексемите *гугла*, *кошле*, *листник*, *листковица*, които не са натоварени със сюжетни функции, но служат за подчертаване на диалектизма *тенец*, за неговото отделяне в контекста. В творчеството на Й. Радичков диалектизмите почти никъде не изпълняват основната си функция — създаване на местен колорит. Авторката отделя няколко групи диалектизми, които се откриват в разказите на Й. Радичков, според техния произход: диференциална лексика, характерна за родния диалект на автора (монодиалектна лексика); диалектни думи, които се срещат и в други диалекти (полидиалектна лексика) — *брави*, *вепър*, *каик*, *киче*, *маици*, *пърчов*; общобългарска диалектна лексика — *друми*, *отсамното*, *отвъдното*; думи от чужд произход, които са влезли в някои български диалекти и се употребяват в тяхната система, без да се възприемат като чужди — *батоза* ‘вършачка’, *окарина*; авторски думи — *мекотаковец* ‘лук’, *твърдотаковец* ‘чесън’ и т.н. Китанова се спира на диалектизмите в разказите на Й. Радичков като художествено средство за постигане на пародийност при изображението. Разгледани са някои от механизмите за постигането ѝ.

В изследването се поставят и някои практически въпроси, свързани с отразяването на диалектизмите, употребявани в художественото творчество на българските автори, в речници на българските диалекти. Според Китанова включването на диалектна лексика от художествената литература би трябвало да става много внимателно, и то при определени условия: когато диалектната дума не е регистрирана в архиви или други регионални диалектни речници; когато диалектната дума е употребена с различна форма или с различно, непознато за посочените източници значение. Ако диалектната

дума е локализирана и обяснена в художествения текст, тя също може да бъде включена в речник, като се отрази стилистичната ѝ характеристика.

В заключителната глава се обобщават изводите, до които стига авторката в процеса на изложението. Разказите на Н. Хайтов и Й. Радичков очертават два основни типа функциониране на диалектизмите в българската художествена проза — диалектна стилизация (главно при Хайтов) и литературен сказ (при Радичков). Локално-темпоралните параметри на художественото действие се очертават от три вида диалектна лексика — диференциална, общонародна и чужди заемки, които заедно с книжовната осъществяват преливността на лексиката в контекста.

Трудът обогатява представите както за диалектното многообразие на българския език, така и за стилистичната функция, която изпълнява диалектната лексика в българската художествена литература. Монографията представлява интерес не само за специалисти езиковеди, литературоведи, но и за по-широка читателска аудитория.

Марияна Витанова

1869

СЪОБЩЕНИЯ

Наградени учени

На 30 октомври 2009 г. на церемония в Българската академия на науките с Почетна грамота за заслуги в българистиката бе наградена проф. Габриела Шуберт, дългогодишен преподавател в Университета в гр. Йена, основател на съвременната българистика в Катедрата по славистика. Наградата бе присъдена за нейния голям принос в сравнителното литературознание и в популяризирането на българската култура в Германия. На 29 октомври 2009 г. по покана на Катедрата по германистика в Софийския университет и на Института за литература на БАН тя изнесе публична лекция в Софийския университет.

На 3 декември 2009 г. на церемония в Гербовата зала на Президентството държавният глава Георги Първанов връчи висши държавни отличия на чуждестранни българисти от Република Сърбия.

Проф. Михайло Пантич получи орден „Св.св. Кирил и Методий“ — първа степен. Отличието се връчва за изключителния му принос за популяризиране на българската история и култура в Република Сърбия. В съавторство с Дарина Дончева, преподавател от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, дългогодишен лектор в Белградския университет, той е съставител на книгата „Бугарска книжевност: хрестоматија“ (Београд: Филолошки факултет; Ниш: Братство. 2007, 896 с.). Хрестоматията, която обхваща най-важни паметници на българската литература от началото на писмената традиция до края на XX в. в превод на сръбски език, е първият подобен труд. В предговора се подчертава богатството и значението на българската литература в контекста на другите балкански и славянски литератури.

Държавният глава връчи Почетния знак на Президента на д-р Сържан Пириватрич. Той получи отличието за приноса си в развитието на добросъседските отношения, духовното общуване и приятелство между българския и сръбския народ и популяризиране на българската история и култура в Република Сърбия. Сърджан Пириватрич работи в Института по визан-

тология на Сръбската академия на науките и изкуствата в областта на средновековната история. Автор е на приносни изследвания, между които е монографията „Самуиловата държава. Обхват и характер“ (превод от сръбски, изд. Агата-А, София, 2000). Присъдена му е почетната грамота на БАН за принос в чуждестранната българистика през 2002 г. Той е редактор на книгата „История на България“ на сръбски език (Београд, 2008). Изданието е резултат от труда на авторски колектив, сред който се четат имената на големи български историографи като акад. Константин Косев, проф. Иван Божилов, проф. Андрей Пантев и др. Преводът на сръбски език е осъществен от Мария-Йоана Стоядинович. Начинанието е на издателство „Клио, което предприе публикуването на поредица от луксозни издания с истории на страни, съседни или в близост до Сърбия. Историята на България е трета по ред, като преди това са издадени истории на Турция и на Унгария. „История на България“ бе представена в българското посолство в Белград през 2008 г. по случай 100-годишнината от обявяване на независимостта на България и се превърна в значимо събитие.

**БЪЛГАРИСТИКА
BULGARICA**

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

19/2009

Редактор ст.н.с. д-р Анисава Милтенова

Съставители ст.н.с. д-р Никола Казански, Емилия Волева
Коректор Жасмина Кръстева
Художник Велина Богданова Мавродинова

Предпечатна подготовка ЦБ БАН Нели Байкова
Обработка на снимков материал ЦБ БАН Мария Ефремова

Формат 70X100/16 Печатни коли 8,5

Печатница на Академично издателство „Проф. Марин Дринов“
1113 София, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 5

ISSN 1311-8544